AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. M. arkam Ardıç Sok.
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 19992

Fiyatı: 60 kuruş

*
* *

AKİS *Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden :*

Metin TOKER

*

Teknik Sekreter
Cüneyt ARCAYÜREK

Ressam :
İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğraf :
Turhan VANDEMİR

Klişe :
Cemal YENAR

*
* *

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :		6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :		12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :		24 lira

*
* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*
* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

Nur Sabuncuoğlu

Beğenilmeyen Hamlet

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Mektup, Devlet Reisi Celâl Bayar-ın İzmir'deki mücadele arkadaşlarının birinden geliyordu ve her kelimesinden büyük bir samimiyet, fakat aynı derecede üzüntü içinde kaleme alındığı anlaşılıyordu. Bahis mevzuu olan, kırk dört sene yaşadıktan sonra resmî Hânların kesilmesi üzerine tarihe karışan, daha doğrusu tarihe karışmak zorunda kalan "Anadolu" gazetesi idi. İki sayı evvel, böyle bir gazetenin kapanmak mecburiyeti harsısında bırakılışı dolayısile bir gazeteci olarak duyduğumuz elemi sizlere ifade etmeli istemiştik. «Anadolu» gazetesi, elbette ki, canlı bir gazete olmak hüviyetini kaybetmişti ve satışı düşmüştü. Eğer kapanmasının tek âmili bu olsaydı üzerinde durulmağa değmezdi. Ama "Anadolu" nun kabahati başkaydı. "Anadolu", kendini mutlaka bugünkü iktidarı metih mecburiyetinde hissetmemiş, ölmekle methetmek arasında bir tercih yapmak zorunda kaldığında da birinci şıkkı tercih etmişti. Yoksa ondan çok daha az canlı, çok daha az satan, fakat yol olarak şaklabanlığı seçen bir çok gazetenin yasamak bir kenara, üstelik sahiplerine bol bol para kazandırdığı bugün bilinen bir hakikattir.

Biz, «Anadolu» nun başına gelenlere bu zaviyeden müteesir olmuştuk. Celâl Bayarın mücadele arkadaşı — hem de yakın arkadaşı — mektubu ile yeni ufuklar açtı. Mektupta «Anadolu» hakkında alâka uyandırıcı malûmat veriliyordu.

Bunda şöyle deniliyordu :

Mecmuanızı severek ve takdir ederek okuyorum. Bilhassa riyakârlık, Devlet kapısından bedava geçinmek yolundaki cereyanlara karşı gösterdiğiniz mücadele gayretini çok takdir ediyorum. Bu arada İzmirde 44 sene yaşadıktan sonra kendisine resmî ilân verilmediğinden dolayı kapanan «Anadolu» gazetesine acımanızı yerinde buluyorum. Eğer siz merak edip te «Anadolu» gazetesinin hayatı ve milli davalardaki hizmeti hakkında bir fikir edinmiş olsaydınız o zaman teessürünüz daha kuvvetli olurdu.

Merhum Haydar Rüştünün bin bir mücadele ile kırk dört sene yaşatabildiği «Anadolu» Meşrutiyet devrinin ve bilhassa İttihadı Terakki Cemiyeti dâvasının hakiki müdafii idi. Ben de dahil olduğum halde Celâl Bayar, Küçük Talât Muşkara, Saraçoğlu Şükrü, Enver Esad, Turgutlulu Şevket, Maarif Müfettişi Salih Zeki ve daha bir çok arkadaşlar millî dâva ve kanaatlerini bu «Anadolu» gazetesi ile yürütmüşlerdir.

Hele Haydar Rüştü, «Gâvur İzmir» in azdı Türk düşmanı. Rumlara karşı hakikaten hayatı pahasına kılıcını çekmiş bir aslan idi.

İzmir işgalinde Yunanlıların ilk işi Haydar Rüştüyü aramak ve onun matbaasını hiç eser bırakmayacak surette tahrip etmek olmuştu. Haydar Rüştü saklanmasını ve İzmirden kaçmasını bildi. Anadoluya geldi ve Antalyada «Anadolu» gazetesini çıkarmaya başladı. Nihayet İstiklâl mücadelesinin tahakkuku üzerine ikinci devrede mebus oldu ve «Anadolu» yu tekrar İzmirde çıkarmaya başladı. Bir kaç sene evvel vefatı ile gazete şüphesiz zor duruma girdi ve nihayet resmi ilânlarla desteklenmeyince tarihe karışan bir «Heykeli Hamiyet» halinde sönüp gitti

Gençliğimizin hararetine, siyasi mücadelelerimizin devamına hizmet ve pek çok İzmir gençlerim kıymetleri ile meydana çıkaran «Anadolu» gazetesinin 44 sene sonra uğradığı ebedi sükûnet karşısında duyduğum teessür çok büyüktür.

Gönlüm isterdi ki, bu mücahid gazete millî kadirşinaslığın himayesi altında ebediyen yaşasın.

Hiç olmazsa bir tarziyetcik yazan size teşekkürlerimi sunarak sözlerime nihayet veriyorum.

Bu şerefli hayatın hikâyesini okuduktan sonra hakikaten büyük bir teessür duymamaya imkân yoktur. Peki ama bize ne oldu, bizim gözlerimizi döndüren nedir? Niçin kadirşinaslık denilen Türk hasletinin artık k' sını hatırlamıyor, bütün manevi değerlerimizi birer birer yok ediyor ve bir takım muhterislerin ihtiraslarını tatmin etme yolunda bir fena istikbale doğru dolu dizgin gidiyoruz? Demokrasi hareketinin basına geçip, elhak bazan hayatlarını tehlikeye sokarak muzaffer olanlar niçin kendi etraflarına çöreklenen menfaat yılanlarını kovmuyor, onların fısıltılarına kulaklarını alabildiğine açıyor, hâdiseleri onların gözile görüyorlar?

Bu memlekete şeref veren bazı müesseseler, bazı insanlar vardır. Bugünkü gidisi beğenmiyor, onu alkışlamıyorlar diye kendilerini mânevi ölümle meddahlık arasında bir tercih yapmaya niçin mecbur ediyoruz?

Aynı şekilde, biri imzalı diğeri imzasız, Zafer gazetesinde çıkan ve Hüseyin Cahid Yalçın hakkında olan iki yazıyı da pek seviyesiz bulduğumuzu burada açıklamadan geçemeyeceğiz. Bir af kanunu çıkar veya çıkmaz. Ama affi İstanbul Gazeteciler Cemiyeti tarafından Büyük Millet Meclisinden istirham edilen gazetecinin mesleğimize şeref veren bir insan olduğunu onun en amansız muarızları bile teslim etmelidirler. Bu da, Yalçından ziyade o yazının sahibine şeref verirdi.

Niçin, yarabbi niçin bunları düşünmez hale geldik?

Saygılarımızla,

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Demokrasi

Adnan Menderes

Mahviyetkârdı

«Yaşasın!»

Bir cumartesi günü sabahleyin, gazetelerini yatakta, kahvaltıda, trende vapurda veya otobüste açanlar Anadolu ajansı tarafından verilen bir haberi okuduklarında hiç bir şey anlamaksızın, dudak büküp başlarını salladılar. Haberde şöyle deniliyordu:

«Başvekil Adnan Menderes Almanyaya hareketinde olduğu gibi yurda avdetinde de büyük merasimle karşılanacaktır. Bu münasebetle İstanbul şehri sayın Menderesi karşılamak için geniş bir program hazırlamış, şehir bayraklar ve yeşil dallarla süslenmiştir.»

Hele Vatan gazetesi okuyucuları, pek ziyade hayret içinde kaldılar. Daha bir kaç gün evvel, başmuharrir Ahmet Emin Yalmanın Başvekil Adnan Menderes ile Almanyaya giderken tayyarede yapılmış bir mülakatını okumuşlardı. Yalman, Menderese şöyle diyordu:

«— İstanbul valiliğinin her tarafı bayraklarla donatmasına ve mekteplerin yollara dizilmesine biz gazetede çattık. Bu hükümet, Demokrat bir iş hükümetidir. Bir gösteriş hükümeti değildir. Siz resmi kanallardan tertip edilen gösterişlere muhtaç değilsiniz. Halk kendi arzusile yollara dökülür, size uğurlar olsun der, Alman milletine selâmlarım yollar. Bu güzel bir şey... Fakat hükümetin işe karışması, havayı bozar, en iyi bir şeye sevimsiz ve tatsız bir manzara verir. Biz, sizin de bundan hoşlanmadığınızı yazdık. Haksız mıyız»

Menderesin cevabı ise şudur :

«— Tamamiyle haklısınız. Bazan emrivakiler karşısında kalıyoruz, iptidadan ikaz etmek akla gelmiyor. Bundan sonra daha dikkat ederiz.»

Ortada samimi olmayan biri vardı. Ya Adnan Menderes, artık hükümet zoru ile kurulan takların altından geçmekten, yağmur altında saatlerce bekletilen küçücük çocukların alkışlarından, orada burada biriken «itfaiye takımlarının sirenleri» nden, sahte yaşa, varol seslerinden hoşlanmaya başlamıştı, üzerinde belediyenin dağıttığı konfetilerin atılmasını seviyordu ve Ahmet Emin Yalmanın suali bir emrivaki teşkil ettiğinden o şekilde cevap vermeye mecbur kalmıştı; ya da Ahmet Emin Yalman, mülakatı hayalinde yapmıştı. Zira İstanbulun muteber vali ve belediye reis vekili Ordinaryüs profesör Gökayı bir nebzecik tanıyanlar onun, başvekilin muteriz olduğuna inandığı bir hareketi asla ve asla yap»

Demokrasi yarışında parlak bir rekor

Avni BAŞMAN

"El elden üstündür, Arşa varıncayadek."

Geçen Temmuzda askeri bir darbe ile başa geçen Guatemala devlet reisi Carlos Castillo Armas son günlerde verdiği bir kararla demokraside yepyeni bir çığır açtı. Politikada taylorizm diyebileceğimiz bir sistem icat ederek seçimleri külfetsiz ve masrafsız bir nizam içine alıverdi. Tam demokrat olduğundan şüphe edilemiyecek olan bu zat «halkın politikadan bezmiş olduğunu» gözönünde tutarak seçimlerde onlara âzami kolaylık sağlamak istemiştir. Vatandaşlar seçim sandıkları önünde, sadece, kendilerine gösterilen tek listedeki isimleri okuyacaklar ve bunlara *toptan ve şifahi* olarak rey vereceklerdir. Böylece seçmenler bir kaç listeyi inceleyip aralarından birini seçmek için kafa yormak zahmetinden kurtulmuş olacakları gibi, daracık bir hücreye kapanıp' reyini bir zarfa koymak, sonra bunu kutuya atmak külfetinden de halâs olacaklardır. Üstelik, gittikçe fiyatı artan kâğıttan da tasarruf edilmiş oluyor.

Tek listede Guatemalanın yeni anayasasını yapacak olan kurucu meclis âza namzetlerinin isimleri yazılıdır.

Senyor Armas pek pratik zekâlı bir adam olmakla beraber siyasi hukukla alâkalı mevzularda son derece titizdir. Askeri bir darbe ile iş başına geçmiş olmasını kâfi bulmuyor; meşru reis olup olmadığını ancak milletin reyi tayin edeceğine inandığından tek listeden sonra seçmenlerden soruluyor : «Carlos Castillo Armasın kurucu meclis tarafından yapılacak anayasanın tayin ettiği müddet sonuna kadar devlet reisliğinde kalmasını istiyor musunuz?» Buna verilecek cevap yine *şifahen* ya *"evet",* ya *"hayır"* olacaktır.

Demokrasinin ilk zuhurundan beri, hele Birinci Dünya Harbinden sonraki devirde gösterdiği tecelliler şöylece düşünülürse tereddütsüz hükmedilebilir ki Guatemala devlet reisi bu pratik buluşu ile bütün evvelki rekorları kırmış, yepyeni bir rekor kurmuştur. Hem öyle bir rekor ki, bundan" evvelkilerin en yenisini bile fersah fersah geçiyor.

Amerikan TİME dergisi, nedense, bu rekoru pek beğenmiş görünmüyor. «Anti kommünist Armasın böyle alelacele tek namzedi bir seçim tarzını neden tercih ettiğine akıl erdirmek güçtür»; diyen TİME'ın fikrince «kendisini bu harekete sevk eden sebep, görünüşe bakılırsa, milleti zorlıyarak ondan Sovyet usulünde bir yüzde yüz ittifak reyi sağlamak olmasa gerektir. Eter hangi kuvvetli bir muhalefetin meydana çıkmasından evvel kendi rejimine bir anayasa meşruiyeti temin etmek için bu usule başvurmuş olması ihtimali daha ziyade varittir.» Amerikan dergisi mütalâasını şöyle bitiriyor: «İşin için için alay eden «ironical» tarafı şu ki hâlen mevcut alâmeder onun serbest ve gizli bir seçimle de kolayca, maksadına erebileceğini göstermektedir.»

TİME işin ruhuna nüfuz edememiş olacak. Besbelli ki, Armas demokraside inkılâp sayılabilecek yeni bir sistem çıkarmıştır. Yalnız temenni olunur ki bu büyük icadının patentini, Birleşmiş Milletlerden mi olur, Lahey Mahkemesinden mi olur, nereden alacaksa bir an evvel alsın ve icadının şerefi, bütün hakları ile birlikte, kendisine münhasır kalsın da başka yerlerinde rakipleri zuhur etmesin.

Koraltan - Menderes
Samimiyet

mayacağını ve kendisinin patlıcanla en ulak bir alâkası bulunmadığını pek alâ bilirlerdi. Eğer Gökay, Menderesin hakikaten kızacağını sansaydı, değil bayrak astırmak değil, mektepleri yollara dökmek, değil itfaiye takımlarına siren çaldırmak İstanbuldaki bütün bayrakları toplatır, mekteplere mecburî ders koyar, kasden yangın çıkartıp itfaiye arabalarının her birini bir tarafa yolardı.

Fahreddin Kerim Gökay, mesleğine o derece bağlıdır!

Halbuki, meselenin iç yüzü vardı ve o da şuydu: İstanbul valisi, emri, Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'dan almıştı. O sırada Sarol, Devlet reisinin refakatinde seyahatteydi. Oradan İstanbula telefon etmiş ve vali Gökaya, Başvekil için merasim tertip edip etmediğini sormuş, «gidişinde olduğu gibi» cevabını almış,» «o kadar mı» sualini ise üstad Fahreddin Kerim daha fazla gösteriş arzu edildiği manâsına olmıştı. Doğrusu istenilirse, sualin edası da buydu. Bunun üzerine Gökay bütün şehrin altını üstüne getirmiş, ne trafik bırakmış ne polis, ufacık mekteplileri yağmur altında yollara dizmiş, hava kararıncaya kadar bekletmiş, sözüm ona büyüklerinin gözüne girmişti.

Halbuki bütün İstanbul, tertiplenen bu komedi karşısında vicdanında derin bir infialden başka şey duymamıştı. Dünkü Demokrat Parti muhalefetinin şefleri millete, iktidara geldiklerinde böyle mi uğurlanıp karşılanacaklarını vaad etmişler, reylerini böyle mi istemişlerdi, bunun için mi istemişlerdi? Hiç kimsenin tereddüt ve şüphesi olmasın, Haydarpaşa garından deniz kenarına kadar yolun dalkavuklar tarafından halılarla kaplanacağı günler uzak değildir. Eğer bizzat Adnan Menderes —bizim bildiğimiz Adnan Menderes mahcup, bir yere girince kızaran, bu neviden şatafat ve gösterişten zerrece hoşlanmayan, samimî bir insandır — Kat'i şekilde emir vermekte biraz daha gecikirse... Bunun için de tabii, kendisinin değişmemiş olması şarttır. Yoksa böyle bir emri vermeyecektir. Yani bu merasimler devam ettiği takdirde, «Adnan Menderes istemiyor ama, ne yapsın işte tertipliyorlar, kendisini emrivakiler karşısında bırakıyorlar, iptidadan ikaz etmek de aklına gelmiyor» şeklindeki mazeret Ahmed Emin Yalmanın nazarında bile manâsını kaybedecektir.

Başvekil Adnan Menderese, bu merasimleri haklı göstermek için iki şey söylenilmekte, bir şey söylenilmemektedir. Söylenilmeyen:

«— Ne yapalım, halk sizi o kadar seviyor ki mani olamıyoruz, yollara birikiyor, kendiliklerinden şehri donatıyor, hattâ itfaiye arabalarının şoförleri fartı muhabbetten sizi görür görmez sirene yapışıyorlar» cümlesidir. Başvekilin bu kadarına inanmayacağım, pek alâ idrak ediyorlar.

Söylenenlerden biri şudur:

«— Muhalifler hasedlerinden çatlıyor, patlıyorlar.. İtiraz edenler hep onlar. Sebep: Kıskançlıkları.. Çekemiyorlar! İnadımıza devam edelim..»

Öteki ise şu:

«— Büyük seçimleri kazanmamızda, Celâl Bayara Amerika dönüşü yapılan muhteşem merasimin rolü oldu. Devam edelim. Halk, bu neviden gösterileri seviyor. İktidarı daha iyi anlıyor. Önümüzde belediye seçimleri var Bu, bir kuvvet gösterisi mahiyeti kazanıyor. Teşkilâtımız, damarlarına taze kan akmış gibi hayatiyet kazanıyor, Böyle şeyler faydalıdır.»

İşte, aldanılan nokta budur.

Dünyanın hiç bir tarafında seçimleri partililer partilerine kazandırmaz. İyi çalışan partiler, iyi çalışan partililer asıl büyük kütleyi kendi partilerine çeken, ona sevimli görünmeye çalışan, hürmet ve muhabbet toplayanlardır.

Eğer suni merasimlerin bu büyük kütlenin vicdanında uyandırdığı his merak ediliyorsa, söyliyelim: İnfial! Adnan Menderes bundan beş yıl evvel de muhtelif şehirlere gidiyordu. O şehirlerin o zamanlar nasıl bir bayram havası aldığını, sokakların nasıl dolduğunu elbette ki, hatırlar,Hem de kendiliğinden... Ayni günler zarfında İstanbulda, bugün kendisine alaylar tertipleyen adam başkasına alaylar tertipliyordu.

Sonra, seçimler gelip çattı. Sorarız Adnan Menderese: kazanan kim oldu, kaybeden kim?

Bir memlekette, halkla alay etmemeli!

Basın

Var mı, yok mu?

Haber evvelâ Ankara'da, mahkûm olmuş bir gazetenin idarehanesinde duyuldu. Gerçi insan, arzuladığı bir şey kendisine söylenildiği zaman inanmakta büyük istical gösterir ama, kaynak da emin görünüyordu. Sonra aynı havadisi, «Son Havadis» yazdı. Ertesi gün de bütün İstanbul gazeteleri bunu sütunlarına geçirdiler. Basın suçları için bir af kanunu hazırlanıyordu.

AKİS, bazı demokrat mebusların böyle bir teklif hazırlamakta olduklarını ve Meclis açılır açılmaz bunu Umumi Heyete getireceklerini haber vermişti. Bu yolda bir temayülün de mevcut olduğu biliniyordu. Yani, hükümet çevrelerinde bir temayülün ki,mühim sayılması gereken de budur. İşte bu sırada, çıkan haber teklifin hükümet teklifi şeklinde Meclise sevkedileceğini bildirdi. Böyle bir ihtimal, affın mutla-

Menderes ve karşılayıcılar
Kaç tanesi gayri resmi ?

Osman Şevki Çiçekdağ
«Af yok!» dedi

ka gerçekleşeceğine delil olabilirdi. Deniliyordu ki, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin Hüseyin Cahit Yakan ve arkadaşlarının affi için Büyük Millet Meclisine yaptıkları müracaat nazarı itibare alınmış, bunun imkânları Basın . Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü tarafından incelenmiş, tasarının müsveddesi Basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine sunulmuştur. Devlet Vekâleti teklifi kabineye intikal ettirecek, teklif uygun görülürse Adliye Vekâleti bunu Meclise sevkedecektir. Haberde bir mühim nokta vardı: Alâkalı Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un böyle bir affa taraftar olduğu bildiriliyordu.

Gerçi haberin baş kısmı doğru ise, sonunun doğru olmamasına imkân yoktur. Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün, hele şimdi başında bulunan maalesef genç ve aydın sayılması gereken zatın idaresinde iken Dr. Sarol'un tasvip etmemesi ihtimali mevcut her hangi bir hareketi, değil yapması, hatırdan geçirmesi dahi bahis mevzuu olamaz. Demek ki —yâni, haberi duyanlar böyle düşündüler— Devlet Bakam bir af kanununun lüzumuna inanıyordu. Daha doğrusu, lüzumunu ve faydasını görmüştü. Kendisine karşı muhabbet beslenilsin, beslenilmesin bu hareketini takdir etmemeye imkân yoktu. Gerçi bu teklif memlekete ve iktidara olduğu kadar Dr. Mükerrem Sarol'a da büyük fayda sağlayacaktı. Sezarın hakkını, niçin Sezardan esirgemeli ve bir hakikati neden saklamalı: AKİS, daha bu haberi ilk duyduğunda, Mükerrem Sarol'a karşı muhabbeti Mükerrem Sarol'un AKİS'e muhabbetinden fazla olmadığı halde kendisini en hararetli ve en candan şekilde tebrike hazırlanmış, neşredeceği yazıyı bile yazmıştı. Aynı şeyi bütün basının yapacağından zerre kadar şüphe yoktu. Zira, bir kaç partizan muharrir hariç, Hüseyin Cahit Yalçın ve arkadaşlarının mahkûmiyetleri meslekdaşlarının hepsini üzmüştü. Evet, pek çoğu, muhtelif sebeplerden dolayı —bunların en bayağısı menfaatlerine halel geleceği korkusudur— seslerini kâfi derecede yükseltememişlerdi. Ama, azap duydukları muhakkaktı. Af Kanunu çıktığı takdirde —bu her şeyi halletmemekle beraber— bir çok kimse hapisten kurtulacaktı ve kalem erbabının hapiste bulunmasının bir cemiyete vereceği üzüntüden cemiyetimiz halâs olacaktı.

İşte bu sırada bir ses :

«— Hayır, dedi, böyle bir şey yok.. Tasarı filân hazırlanmıyor!»

Ses, Adliye Vekili Osman Şevki Çiçekdağın sesiydi.

Demokrat Parti içinde affa aleyhtar kimselerin bulunduğunu da, AKİS haber vermişti. Bunlar, şimdi, başlarını kaldırıyorlardı. Aynı zamanda Çocuk Esirgeme Kurumu gibi bir şefkat müessesesinin de riyasetinde bulunan bir Adliye Vekilinin kalem erbabının affina şahsen aleyhtar görünmesi elbette ki hüzün vericidir. Fakat, işin daha hüzün verici tarafı vardır; Başka bir kalem erbabının, Demokrat Partinin resmî gazetesi Zafer'de «oh olsun! yapmasaydı! Şimdi yatsın hapiste de aklı başına gelsin!» tarzında bir yazı neşretmek gibi insanı yükseltmeyen bir harekete tevessül etmiş olmasıdır. Bu zat, hiç bir şey yapamasa, hiç olmazsa susmasını idrâk edebilirdi.

Af çıkacak mıdır, çıkmıyacak mıdır? Kati bir şey söylemeye imkân yoktur. Osman Şevki Çiçekdağın sözlerini de delil saymamak gerekir. Zira üstadın Meclis kürsüsünde öyle lâfları olmuştur ki, müzakereleri yukarda bir odadan dinleyen Başvekil aşağıya koşmak ve bunları düzeltmek lüzumunu duymuştur. Hem meselenin henüz Adliye Vekâletine intikal etmiş bir tarafı da yoktur. Çiçekdağ, bundan en son haberdar olabilir. Mümkündür.

Her halde bilinen, Meclis açıldığında çok imzalı bir teklifin riyasete takdim edileceğidir. İnşallah buna lüzum kalmaz, teklif bir hükümet teklifi olarak getir, kabul edilir... ondan sonra da Basın Kanunu yeniden ele alınır.

Demokrat Partinin iktidara ilk geldiği günlerde Demokrat Parti liderlerine hâkim olan zihniyet içinde...

Bahtsız Belge

Başvekil Adnan Menderes'le beraber Almanya'ya gidip Başvekil Adnan Menderes'le beraber Almanya'dan dönen tek gazeteci Burhan Belge, kendisine söylenilen lâfı anlamadı.

«— Ne, ne yazmışım?» dedi

Yazdığı cümle tekrar edildi. Burhan Belge yine anlamadı. Hatırlamadı değil, anlamadı. Zira hatırlayıp hatırlamamak için, evvelâ anlamak lâzımdır. Nihayet, ne denildiğinin farkına vardı. Deniliyordu ki: Sen Adnan Menderesi Venüse benzetmişsin.

Adnan Menderes ve Venüs!

Burhan Belge, bir müşabehet göremedi.

«— Ben mi benzetmişim?» diye sordu.

Türk Sesi gazetesinde, imzası ile çıkan yazısı gösterildi. Yazıda şöyle deniliyordu :

"— *Otelimizin önünden geçen şehir halkı, bayraklara bakarak misafirin kim olduğunu tesbit etmekte, hattâ batan kısa bir müddet bekliyerek, dostların yâni başta sevimli Venüs hali ile Başvekilimiz olmak üzere bizlerin..*"

Burhan Belge işi anladı. İşi anladı ama, geç kalmıştı. Gazeteler kendisini çoktan dile dolamışlardı ve alabildiğine yükleniyorlardı. Bahtsız Belge bir okuma hatası yüzünden ele güne gülünç olmuştu. Zira Adnan Menderesi Venüse benzetmek akimin köşesinden geçmemişti. Üstelik Başvekilin kadına benzetilmekten hiç mi hiç hoşlanmadığını da gayet iyi biliyordu.

Bedii Faik yazdı, Doğan Nadi yazdı... Hem de en ağır şeyleri. Burhan Belge bir medeni insandır. Adnan Menderesi Venüse benzetecek bir muharririn, bütün bunlara lâyık olduğunu kabul etmiyor değildi. Ediyordu ama, kendisi vallahi de billahi de böyle bir şey yazmamıştı. Onun yazdığı şu idi : SEVİMLİ VE MUNİS... Yazısı eski türkçe idi. Dizen operatör de, okuyan musahhih de, hattâ belki yazı işleri müdürü de buna «SEVİMLİ VENÜS...» deyip geçmişlerdi. Bu kelimeleri eski harflerle yazınız, müşabeheti derhal göreceksiniz. Hem, Burhan Belge gibi bir muharririn «sevimli Venüs haliyle» gibi Türkçe bakımından hatalı bir cümle yapması karşısında hayret etmemek kabil değildir. Cümlenin aslı

Burhan Belge
Talihsiz adam

«sevimli ve munis haliyle» dir. Ama olan olmuştur. İhtimal ki daha çok uzun seneler Burhan Belge, Menderesi Venüse benzeten adam olarak yâdedilecektir.

Talih!

*

Yalnız bu vesileyle, hadiseden birhaç hisse çıkarmak mümkündür. Evvelâ Türk Sesi gazetesinin ne operatörü, ne musahhihi, hattâ ihtimal ki ne de yazı işleri müdürü, Adnan Menderesin Venüse benzetilmesini yadırgamışlardır. Doğrusu istenilirse, yapılanlara bakınca —yapılanlara ve yapılmasına müsamaha edilenlere— bu teşbihe hayret etmek manasız olur. Bir valinin karşılama töreni tertiplemek için bir şehri seferber ettiği memlekette bir muharrir, hem de daimi surette iktidarı —büyük harfle yazdan iktidarı— tutan bir muharrir. Başvekili Venüse benzetmiş; olmaz mı? Hele gazete, Türk Sesi gazetesi olursa... Bu, 1950 den bu yana, nerelere, ne kadar büyük bir süratle donmuş olduğumuzu pek acı bir şekilde ortaya koymaktadır. Halbuki, aldı en kıt okuyucunun bile Menderes isminin yanında «sevimli Venüs haliyle...» kelimelerini görünce gülüp, aslını keşfedemese bile bir tashih hatasının mevcudiyetine hükmetmesi pekâlâ kabil olurdu. Eğer Demokrat Partinin liderleri dört sene içinde karşımıza bambaşka insanlar olarak çıkmasalardı.. Eğer dalkavukluk, riya ve tabasbus bu derece el üstünde tutulmasaydı.. Eğer dalkavuklar, ilk riyakârlar, ilk mutabasbuslar hak ettikleri şekilde hak ettikleri yerlerine hak ettikleri tekmeyi yeselerdi. Fakat bunlar yapılmamıştır, bunlar yapılmamaktadır, bunların yapılacağını gösteren hiç bir alâmet yoktur. Yarın başka bir tashih hatası neticesi Adnan Menderes güneşe, aya, hattâ ve hattâ -Yarabbi sen günahlarımızı affet- Allaha benzetilse o teşbihler de yadırganmıyacaktır. Ayıp değil mi?

İkincisi. Burhan Belgenin şahsına aittir. Meslekdaşları, böyle bir cümleyi kendisinden ummuşlardır. Elbette ki gökte uçan sineğin kanat çırpmasını efendilerine «size karşı bir hakaret» diye göstermekte menfaati olanlar o gazetecilerin o yazılarını da Adnan Menderes'e tecavüzmüş gibi göstereceklerdir. Hayır. O yazılar, son günlerde sayıları pek artan küçük insanlara karşıdır. Meslekdaşlarının Burhan Belgeyi onların arasına katmaktaki isticali, sebepsiz olmasa bile haksızdır. Zira Burhan Belge, daima İktidarı —büyük harfle yazılan iktidarı— tutmuştur ama, hiç bir zaman adiliğe, bayalığa düşmeden... Yaptığını tasvip etmek güçtür, fakat yapma şekli daima —kelime burada gülünç kaçacak— seviyeli olmuştur. Burhan Belge yazılarına ne galiz bir kelime, ne de tabasbus kokan cümle koymuştur.

Böyle bir suç için başına gelen talihsizlik, pek ama pek ağır bir cezadır. Onu başkaları hak ediyordu.

Bir başka bahara mı?

Telefonun **bir** ucundaki, Cumhuriyet gazetesinin Ankara mümessili Ecvet Güresin idi. Öteki ucundaki ise... sıfatlarının birini söyliyeyim: Demokrat Partinin Genel İdare Kurulundan Ankaralı bir zat!

Gazeteci, son derece kibar bir sesle :

"— Beyfendi, dedi, bir malûmat rica etmek üzere rahatsız ettim. Acaba Demokrat Parti Büyük Kongresi için bir tarih tesbit edildi mi?"

Genel İdare Kurulu âzası, hışımla cevap verdi :

"— Onu gidin de Bay Menderese sorun..."

Ecvet Güresin, hiddetin sebebini anlamamıştı. Israr etti :

"— Siz de Genel İdare Kuruluna dahil bulunduğunuza göre..."

Emin Kalafat

Boyundan büyüktür

Muhatabı büsbütün hiddetlendi :

«— Onu, partinin liderine sorunuz dedim ya.. Bizim nereden haberimiz olsun?»

Af dilemekten başka çare kalmamıştı. Gazeteci de öyle yaptı. Hiddet ve şiddeti Ecvet Güresine karşı olmadığı için Genel İdare Kurulu âzası o zaman hafifçe yumuşadı ve «Eyvallah!» diyerek telefonu kapadı. Büyük Kongrenin tarihini öğrenmek, yine mümkün olmamıştı.

Doğrusu istenilirse, bunu öğrenmenin imkânı da yoktur. Telefonda tavsiye olunduğu gibi «Bay Menderes» e sorulsa bile müsbet bir cevap alınması pek muhtemel değildir, zira Adnan Menderes bu hususta tam kararım vermemiştir. Duruma göre Kongrenin bu sonbaharda yapılıp yapılmayacağı tesbit edilecektir. Durumu tâyin edecek olan ise, Genel İdare Kurulunun muteber azaları değil, hâdiselerdir. İhtimal ki lider, münasip gördüğü tarihi bildirecek, arzusu kabul edilecektir.

Bunu beklerken partinin nüfuzlu azaları, Genel İdare Kurulundaki yerlerini muhafaza veya orada yer kapmak için faaliyete geçmişlerdir. Meydana ilk atılan Dr. Mükerrem Sarol olmuştur. Kendisini «İstikbalin Başvekili» olarak gören Sarol şimdilik, «Halin Başvekili» nin himayesinde Partinin bu en yüksek kademesine dahil olmak üze-

D. P. nin bir Büyük Kongresi

Tatlı günler...

re mücadelesini yapmaktadır. Devleti Reisinin, mahallî seçimler arifesinde) yurt içinde yaptığı ve nutuklar söylediği gezisine iştirak eden Sarol gittiği yerlerde Büyük Kongre delegeleriyle temas etmek fırsatını da kaçırmamıştır. Bayarın, refakatine Devlet Vekilini alması da, zaten, pek yakın tarihi henüz hatırlayanları hayli şaşırtmıştır.

Çalışan iki çift daha vardır. Bunlardan biri Atıf Benderlioğlu - Osman Şevki Çiçekdağ, diğeri Fethi Çelikbaş - Emin Kalafat'tır. Nihayet bir «meçhul» olarak Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu - Samet Ağaoğlu grubu ortada durmaktadır. Bu ana şahsiyetlerin yanı sıra peykler gelmektedir.

Grupların faaliyetine «hizipçilik» adı verilebilir nal? Mücadeleye atılmış olanlar bunu kabul etmiyorlar. Samet Ağaoğlu, Zafer gazetesine yazdığı makalesinde fikir ve kanaat ayrılıklarına dayanan parti içi faaliyetin, yıkıcı ruh taşımadığı müddetçe makimi olduğunu söylemiş, bunu serbest münakaşa saydığını ifade etmiştir. Emin Kalafatın veya Fethi Çelikbaşın düşüncesi de budur. Buna mukabil, bazı rakipleri, diğer grupların her hareketim «Şefe karşı» imiş gibi göstermekten kendi lehlerine menfaat ummaktadırlar. Bunlar daha ziyade, mücadele meydanına ancak başka etiket altında girmek mecburiyetim hissedenlerdir.

Fakat bütün bu faaliyetin mevsimli mi, mevsimsiz mi olduğu hususu maalesef henüz belli değildir. Büyük Kongrenin ne toplanacağı biliniyor, ne toplanmıyacağı. Demokrat Parti tüzüğü bu yüzden bütün mânasını kaybetmiştir ve bir kâğıt parçasından başka şey değildir. Hattâ Cemiyetler kanununun alâkalı maddeleri de bir kenarda unutulmuştur. Cemiyetler kanunu, cemiyetleri zamanında kongrelerini toplamakla mükellef saymıştır. Tüzüğe gelince, o itibarda olsaydı Demokrat Partinin son kongresinden bu yana bir değil, iki kongre daha yapmış olması gerekirdi. Fakat, hayır! Parti içinde herkes, lider tarafından bir tarihin tesbit edilmesini beklemektedir.

Bütün yapılan, bir sürprizle karşı karşıya kalınmamak için gayret sarfetmekten ibarettir.

Fakat her gayretin makbul sayılmadığına dair alâmetler de yok değildir. Meselâ Genel İdare Kurulundan Atıf Benderlioğlunun başına gelen bunun bir misalidir. Benderlioğlu yerini muhafaza için Karadeniz kesiminde tek başına bir seyahate çıkmayı faydalı bulmuştur. Mademki artık kimse kendisini davet etmemektedir, o da kendi başının çaresine bizzat bakacaktır. Fakat günün birinde, o sırada Anadoludaki seyahatinde bulunan Başvekil Menderes tarafından çağırıldığı haber veriliyor. Benderlioğlu kafilenin bulunduğu yere gidiyor. Parti Genel Başkanı, hareketini beğenmediğini kendisine söylüyor. İhtimalki, ortaya yine «hizipçilik» lafları atılmıştır. Menderesin refakatinde Dr. Mükerrem Sarol da vardır.

Atıf Benderlioğlu, Ankaraya Genel Başkaniyle beraber dönüyor.

İstanbul

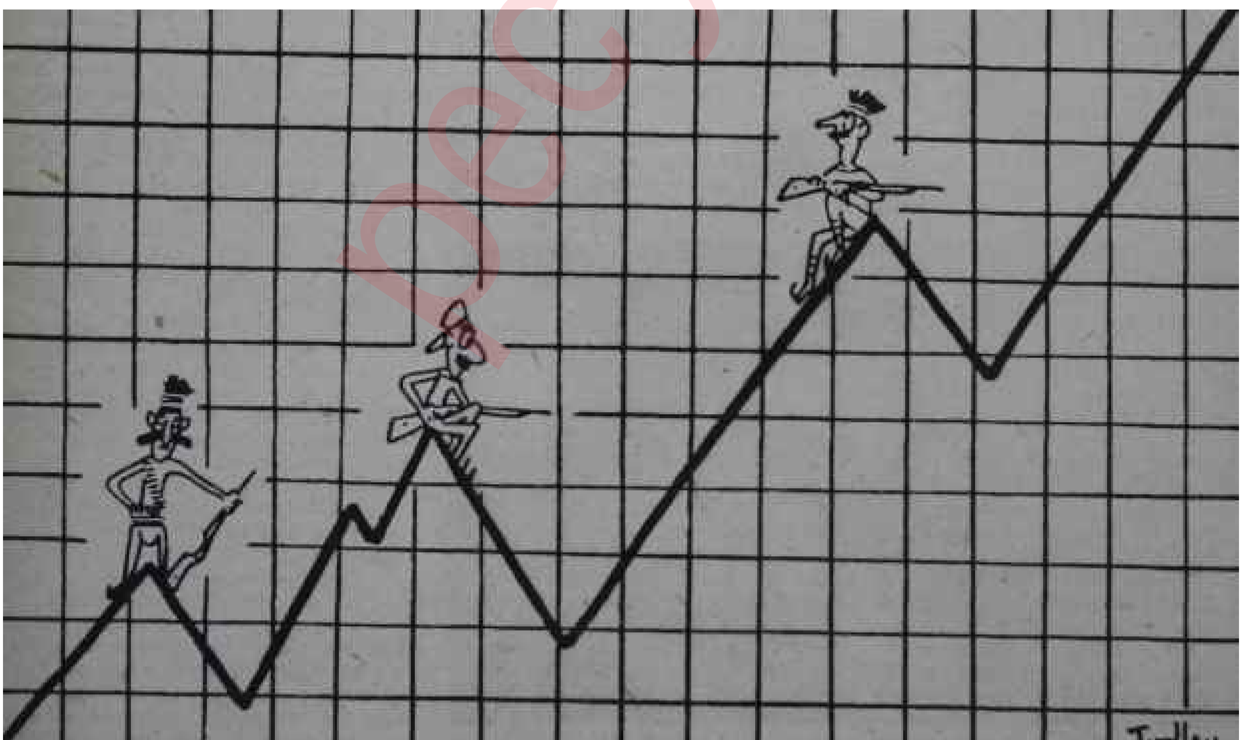
Bir düellonun sonu

İstanbul Valisi :
«— Tamam!» diye düşündü.

Demokrat Partinin iktidarı aldığı ilk günlerde başlayan bir düelloyu zaferle neticelendirmek fırsatı, kanaatince, gelip çatmıştı. Bu düşüncesinin akabinde, bir beyanatta bulundu. Deniz yollarının şehir hatlarına yaptığı zammın tamamiyle aleyhindeydi. Halk mutazarrır olacaktı. Bu zam yapılmamalıydı. Üstelik, kendisinin fikri de alınmamıştı.

İki gaye güdüyordu : Birincisi, halkı düşündüğü zehabını uyandırarak İstanbulluların gözüne girmek (eğer halkı düşünseydi, Başvekili alkışlasınlar diye çoluk çocuğu yollara, yağmur altına dizmezdi); ikincisi, eski rakibi Yusuf Ziya Önişi vurmak!

Zira Demokrat Parti İktidarı aldığında İstanbula vali olarak Yusuf Ziya Öniş münasip görülmüş, hattâ iş öylesine katiyet kesbetmişti ki Öniş Modadaki Deniz Kulübünde tebrikleri ve muvaffakiyet temennilerini kabul etmiş, fakat başvekil Adnan Menderes buna rıza göstermemişti. Cumhuriyet Halk Partisinin sadık bir adamı olarak

ASAYİŞ GRAFİĞİ!

bizzat devrin başvekili Şemseddin Günaltay tarafından seçimler arifesinde İstanbula vali yapılan ve seçimleri iktidarın kazanması için gayret sarfeden bir idare âmirinin ilk kalemde değiştirilmesinden daha tabiî şey olamazdı. Doğrusu istenilirse, olurdu; Bahis mevzuu zatın istifa etmesi. Fakat müşarünileyh aldırmamış, hattâ daha büyük çapta ihtilâflar yüzünden Yusuf Ziya Önişin valiliği durdurulduğunda başka bir tayin yapmak da müşkül hale geldiğinden vakit geçmiş, bu sırada Gökay her iktidarın kendisinden istifade edebileceğini büyüklerine ispat fırsatım bulmuştu. Fakat Yusuf Ziya Önişle arası da asla düzelmemişti. Denizyollarına yapılan ve mânası asla bulunmıyan zamlar gelip çatınca düellonun son kısmı başladı.

Fahreddin Kerim Gökay Denizbankın hareketini tenkid edişine, Yusuf Ziya Öniş :

«— Belediye, bizden aldığı resimleri almasın, zammı derhal kaldırırız. Hem şehir hattı vapurlarını da Belediyeye devretmeye hazırız» cevabını verdi.

Fakat Gökay, lâf altında kalan bir zat değildir.

«— Başvekil gelsin, bakın her şeyi ben ona anlatacağım» dedi.

Nitekim Adnan Menderesle hemen ilk temasında, meseleyi ve zamların yaptığı aksülâmeli etraflı şekilde anlattı. Zamlar son derece münasebetsiz, Gökay aynı derecede haklıydı.

Başvekil, işi tetkik edeceğini söyledi. Bu, gazetelerden bazılarına zamlardan vazgeçileceği şeklinde aksetti. Halbuki bu sırada Denizbank, sanki Fahreddin Kerim Gökaya inatmış gibi dış hatlara da zam yapıyordu.

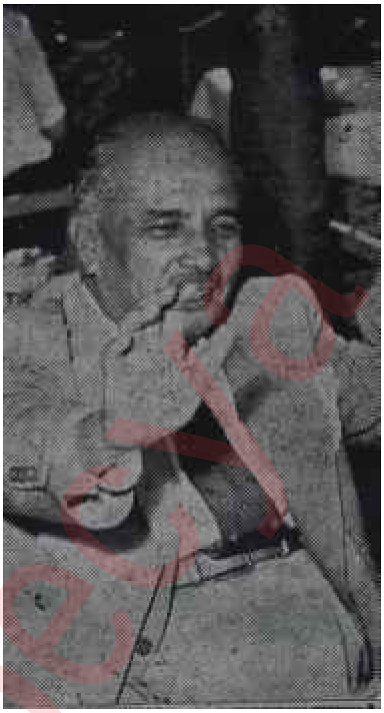
Başvekil zamların kaldırılması hususunda bir emir verirse, kalkacağı şüphesizdi. Belediye seçimlerinin arifesinde zamlar elbette ki, particilik noktai nazarından hatalıydı. Particilik noktai nazarından da, şehircilik noktai nazarından da.. Hatadan dönülmesi, ancak fayda verirdi. Üstelik, Adnan Menderese de sevgi toplar, hattâ halk Başvekil şerefine ivazsız gösteri bile yapardı. Buna mukabil böyle bir karar alınırsa Yusuf Ziya Öniş için bir tek şey kalırdı: Derhal istifasını vermek ve tasını tarağını toplayıp ticaretine dönmek! Zira kılıçlar, o derece çekilmiştir. Bir başka ihtimal daha vardır: Başvekilin uzlaştırıcı bir çare bulması.

Fakat netice ne olursa olsun, bu gibi işleri bir keşmekeşten kurtarmak icap ettiğini hâdise, kâfi derecede vüzuhla göstermektedir. Başvekilin arzusuna göre kalkacak veya kalkmıyacak zam ciddiyetten mahrumdur. Böyle şey olmaz. Ya şu nisbette bir zam zarurîdir. Yapılır. Ya değildir. Yapılmaz. Buna, her türlü tedbir ve ihtimal düşünüldükten sonra karar verilir, günün birinde «fiyatları şu kadar arttırıyorum, vapurlarıma isteyen biner, istemiyen binmez» diye halkın karşısına çıkılmaz. Bu meselede Vali Gökay yerden göğe kadar haklıdır.

*

İşte bu sırada, Başvekâlet müsteşarı Ahmet Salih Korur, gitti Denizbank Umum Müdürü Yusuf Ziya Önişi gördü ve kendisine, Adnan Menderesin katiyyen zam istemediğini söyledi. Parti teşkilâtı da Adnan Menderese aynı şeyi söylemişti.

Zammı, tek başına Yusuf Ziya Öniş kararlaştırmamıştı, Bankanın bir İdare Meclisi vardı ve bu mecliste âza olarak bulunan zevat gayet yüksek maaşlar alırlardı. Buna rağmen, onları kimse umursamazdı. Emir, emirdi. Derhal bir yol bulundu: İkinci mevkiler yeniden ihdas olunuyordu. Ayrıca talebeler, memurlar ve subaylar tenzilâta tâbi olacaklardı. İslim sonradan gelsin tertibi, İdare Meclisi bir toplantı yaparak bunlara mutabakatını bildirdi.

Fahreddin Kerim Gökay
Yol mu göründü?

Şimdi, üzerinde ısrarla durulması gereken nokta bu lâübaliliktir. Bir âmme hizmeti gören müessese bu derece hafiflikle kararlar alır, onları bozar mı? Yusuf Ziya Öniş, indirmeler yapılınca Deniz Bankın zarar etmekte devam edeceğini söylemiştir. Buna mukabil Ahmet Salih Korur kendisine bu zararın hükümet tarafından karşılanacağı teminatım vermiştir. O halde zamlar, hükümete hiç bir şey danışılmadan mı yapılmıştır? Demek ki âmme hizmeti gören bir müessese, ihtimal ki rasyonel çalışmama neticesi zarar etti mi ilk iş olarak ve derhal ücretlerine zam yapacaktır. Rakipsiz bulunduğuna göre de, halk yeni tarifeyi kabul mecburiyetinde kalacaktır.

Böyle şey olmaz! Zammın ne yapılışı, ne bozuluşu vatandaşa ciddi bir idare altında olduğumuz hissini —darılmasınlar ama— vermiyor.

Maarif

Garip bir merak !

Hâdise New York'ta geçiyordu. New York'ta meşhur Columbia Üniversitesinin kulübünde..

İki kişi yemek yiyordu. Bunlardan birinin adı, Schuyler Wallace idi. Üniversitenin Milletlerarası Tetkikler Mektebinin müdürü bulunuyordu. Misafiri ise, bir Türktü. Amerikaya tetkikler yapmaya gelmişti. İki ahbap, oradan buradan konuşuyorlardı. Türk olanı, Üniversiteden ve profesörlerin statüsünden bahsetti. Mr. Wallace dinledi, dinledi, sonra muhatabının sözünü kesti :

«— Allahaşkınıza, siz Türkler niçin profesörlerin statüsü ile bu derece yalandan alâkalısınız?» diye sordu.

Misafiri :

«— Biz, Türkler mi?» dedi.

«— Öyle ya... Geçenlerde Maarif Vekiliniz Mr. Yardımcı ile tanıştım. Benden öğrenmek istediği tek şey, profesörlerin vazifelerine nasıl son verdiğimiz hususu oldu. Kendisine, âdetin, kontratın hitamını beklemek olduğunu söyledim ve fikri faaliyetlerden dolayı veya beğenilmiyen kanatler için bir profesörün vazifesine son verildiğinin bizde görülmediğini bildirdim. Bilmiyorum tatmin oldu mu, yoksa Amerikaya sırf bunu tetkik için mi gelmişti! Zira sonradan görüştüğüm diğer arkadaşlarımın hemen hepsi vekilinizin kendilerine de aynı şeyi sorduğunu söylediler. Biraz tuhafımıza gitti. Şimdi siz de profesörlerin statüsünden bahsedince acaba dedim, Türkler en çok bunu mu merak ediyorlar?»

Türk misafir güldü.

"— Hayır, dedi, o husus vekilimizin şahsi bir merakı olacak.. Ben, sadece lâf gelişi sormuştum.."

Anlaşıldığına göre Maarif vekilimiz Celâl Yardımcı, Amerika'da bulunduğu müddet zarfında bilhassa Üniversite profesörlerinin vazifelerine son vermede ne gibi usullerin kullanıldığım tetkik etmiştir. Elinde, kanunlarla verilmiş böyle bir hak —istediği profesörün işine istediği zaman Senatonun muhalif kararına rağmen dahi son vermek hakkı— bulunduğuna göre bunu en iyi ve demokratik tarzda nasıl kullanacağı hususunda bilgi sahibi olmak arzusu ancak takdirle karşılanır.

Bakalım, tatbikat ne gösterecek.

Celâl Yardımcı Amerikaya giderken bir çok itiraz yükselmiş, bir vekilin başka bir memlekete «görüp öğrenmek» maksadile gitmesini yakışıksız bulanlar olmuştu.

Maksadın bu olduğunu bilseydik, itiraz ederdik... Ama, acaba Yardımcı o vadide öğrendiklerim öğrendiği gibi tatbik edecek mi?

Nuri Said Paşa
Bir alaturka muhibbi

Dış politika

Zincir kuvvetleniyor

Her şey, beynelmilel bir turizm acentasının elinden çıkmışçasına muntazam şekilde hazırlanmıştı. Aksiliği, tayyare yaptı: geç kaldı. Halbuki programa göre Başvekil Adnan Menderesin Almanyadan dönmesinden biraz sonra Irak başvekili Nuri Said paşa İstanbula muvasalat edecek ve iki devlet adamı adeta birbirlerini karşılamış olacaklardı.

Bu bir gayrı resmî ziyaretti. Nuri Said Paşa Londraya gitmişti, şimdi memleketine dönüyordu. Londra ile Bağdat arasında İstanbula uğrarsa bundan büyük bir fayda sağlanabilirdi. Hem Nuri Said paşanın Türkiyeye geleceğini gazeteler o kadar çok yazmışlardı ki, onları mahcup etmemek bile düşünülmüş olabilirdi. Tabii bu, işin lâtife tarafıdır. Muhakkak olan, İrak ile Türkiye rasında gayrı resmî görüşmelerin zamanının gelmiş bulunmasıydı.

Türk — Pakistan paktının imzalanmasının hemen akabinde, bu pakta girmesi muhtemel ilk memleket olarak Iralan ismi ortaya atılmıştı. Nuri Said paşanın ve Nuri Said paşanın memleketinin, batı ile en ziyade «ahbap» lider ve memleket olduğu biliniyordu. Bir düzine defa başvekâlet makamını işgal etmiş olan ve bir Türk kadar güzel Türkçe konuşan Irak devlet adamı bütün siyasi hayatı boyunca daima İngilterenin yanında yer almayı milletinin menfaatine uygun bulmuştu.

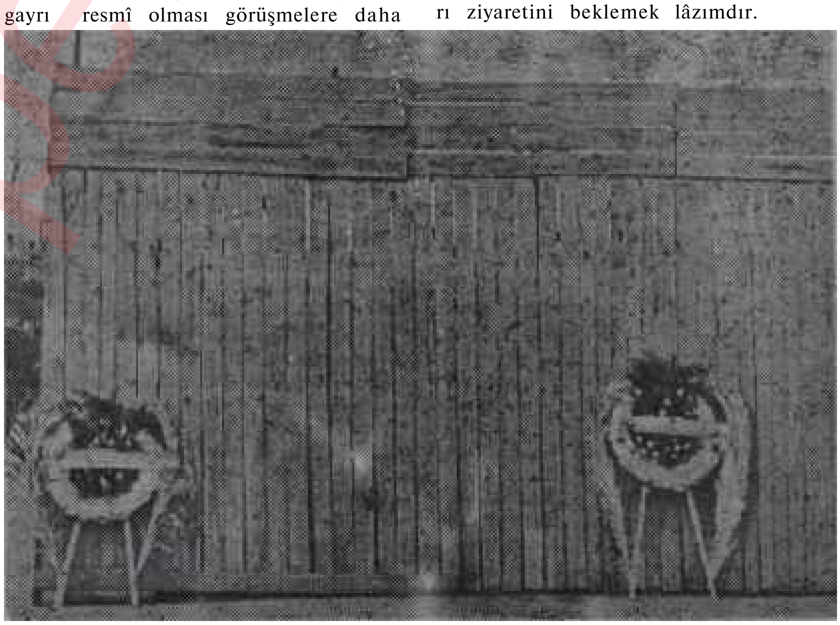
Nuri Said Paşayı İstanbul Valisi karşıladı. Menderes daha sonra, meşhur tâbirle ayağının tozu ile misafirine hoş geldiniz demeye gitti ve bu, pek samimi bir konuşma oldu. Türkiye Başvekili bu suretle hem şahsının Irak Başvekilinin şahsına, hem de memleketimizin Irak'a karşı duyduğu samimî muhabbetin bir delilini gösteriyordu. Ziyaretin gayrı resmî olması görüşmelere daha samimi bir hava ve mahiyet veriyordu.

İstanbulda, Irak başvekilinin iyi vakit geçirmen için her şey yapıldı. karşılıklı ziyafetler verildi, başvekil alaturka musiki konserine götürüldü, motor gezintileri tertiplendi... Ve bu arada konuşuldu. Başvekil muavini Fatin Rüştü Zorlu da — Hariciye Vekili Fuad Köprülü İstanbulda bulunduğu halde — görüşmelere katılmak üzere gelmişti. Hariciye Vekâletinin Umumî kâtibi Muharrem Nuri Birgi de her zamanki gibi, devlet adamlarının kıymetli bir yardımcısı oldu.

Müzakereler sırasında bütün dünya meseleleri ele alındı. Fakat üzerinde en ziyade dikkatle durulan hususu, Orta Doğuda bir savunma sisteminin nasıl kurulabileceği hususu teşkil etti. İki taraf da bunun lüzumuna kanidiler. Ortada Türk — Pakistan paktı da vardı. Bu mu genişletilmeliydi, yoksa başka bir sistem mi düşünülmeliydi? Her halde prensipte devlet adamları mutabıktılar ve tatbikatın güçlüklerini yenmek için hangi yolun tercih edilmesi gerektiği noktası ortadaydı.

Ne yapılacaktır? Varılan kararların en mühimi, istical gösterilmemesidir. Orta Doğuda mevcut bütün şüphe ve tereddütler henüz tam manasile bertaraf edilmiş değildir. İki başvekil, bilhassa Mısırın durumu üzerinde durdular. Nuri Said paşa o âlemi iyi bildiğinden çok kıymetli ve istifadeli fikirler beyan etti. Devlet adamlarımızın bunlardan istifade edecekleri muhakkaktır. Buna mukabil Adnan Menderes Almanya görüşmeleri hakkında malûmat verdi ve Brüksel paktına girmek isteyişimizin manâsını izah etti.

Ziyaret güzel bir ziyaret oldu. Şimdi bunun Bağdatta iadesini veya Irak Kralı Faysalın Reisicumhur Bayarı ziyaretini beklemek lâzımdır.

Ankaranın yıldönümü kutlandı
... ve heykele değil, tahtaperdeye de çelenk konulabileceği öğrenildi!

BELEDİYECİLİK

Trafik kanunu yürüyor

Bir de vasıtalar doğru yürüse...

Trafik

Sıkı rejim

Şoförler ilkönce şaşaladılar. Bu şehirde, diğer büyük şehir İstanbul'da, hareketlerinin, müşteriye karşı takınacakları tavrın bu kadar kayıda tâbi tutulduğu görülmemişti. Şimdiye kadar halkın şikâyeti —gazeteler vasıtası ile— üzerine belediyeler zaman zaman harekete geçmiş, şöferlerin fazla ücret almalarının, müşteriye doğru, ve iyi hareket etmemelerinin önüne geçmek istemişti.

Fakat, olmadı. Olmadı. Belediyelerin zabıta ile kolkola aldıkları bütün tedbirler, çıkardıkları bütün talimatname ve emirler bir kaç günlük bir sıkıntı, bir kaç gün müşteriye bir gönül rahatlığı vermiş, sonra her şey «eskiye dönmüştü.» Bu eskiye dönüş her zaman halkın aleyhine oluyordu. Çünkü, nakil vasıtaları, her sıkı tedbirin sonunda, derin bir gevşeme olacağını biliyorlardı. İki gün, üç gün bütün meslek erbabı sükut ediyor, müşterinin dediklerine dedik diyor, sonra gene ayni şekildeki hareketler devam edip gidiyordu.

Kısacası, halkın belediyelere, şoförlerin belediyelere itimadı kalmamıştı. Büyük şehirlerde, birdenbire nakil vasıtası adedinde fazlalık başlamıştı. Bilhassa harp yıllarından sonra taksi miktarı yüzde yüz fazlalaşmış, yeni ve büyük otomobiller şehrin içini doldurmuştu. Hergün bir nakil vasıtasının yarattığı hâdise ve büyük kaza etrafı endişeye ve üzüntüye veriyordu. Nakil vasıtaları hususunda iki cephe vardı :

Şehir içinde otomobilleri bir zabtü rapta almak ve bu suretle kazaların önüne geçmek. Bu arada halkın şikâyetlerinin önüne geçmek, mağdur olmamalarım temin edebilmek.

İkinci mesele, birden kara yolu ile büyüyen şehirlerarası nakliyatın sebep olduğu kazaları, ehliyetsiz ellerden kurtarmak için sür'atle tedbirlere başvurmak.

Bütün bunları yapabilmek için yeni bir mevzuat hazırlamak ve bu mevzuatı derhal büyük şehirlerden başlıyarak, memleketin her tarafına yaymak ve tatbik etmek lâzımdı. İşte bu zorluklar ve görünen zaruretler sonunda geniş hükümleri ihtiva eden bir Trafik Kanununun hazırlanması cihetine gidildi. Trafik Kanunu Meclisten geçtikten sonra, ilk önce üç büyük şehirde, tatbik edilecekti. Kanun yavaş yavaş şehirleri içine bir trafik endişesine cevap veriyordu. Kanunun çıkışma kadar, şehirlerde bazı tedbirler alınmıştı. Meselâ, yolların bazı noktalarına, otomobilerin seyrüseferlerinde bir intizam olmasına temin edecek lâmbalar konulmuştu. Şehrin trafik saatleri tespit edilmiş, en yüklü zamanlarda yeni usuller ihdas olunmuştu. Otomobillerin gidiş ve geliş istikametlerinde bir ayarlanma yapılmıştı. Fakat bütün bunlar belediyelerin bir şubesi olan dördüncü şubenin elinde dağınık bir durum gösteriyordu. Ancak ve ancak trafik kanunu ile daha derlitoplu, bütün bunları nizama sokacak bir şekil bulunabilirdi.

Şehirlerarası nakliyattaki şikâyetlerin ardı arkası gelmiyordu. Bilhassa acemi şoförlerden şehir içinde şikâyet olduğu kadar, şehirlerarası gidip gelen Kamyonlarda da vardı. Acemi şoför, trafiği yolu bilmiyen şoför, direksiyon önünde uyuyan, sarhoş olan şoför her zaman kazalar yapıyordu. Bu kazalar yüzlerce, sene içinde binlerce kurban veriyordu.

Trafik Kanunun yürürlüğe girmesinden bir ay önce, mahalli zabıta müdürlükleri kanun mer'iyette imişcesine harekete geçtiler. Değil şehir içinde, şehir dışında da kanunun gösterdiği tedbirleri tatbik etmeğe başladılar. Bir farkla ki, kanun yürürlüğe girince para cezası kesilecekti, bu şimdilik yapılmıyordu. Diğer bir farkla ki, kanunun tatbikatı için şimdilik bu hazırlık mahiyetinde bir çalışma idi, zabıta da fazla ileri gidemiyordu.

Takibat başlıyor

17 Eylül sabahı Kavaklıdere'den inen bir otomobil, Kızılay'da sür'atle ve lambalara dikkat etmeden geçmek istedi. Vakit erkendi, yollarda fazla vasıta yoktu. Zabıta mensuplarının da ortada olması imkânı yoktu. Şoför rahat olduğuna kani idi. Bu sür'atle geçiş tahminlerini haklı çıkarmadı yüz metre daha gitti ve arkasından kırmızı boyalı küçük bir jip arabasının gelmekte olduğunu ve yaklaştığını, önüne geçtiğini gördü. Otomobilini durduran:

«— Erken olmasına rağmen, trafik kaidelerine riayet etmediniz. Lambaların kırmızı olmasına ve yolun kapalı bulunmasına rağmen otomobilinizi sürdünüz. Elli lira para cezası ile cezalandırıyorsunuz.

Trafik Zabıtasının telefonu çaldı. Bir vatandaş şu şikâyeti yapıyordu:

«— Dün Cebeci'den Kızılay'a kadar gittik. Bindiğimiz otomobilin şoförü saati açmadı. Ve bizden iki buçuk Ura istedi. Numarası şudur. Şikayetçiyim. Adresimi de veriyorum.

Ertesi günü, şikâyetçi vatandaş zabıtaya çağırıldı. Şoför de orada idi. Zabıta her iki tarafı da dinledikten sonra, fazla ücretin geri iade edilmesine, saatini açmadığından dolayı şöförün para ile cezalandırılmasına ve kısa bir müddet için işinden menedilmesine karar verdi.

Bu misaller gösteriyor ki, trafik kanununun yürürlüğe girmesinden sonra, seyrüsefer dâvamızın yanında haksızlıkların önlenmesi de halledilmiştir. Vatandaş, bir mürakebe unsuru gibi, şoförün haksız muamelesini kontrol etmek, şikâyette bulunmak hakkına sahiptir. Otomobil sahibinin yapacağı tek şey şudur: Doğru hareket etmek.

Otomobiller, bundan böyle işaretlenmiş ve yasak olarak kabul edilmiş yerlerde duramıyacaklar, şehir içinde normal süratten fazla gidemiyecekler, müşterisinin emniyeti için durduğu herhangi bir yerde sağdan müşteri indiremiyecek, hepsinden mühimi vazife halinde olduğu zamanlar «alkollü içkiler» alamıyacaklardır. Kanunun müzakeresi sırasında kabul edilen ve bilhassa üzerinde durulan tek nokta şoförlerin vazifeli bulundukları sırada alkollü oldukları noktasında toplanıyordu. Deniliyordu ki, alkol alan bir kimse, otomobil kullanmakta daha cü-

ratkâr ve sert oluyor. Alabildiğine gaza basmak, normal sür'atten fazla gitmek işten bile görünmüyor. Dikkat edilmiş ve istatistikler ile sabit hale gelmiştir ki, alkol almış bir şöför yüzde yetmiş beş ihtimalle kaza yapmaktadır. Bu hakikatin göz önünde durması karşısında, kanunun verdiği bir vecibe derhal tatbik edilmeğe başlanmıştır, sarhoş değil, nefesinde biraz alkol kokusu olan bir şöför hakkında tatbik edilecek ceza derhal işden men ve para cezasının tatbikidir.

Ehliyetsiz olarak bilhassa geceleri icrayı faaliyet eyleyen sanat erbabına paydos! Bunlar yakalandıkları anda en ağır cezaların kendilerini beklediğini pekâla bilmektedirler. Bu suretle şöförlüğe arıza olan bir parazit sınıf kazaları yapan, vatandaşın can emniyetini ortadan kaldıran bir sınıf temizlenmiştir.

Şehir dışı tedbir

Şimdi sözü şehirlerarası duruma getirelim. Bir misal verelim ve diyelim ki, Kırşehir plâkalı bir kamyon bir öğle üzeri Ankara'ya doğru yol alıyordu. Ankara vilâyeti hudutları içine girmişti, trafik kanununun tatbikatından da haberdardı. Fakat şehir içinde sıkı bir tedbir olabilirdi. Şu dağın ortasında, zabıta gelecekte kendisini mi bulacaktı? Sür'atle giderse, bir an önce Ankara'ya varır, rahata kavuşurdu. Hızlı gitmeğe, yükün altında kamyon bir sağa bir sola yıkılmağa başladı. Birden bir ses kulağını doldurdu, bir alarm gibi yaklaştı, yaklaştı ve tam yanına geldi. Kamyon durmuştu. Zabıta kamyonun şöföründen ehliyet sordu, gösterdi. Her hangi bir kaza anında sağ kalan kalırsa, daha ağır yaralı olana yardım etmesi için sağlık tertipleri var mı idi? Bunu sordular. Yok, dedi. Yok deyince, ceza var dediler ve cezayı kestiler. Kamyon şöförü sürat değil, yavaşı tercih etti ve bir de cezayı uzun uzun düşündü.

Dışarı seferler için alman tertiplerde bu kadar mühim, bu kadar dikkat edilecek mahiyettedir. İstanbul Ankara yolunda bu kaidelere aylan hareket edecek bulunursa, derhal yollarda vazifeli bulunan zabıta tarafından yakalanmakta ve ceza görmektedir.

Trafik Kanunu her bakımdan fayda getirmiştir. Mal ve can emniyetinin sıfır olduğu bir ülkede birden sıla kaideler konulmuş, meselenin halli ciddi surette ele alınmıştır. İstenilen de bu idi.

Bugün görünen manzara :

İlk günün bu şekil tatbikatı üzerinde muvaffakiyetli neticelere ulaşıldı. Şimdilik Trafik Kanunu tatbikatının iyiye doğru gittiğinde şüphe yoktur. Fakat... İşte bu fakat kelimesi yok mu, işlerin biraz karışık manzara gösterip göstermiyeceği üzerinde insanın içine şüphe getirmektedir. Vatandaşın, hepimizin içi yanmıştır. Seneler ve seneler ihmal edilmiş bir konunun esaslı bir imkâna bağlanması ve tatbikatının hiç bir sızıltıya meydan vermeden yerine getirilmesi herkesin arzusudur. Geçenlerde bir vatandaşın şikâyet ettiği gibi, trafik imkânlarının en fazla ve taşlan olduğu saatlerde, trafik işleri için yetiştirilmiş polislerin daha fazla karışıklık çıkardığını, vasıtaları rahat tevzi etmek yerine daha fazla işleri birbirine soktuğunu söyledi. Hakikaten bu intizamsızlığı da görmedik değil! Bütün bunlara rağmen işlerin yakın bir zamanda düzeleceğini ümit ediyoruz,

Kanun meriyette ama...

Necip TÜREGÜN

Memleketimizde mevcut nakil vasıtalarının günden güne artması neticesinde ortaya mutlak surette halledilmesi gereken bir mesele çıkmış bulunuyordu : Trafik meselesi.

Bu mevzuun hal edilememesi her sene yüzlerce vatandaşın ölmesi, binlercesinin yaralanması, milyonlarca döviz mukabili ithal edilen muhtelif vasıtaların kullanılamaz hale gelmesi ve bu suretle millî servetin katre katre eksilmesi demekti. Eldeki mevzuatın cezaları hafif, teşkilâtı kifayetsiz olduğundan günden güne gelişen trafik problemine faydalı olmaktan uzaktı. Nihayet çareler arandı, bulunan çareler maddeler batine sokuldu ve bu derdimize deva olabilecek kanun çıktı: Karayolları Trafik Kanunu.

Büyük emek ve itina ile hazırlanmış olan bu kanun teorik olarak trafik mevzuumuzu halledebilecek, bu derdimize çareler bulabilecek mahiyettedir.

Neşir tarihinden itibaren dört maddesi mer'iyete giren kanunun diğer maddeleri, 77. maddede yazılı olduğu üzere; geçici 5. maddede gösterilen teşkilât kanunlarının neşri tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girecekti.

21 Eylül 1954 tarihli gazetelerde, Karayolları Trafik Kanununun 22 Eylûl'den itibaren yürürlüğe gireceği haberleri çıktı. Bu haberler mey anında, kanun gereğince kurulması iktiza eden Trafik Mahkemeleri kuruluncaya kadar, trafik dâvalarına bakmağa Adlî Mahkemelerin vazifelendirildiği de yazılı idi. Demek daha trafik mahkemeleri kurulmamış, bu mahkemelerde icraî kaza edecek olan mütehassıs hâkimlerimiz henüz yetiştirilmemişti. Böylelikle bu vazife de, zaten her gün bakmakta oldukları kırk, elli dava ile bunalmış bulunan adli mahkemelerin cefakâr hâkimlerinin omuzlarına yüklenmiş oldu. Bu surede, normal çalışma saadeti içine sığmadığından, hâkimlerimiz tarafından eve götürülen, gece yarılarına kadar tetkik isteyen işlere trafik dâvalarının ilâvesiyle kanunun maksatlarından bir tanesi muvakkaten dahi olsa ihlâl edilmektedir.

Kanun gereğince adlî ve idari, mahkemelerden ayrı olarak, yeni trafik mahkemelerinin kurulmasından murat, trafik dâvalarının bu mevzuda ihtisas yapmış elemanlar elinden geçmesi ve dâvaların çabuk yürütülmesidir.

Halbuki bugünkü durumda bu gayelerin hiç birisinin tahakkukuna imkân yoktur.

Diğer taraftan, kanunun metninde, doğru olduğu nisbette bir takım otomobil sahiplerini korkutan bir hüküm vardır. «... alkollü içki kullanmış olanlar nakil vasıtası veya müteharrik makine kullanamazlar.» Alkolün sinirler üzerinde tesir icra eden bir madde olması hasebiyle alkollü içki kulanmış olanlar hakkınkındaki bu madde çok yerindedir. Bu hüküm evvelki mevzuatımızda da vardı, fakat hafif bir ceza ile geçiştirmek mümkündü. Bugün ise cezanın asgarî haddi on gün hapis ve yüz lira para cezasıdır.

Dikkat edilirse hüküm çok şümullüdür. Kendini bilmiyecek kadar sarhoş olan bir kimseye tatbik edileceği gibi, yemek arasında iştah açmak için bir kadeh alkollü içki içmiş, hattâ içki içmemiş olup da anasonlu şeker yemiş bir kimseye de tatbik edilebilir.

Alâkalı makamların da bu hususu düşünmüş oldukları şüphesizdir. Bu mahzuru önlemek için birtakım tedbirlerin alınacağını ümit etmekteyiz. Fakat kâğıt üzerinde alınacak tedbir ne kadar yerinde olursa olsun asıl üzerinde durulacak husus bu tedbirleri tatbik edecek personelin yetişmesidir. Bugünkü durumda ise personel gerektiği veçhile yetiştirilmemiş olduğu gibi, miktarı da gayri kâfi bulunmaktadır.

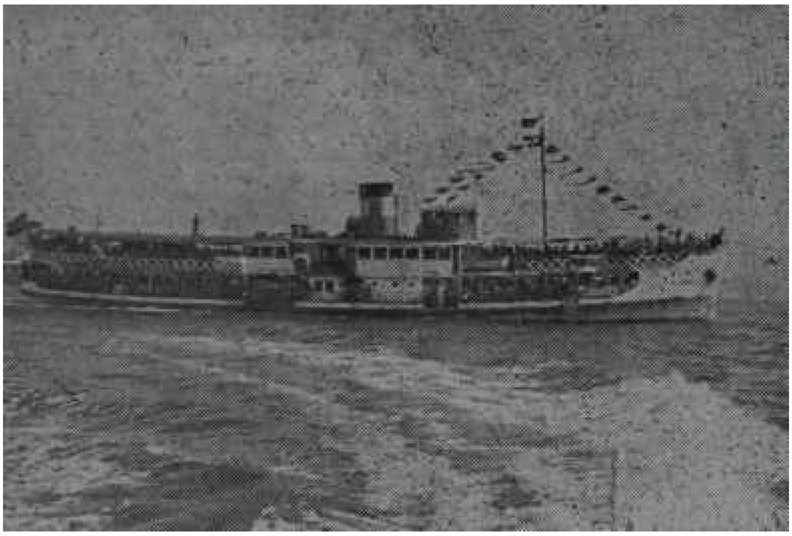
Bütün bu meselelerin bugüne kadar haledilmesi gerekmekte idi.

Trafik Kanununun 77. maddesi «.... 5. geçici maddede gösterilen teşkilât kanunlarının neşri tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer» derken, ... altı ay sonra natamam bir teşkilâtla yürürlüğe girer demek istememiş, bilâkis «teşkilât kanunları neşredilsin, altı ay içinde bu teşkilât kurulsun, personel yetiştirilsin, kanun ondan sonra yürürlüğe girsin ki, efradını cami ağyarım mâni bir kanun olsun» demiştir.

Bugünkü durum ise, bu altı aydan lâyiki veçhile istifade edilmemiş olduğunu açıkça göstermektedir.

Gönül ister ki bu eksikler bir an evvel tamamlansın, teşkilât kurulsun, kalifiye personel yetişsin de, en büyük dertlerimizden biri olan trafik mevzuu da böylelikle kapansın gitsin.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İstanbul şehir hatları
Zam var diye mi donanmış?..

Hayat pahalılığı

Zam... Zam... Zam...

1 Ekimden itibaren İstanbul'da belediye hudutları dahilinde çalışan vapurların yolcu taşıma ücretlerinde bir değişiklik yapılmış ve yeni tesbit edilen fiat tarifelerinde mevki farkları kaldırılarak tek bilet ihdas edilmiştir. Alınmış olan bu kararın iktisadî bakımdan arzettiği bazı mahzurlu sonuçları üzerinde münakaşalara girişmeden önce bu kararın alınmasına sebep olan amiller üzerinde bir nebze durmak gerekir. Şimdiye kadar ileri sürülmüş olan sebeplerden anladığımıza göze böyle bir kararın alınmasına başlıca iki ana unsur âmil olmuştur: Bunlardan birincisi eski tarifelere göre seyrisefer yapan vapurların denizyollarına kâr temin etmemesi ikincisi ise tek bir mevkide seyahat eden vatandaşların eskisine nazaran daha «demokratik» bir tarzda seyahat etmek imkânına kavuşmasıdır.

Memleketimizde maalesef hukuki, iktisadi, içtimaî müesseselerde olduğu gibi iktisadî hayatın vatandaş haklarına taalûk eden bazı müesseselerini de yanlış anlıyoruz.

Meselâ bu kere alınmış olan kararlar iki yönden aksaktır, bir kere seyrüsefer işleri en liberal iktisat sistemini benimsemiş memleketlerde dahi gün geçtikçe âmme hizmeti mahiyetini kazanmaktadır. Oysa ki Denizyolları kâr gayesile işliyen bir müessese değildir. Durum bu iken herhangi bir denizcilik işletmesi zarar ediyor diye fiatları artırmak ne modern mânada devlet ve ne de bugünkü «alamda kamu hizmeti mefhumuyla bağdaşır. Zira kamu hizmeti müessesesini meydana getiren biricik sebep vatandaşların bir arada yasamalarından doğan müşterek ihtiyaçlarının daimî ve düzenli bir şekilde husuŝi teşebbüsler tarafından tatmin edilmeyişidir. Öyle ise bu seyrüsefer işlerini hem düzenli bir şekilde işletmek, hem de bu hizmetleri gören müesseseleri yaşatmak mecburiyetindeyiz. Bu vaziyet karşısında ehvenişer olarak müracaat edilecek tek yol vardı: Mali yardımlara (subvention) baş vurmak.

Her nedense bu yola gidilmedi, gidip gelme ücretleri yüzde yüze yakın bir nisbette artırıldı. Bu vaziyet karşısında işçiler, memurlar, talebe velileri ve diğer dar ve sabit gelirli vatandaşlar gerçekten güç bir durumla karşı karşıya geldiler. Kimbilir zam farkını kazanabilmek için hangi mübrem ihtiyaçlarının tatmininden vazgeçmek zorunda kalacaklar?

İktisadî faaliyetler daimî olarak tercihler mihrakı etrafında döner. Bu tercihlerden bazıları mübrem bir mahiyet taşır, yemeğe ve içmeğe karşı olan tercihlerimiz gibi. Dairesine giden memur, okula giden öğretmen ve öğretici, işine giden işçi ister istemez vapura binecek, fiyatlardaki zammı ödiyecektir. Bunlardan bazıları ve hattâ çoğu serbest meslek erbabı olmadıkları için fiyat mekanizmasiyle bu zammı başkalarına inikas ettiremiyecekler ve binnetice hayat standartlarının biraz daha düşmesine razı olacaklardır.

Sonra, bir şeyi unutuyor gibiyiz : Fiyatlar arasındaki bağlılık. Unutmıyalım, bütün fiyatlar kendi aralarında bir manzume meydana getirirler, birindeki yükselmeler ekseriya diğerlerinde de tezahür eder. Eğer Devlet Demir Yolları tarifelerine % 25 zam yapar bunu denizyolarının yolcu taşıma ücretlerini artırman takip eder ve sonra da kiralar serbest bırakılarak hava parasının meşruiyet kazanmasına razı olursak hergün tezayüd eden fiatlara refah ekonomisinin müşiresi olarak bakamayız. Zaten refah ekonomisindeki fiat yükselmeleri ortalama olarak senede % 5'i geçmez. Onun için kamu hizmetleri fiyatlarındaki tereffüün % 25, % 100 gibi korkunç nöbetlerde olmasını biz doğru bulmuyoruz. Zaten bu nevi zamlar bir nevi fiyat ayarlamasından daha çok vatandaşlara gayrı adil bir vergi tahakkuk ettirme mahiyetini taşıyor. Şayet vatandaşların vergi yükleri hafif görülerek ödedikleri nisbet artırılmak isteniyorsa niçin meseleyi doğrudan doğruya ele alıp incelemek ve binnetice ehveni şer yoluna gitmeyip de iktisadî, içtimaî bakımdan çeşitli mahzurları peşinden sürükliyecek pek sağlam olmıyan yollara koyuluyoruz? Bunu anlamak pek mümkün olmıyor.

Demokrasi kelimesi'de çok kullanıla kullanıla artık gerçek mânasından gayrı mânalar ifade etmeğe başladı. Herşeyden evvel şunu bilmemiz lâzım ki, demokrasi birşekil bir görüş bir gösteriş değildir. Demokrasi bir zihniyettir, bir ruhtur. Onun için demokrasilerde sınıflar vardır, insanlar böyle cemiyetlerde durmamışlar uyuşmamışlardır. Çünkü insanlar sınıfların birinden diğerine geçmek hakkına maliktirler. Demokrasilerde insanlar kanun karşısında eşittirler, haklar bakımından eşittirler. Gayri müsavi şartlar içinde çalışan insanlar m vecibeler bakımından birbirine müsavi tutulması demokratik bir hareket tana olmaz. Onun için demokratik bir memlekette elbette ki trenler, vapurlar mevkii olacaktır, elbette ki insanlar kendi iktisadî kudretlerine göre diledikleri mevkilerde seyahat edeceklerdir. Cebinde parası olan herkese vapurlardaki birinci mevkiler, trenlerdeki yataklılar açık oldukça antidemokratik bir düzenden bahsolunamaz. Antidemokratik olan kazancının bir kısmını tasarruf etmek istiyen vatandaşı zorla masrafa sokmaktır. Bu, zorla masraf hiç bir zaman âdil ve eşit olmadığı için demokratik vasfını alamaz.

Kurtuluş savaşını kazanıp da muasır medeniyet seviyesine erişme savaşına katıldığımız yıllarda marşlarımızın birinde «İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz» ibaresi vardı. Sultanların yurd dışına atıldığı, hanedanın dışarıya çıkarıldığı, insanların paşa ve Vezir olarak doğmaktan menedildiği bir devirde böyle marşlar ruhlarımıza heyecan verebilirdi. Fakat bugün heyecanlanmaktan ziyade anlamak mecburiyetindeyiz, başlarımızı eğip meselelerimizin üzerinde düşünmeliyiz. Sınıfsız terakki olamıyacağını idrâk etmeliyiz ve marşın o mısraını «imtiyazsız, sı-

nıflı kaynaşmış bir kütleyiz» mânasında anlamalıyız.

Velhasıl son olarak husule gelmiş olan bu durum iktisadi, içtimaî bakımlardan olduğu kadar, âmme 'Hizmeti, modern mânada devlet ve demokrasi hakkında anlayışımız bakmamdan da mahzurludur ve yapılacak iş kanaatimizce zararın neresinden dönülürse kârdır deyip bir' çare aramaktır.

Sanayi

Sanayi sevk ve idare semineri

Türkiye Ticaret Odaları Birliğinin teşebbüsiyle Bakanlıklar arası bir prodüktivite kurumu kurulmuş ve bu kurum sanayii sevk ve idare seminerlerinin çalışmaya başlaması münasebetiyle toplantılar akdetmiştir. İşletmeler Bakam Fethi Çelikbaş da bu toplantılarda hazır bulunmuştur. Bu toplantılara ayrıca milletlerarası yardım komitesi tarafından gönderilen dört Amerikan mütehassıs katılmıştır.

Bugünkü İşletmeler Bakanımız Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı zamanında asıl meselemiz teşkilâtımızın noksan oluşudur» demişti. Teşkilât kelimesi batı dillerinde «Organisation» la ifade edilir ve bu terim iktisat dilinde sevk ve idare mânasına da gelir. Sayın Bakan yabancı mütehassıslarla birlikte mezkûr toplantılarda bulunduklarına göre ana dâvalarımız üzerinde bir kerre daha baş eğip düşünmek fırsatını bulmuş demektir. Onun için bu nevi seminerlerin yapılmasından biz kendi namımıza faydalar bekliyor ve bu nevi çalışmalarının lüzumuna inanıyoruz.

Sosyal hayat

Çiftçiye 60 milyon lira

Yemekle, içmekle, uyumakla, giyinmekle ilgili ihtiyaçlarımız hayatla mücadeledeki faaliyetimizin başlıcalarını teşkil eder. Bunun için mesken dâvası Batı Avrupa memleketlerinde ikinci Cihan Harbinden sonra ele alman ana meselelerden biridir. Hattâ o memleketler mesken inşaatı ile doğrudan doğruya ilgilenen Bakanlıklar vardır.

Bizde bu mesele, Çalışma Bakanlığının faliyetleri arasında yer almakta, maalesef daha başlangıç safhasında bulunmaktadır. Mezkûr meselenin kanaatimizce anlaşılış şeklinde de bir hata vardır. Mesken meselesi daha ziyade büyük şehirlerdeki mesken buhranının giderilmesi mânasında ele alınmaktadır. Halbuki meselenin esası herkesi hıfzıssıhha kaidelerine göre oturulabilir bir yere yerleştirmektir.

Bu defa Ziraat Bankası yara üzerine parmağını basmış ve bu yıl içinde köylü vatandaşlarımıza 60 milyon liralık, % 3 faizli ve uzun vadeli kredi açmağa karar vermiştir.

Beynelmilel teşekküller

Dünya Bankasının raporu

Dünya Bankası müdürü 25 Eylülde idareciler meclisine (Conseil des gouverneurs) 30 Haziran 1954 te biten devre için bir rapor tevdi etti. Sona eren bu devrede 16 memlekete 324 milyon dolarlık ikrazda bulunulmuştu. Bu, bir malî yıl içinde bankanın açmış olduğu en büyük sermaye kredisidir. Banka kuruluşundanberı 104 ikraz amelesi yapmıştır. Ödünç verilen meblâğ 1914 milyon dolardır ve 34 memleket arasında dağılmış bulunmaktadır. Beş lota bu meblâğdan şu nisbetler tabunda istifade etmiştir :

1 — Asya ve Orta - Doğu :	232	milyon	dolar
2 — Afrika	199	"	"
3 — Avustralya	204	"	"
4 — Avrupa	782	"	"
5 — Amerika	457	"	"

Bu verilen rakamlar 1914 milyon dolardan 40 milyon noksandır. 40 milyon dolar bazı indirmeler ve tediyeleri için kısılmıştır. Ekonomik hayatın belli başlı sektörlerine açılan kredi şöyledir : İmar 497 milyon dolar, elektrik enerjisi 509 milyon dolar, ulaştırma 397 milyon dolar, telgraf ve telefon teçhizatı 26 milyon dolar, ziraat 167 milyon dolar, sanayi 168 milyon dolar, iktisadî hayatın genel inkişafı 110 milyon dolar.

1953 - 1954 devresinin geliri yirmi milyon dolardır. Bu rakam geçen seneyle mukayese edilince iki milyonluk bir artış göstermektedir. Diğer yıllarda da olduğu gibi bu yılın safi geliri munzam bir ihtiyata tahsis edilmiştir. Bu yılki teminat ve muhatara yedek akçasiyle bankanın ihtiyatları 97 milyon dolara baliğ olmaktadır. Bankanın çıkarmış olduğu beş tahvil emisyonu da 221 milyon dolar kıymetindedir. Bu tahvil emisyonlarından ikisi Amerikan doları, ikisi İsviçre frangı, biri de Kanada doları olarak çıkarılmıştır.

Amerikan doları üzerinden çıkarılmış Emisyonun yarısına yakım dış memleketlerde satılmış durumdadır (50 milyon kadarı). 30 Haziran 1954 durumuna göre bankanın 803 milyon dolar değerinde tahvili tedavül etmekte idi. Yine mezkûr tarihteki dununa göre bu tahvillerin % 64 ü Amerikalıların elinde bulunuyordu.

1953 - 1954 malî yılında üzerinde durulan meselelerden birim de mali bir şirket kurma hususundaki faaliyetler teşkil etmiştir. Şimdilik böyle bir şirketin kurulmasına erken nazariyle bakılmaktadır. Geçen sene zarfında Haiti ve Endonezyanın Dünya Bankasına kabulü ile üye adedi 56' ya çıkmıştır. Fakat bu arada, Çekoslovakya'nın 1 Aralıktan itibaren Dünya Bankası üyeliğinden çıkması katileşmiştir.

Dünya bankası bilindiği gibi daha ikinci cihan harbinin sonunda kurulmuş veya kurulması kararlaştırılmış bulunan milletlerarası mali müesseselerden biridir. İki ana kuruluş gayesi vardır: İktisaden geri kalmış memleketlerin iktisadî kalkınmaları zımnında bu memleketlere sermaye ikrazında bulunmak ve harp sonunda tahribata uğramış memleketlerin iktisadî kuruluşlarını temin etmek, yâni harp ekonomisinden sulh ekonomisine geçişi sağlamak. Bu müessese geçen harp sonunda para sistemlerinin bozukluğundan dolayı husule gelmiş olan iktisadî düzensizlikleri açacağı uzun vadeli kredilerle önliyecektir. Bu bakımdan önümüzdeki yılda yapılacak olan toplantı-

Hoş Resimler:

Napolyon filmi çevriliyor

Moskovadan dönmüş kadar yorgunlar

sını İstanbulda akdetmeyi kararlaştırdığından dolayı bunu, banka ile memleketimiz arasında son aylar zarfında vukubulmuş soğukluğun giderilmesi mânasında anlamalıdır. Ne derlerse desinler Dünya Bankası, Milletlerarası Para Fonu, Avrupa tediyeler Birliği yaşamamaları lâzım gelen müesseselerdir. Bunların ortadan kaldırılması, milletlerarası iktisadî meseleleri daha çetin dâvalar haline getirecektir.

Para fonunun raporu

Milletlerarası para fonunun idareciler Meclisi Vaşington'da toplanmış bulunmaktadır. Bu toplantı, idarecilerin İvart Root vasıtasiyle meclise arzetmiş oldukları raporu ele almıştır. Malûm olduğu üzere bu rapor Milletlerarası para fonunun 9 uncu yılık raporudur. Mezkûr raporda 1953 yılında Milletlerarası tediyelerde husule gelmiş olan elverişli durum belirtilmekte ve dolar dışı memleketlerin artan istihsallerinin Amerika Birleşik Devletleriyle başardı bir surette rekabet edilebileceği ortaya konmaktadır. Dolar dışı memleketlerde altın ve dolar ihtiyatları artmıştır, bu yüzden dolara tahvil kabiliyeti olmıyan paraların rayişleri de kuvvetlenmiştir.

Tediyelerin düzelmesi unsurları :

Milletlerin tediye imkânlarının bazıları geçici şartlara istinat ediyorsa da mesele aslında para ile ilgili makamların istihsali artırmak, maliyet masraflarım kısmak ve icabında devalüasyonlara başvurmak gibi tedbirlerinden ileri gelmektedir. Üstelik milletlerin para ve maliye politikası ile ilgili olarak enflâsyonla mücadele etmek hususunda aldıkları tedbirler başarılı olmuştur. Para fonunun 1953 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde husule gelmiş olan çöküntüye rağmen iktisadi faaliyetin hacmında bir azalmayı tesbit etmemiş olması da memnuniyet verici bir keyfiyettir. Ayrıca mübadele hacmini genişletmek için Amerika Birleşik Devletlerinde tahdit ve murakabelerin kısılmasına doğru temayüllerin mevcut olması da memnuniyetle karşılanacak bir durumdur.

Malûm olduğu üzere Avrupa tediye Birliğine dahil bulunan memleketlerden bazıları, İngiltere, Federal Almanya, Hollanda, Belçika paralarına tahvil kabiliyeti tanıtmak istemektedirler. Şayet bu paraların tahvil kabiliyeti tanınacak olursa milletlerarasında daha serbest ticarete doğru bir adım atılmış olacaktır. Fakat memleketlerin çoğunda konvertibiliteye geçmek için şart olan emareler henüz belirmemiştir. Bu halde konvertibiliteye gitmenin mahzurlu olacağından bahsolunmaktadır. Para fonu, raporunu, «milletlerarası tediyelerin daha devamlı ye mustakar bir şekilde muvazeneli tutulabilmesi için konvertibiliteden gayrı bir yola tevessül etmek gerekir» diye bitirmektedir. Bu tedbir milletlerarası mübadelelerin nisbetini âhenkleştirebilecek mahiyette müşterek bir para ve maliye siyasetidir. Böyle bir politika takip edilirse hem ağır bir çöküntüden kurtulunacak, hem de korkunç bir enflâsyondan sakınılmış olacaktır; bunun sonu da konvertibiliteye varan yolun daha kısaltılmış olacağıdır.

Konvertibilite meselesi çok muğlak meselelerden biridir. Meseleye muhtelif zaviyelerden bakmak mümkündür. İngilizler Londrayı hâlâ para piyasasının merkezi olarak muhafaza etmek istediklerinden ve dolar sahasına geçmiş olan dominyonlarıyla daha yalan münasebetler kurmayı arzuladıklarından böyle bir ameliyeyi özlüyorlar. Zamanımızda dolar,, milletlerarası bir tediye vasıtası olduğundan dolara tahvil kabiliyetine sahip pür para beynelmilel bir tediye vasıtası olacak ve böylece milletlerarası tediye güçlüklerinden bahsolunmıyacak, binnetice serbest mübadeleye gidilmiş olacaktır. Almanlar, Belçikalılar, Hollandalılar Avrupa Tediyeler Birliğinin artık devrini ikmâl etmiş olduğuna kanidirler. Bu memleketlerin tediye bilançoları lehte . kapanmaktadır. Üstelik bazı memleketlerde İtalya, Fransa, Türkiye gibi, tahsil imkânlarını rahatça bulamadıkları alacakları vardır. Böyle muntazaman işlemiyen bir sisteme göre çalışmaktansa milletlerarası serbest mübadele yoluna gitmek daha iyidir. Avrupa Tediyeler Birliği ilk senelerde kendinden beklenen işi muvaffakiyetle neticelendirmiştir. Artık semeresi alınmış olan bir düzen içinde daha fazla beklememelidir.

Yukardanberi çeşitli zaviyelerden münakaşasını yaptığımız mesele bir şartı mevcut farzetmektedir. Devletlerin paralarına tahvil kabiliyeti tanınsa bile Amerika Birleşik Devletlerinin gümrük sedefi ayakta dururken himayeci tedbirler, sıkı gümrük kontrol tedbirleri tatbikatta iken konvertibilite nasıl amelî bir fayda sağlıyacaktır? Burası pek bilinememektedir. Temmuz ayında İngiliz maliye vekili Londra'da toplanmış olan konvertibilite konferansına iştirak etmeden önce karısına iki saat konvertibilite meselesi üzerinde izahatta bulunmuş ve sonra karısına veda ederken karısının sormuş olduğu bir sual kendisini kızdırmış ve o zaman sayın vekil karısına «sen benim söylediklerimden hiçbirşey anlamamışsın» demiştir.

Kimbilir, konvertibilite meselesinin arzetmiş olduğu çeşidi veçheler karşısında biz de sayın vekilin hanımından pek farklı değiliz. Zira mesele gerçekten çetindir ve onun için bu sahada münakaşalar gittikçe uzamaktadır. Para meseleleri artık eski sönük mevkilerini kuvvetlendirerek ön plâna geçmiştir.

Bir seyahatin bilançosu

Bndre Soubiran'ın "Les hommes en berinde siyaset adamları, gazeteciler, ve mütehassıslardan mürekkep oldukça kabarık bir heyetle Federal Almanya Şansölyesi Konradt Adenauer'in geçen Mart ayında memleketimize yapmış olduğu ziyareti iade etti. İki memleket arası münasebetlerin gelişmesinde devlet adamlarının karşılıklı olarak yaptıkları ziyaretlerin büyük bir rol oynadığına şüphe yoktur; hele o devlet adamları başbakanlık şansölyelik gibi mesul mevkileri işgal ederlerse.

Malum olduğu üzere 1871 senesinde birliğini kurmuş olan Almanya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki münasebetler Birinci Ci han Harbine kadar büyük bir sür'atle gelişmeler göstermiştir. Bunun başlıca iki mühim sebebi var dır: Bunlardan birincisi Almanya'nın dış politikada Avusturya ile beraber yürümeğe karar vermesi, Avusturya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki münasebetlerin de 1791 Ziştovi muahedesinden itibaren daima dostane bir tarzda cereyan etmiş olması; ikincisi ise Almanya'nın, birliğini kurmasını müteakip pek kısa bir zamanda sanayileşerek kendine dışarda pazarlar araması ve binnetice iktisadi şartların elverişliği yüzünden Balkanlar ve Türkiye'nin Almanya'nın tabii pazarları arasında yer almasıdır. Filhakika Türk ve Alman Ekonomileri «ziraat ve sanayii birbirine mahreç hazırlar" kaidesince birbirini tamamlarlar. Zaten İkinci Cihan Harbini müteakip gerek Türk, gerek Alman ekonomilerinin karşılaştıkları çetin dâvalar, bunların tabii pazarlarını kaybetmiş olmalarından ileri gelmiştir. Almanya ve Türkiye bu yüzden iktisadi bakımdan oldukça güç anlar yaşamışlardır. 1947 deki devalüasyon ameliyemizin muvaffak olmayış sebepleri arasında Almanya ve diğer Orta Avrupa memleketlerinin fiilen kaybedilmiş durumda olmalarını da saymak gerekir.

Bugün şartlar değişmiştir. Orta Avrupa'da müttehid bir Almanya yoktur amma Batı Almanya ekonomik kudreti bakımından yeryüzünde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya'dan sonra gelmektedir, Avrupa Tediyeler Birliğinde mümtaz bir mevki elde etmiştir, dünya pazarlarında —Lâtin Amerika, Uzak Doğu— daha şimdiden önemli bir rol oynamaktadır ve bu rol gün geçtikçe büyümektedir.

İşte Başbakanın bu defa ziyaret ettiği memleket dünya iktisadiyatında bu derece büyük ehemmiyeti olan bir memlekettir. Almanyanın haiz olduğu bu ekonomik kudret yüzündendir ki, Başbakanın Almanya seyahatinin üç ana iktisadi dâvamızın çözülmesi bakımından büyük bir önemi vardır: Almanya'ya karşı olan birikmiş borçlarımızın tasfiyesi, memleketimize kredi açılması ve nihayet Alman sermayesinin ithali meselesi.

Menderes ve Krupp

Şamdanlar altında

Acaba bu dâvalar ne dereceye kadar çözülmüştür; şimdi' bunları tahlile çalışalım.

1) *Birikmiş borçlar meselesi :*

Almanya'ya Şansölye Adenauer'in memleketimizi ziyareti esnasında takriben 40-45 milyon dolarlık birikmiş borcumuz vardı. O zamandan bugüne kadar geçen müddet zarfında bu borcun 25 milyon dolar kadarı ödenmiş bulunmaktadır. Arada geçen müddet zarfında ise ancak 3-4 milyon dolarlık borca girilmiştir. Bilindiği üzere Almanyayla aramızdaki ticaret muahedesi Haziran ayında sona eriyordu. Mezkûr tarihte anlaşmanın temdidi için her iki taraf yeni bir teşebbüste bulunmadığından yürürlükteki ticaret anlaşman kendiliğinden üç ay daha temdit edilmişti. O zamanlar gazete sütunlarından edindiğimiz bilgilere göre Almanlar yeni bir ticaret anlaşmasının akdi için eski borçların tamamen tasfiyesini istiyorlardı. Başbakanın, bizzat verdiği rakamlara göre eski borçların 25 milyon dolara muadili tediye edildiğine göre, ihracat mevsimi de başlamış olduğundan Alman heyetinin Ankara'ya gelmesine intizaren Almanya'ya olan borçlarımızın daha da azalacağına hükmetmek hiç de hatalı bir görüş değildir. Bu surede Almanların yeni bir ticaret anlaşması için ileri sürdükleri şart da tahakkuk etmiş olacaktır.

2 *Kredi Meselesi :*

Bu hususta Alman görüşü iki zıd noktada toplanmış bulunmaktadır : Bunlardan birini Alman Devlet adamları ile büyük sanayicileri, ikincisini Alman bankacıları ile küçük sanayicilerinin görüşü dîye tavsif etmek mümkündür. Devlet adamları ile büyük sanayiciler Türkiyeye kredi açmak taraftarıdırlar, bankacılar ve küçük sanayiciler ise bu işe pek meyyal görünmüyorlar. Kredi malûm olduğu üzere kısa, orta ve uzun vadelidir. Bankacılarla küçük sanayiciler olsa olsa kısa vadeli kredi açabilirler. Türkiyenin ise orta ve uzun vadeli krediye ihtiyacı vardır. Onun için Alman devlet adamları ile büyük sanayicilerin Türkiye'ye kredi açmak niyetinde olmalarını ilerisi için vaidkâr bir emare olarak karşılamalıdır.

(Devamı 34 üncü sayfada)

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı müdafaası

Meclislere ihtar

İngiltere'nin beyaz saçlı, yakışıklı Hariciye Vekili Blackpool'a giderken ne söyliyeceğini pekâlâ biliyordu. Gerçi dinleyicileri, Muhafazakâr partinin o şehirde toplanan kongresine gelen delegelerdi ama, bunların zahiri muhataplar olduğunda hiç kimsenin şüphesi yoktu. Mr. Eden, onların üstünden Avrupa parlâmentolarına seslenecekti. Daha doğrusu oynak Fransız Meclisine bir ihtarda bulunmak, böylelikle Fransa Başvekili Mendes - France'a yardım etmek istiyordu.

Dokuzlar bir müddet evvel Londra'da anlaşmaya varmışlardı. Almanya'nın N.A.T.O. çerçevesi dahilinde silâhlanması kabul edilmiş, bir de metin imzalanmıştı. Gerçi metin, Fransız başvekilinin bütün arzularını yerine getirmiyordu. Meselâ Almanya bazı silahları yine de imal edebilecekti. Ama esas itibariyle Fransa tatmin olunuyordu. Nitekim Mendes - France, tasarıyı imzalarken memnuniyetini belirtmiş ve Fransız parlâmentosundan bunu tasvip etmesini istiyeceğini bildirmişti.

Anthony Eden Blackpool'da alkışlar arasında kürsüye geldi. Muhafazakârlar İngilterenin muvaffak Hariciye Vekilini olduğu kadar partilerinin lideri Winston Churchill'in müstakbel halefi sıfatiyle de kendisine tezahürat yapıyorlardı. Yakışıklı vekil bir çok şeyden bahsetti. Bunların bir kısmı, bilhassa İngilterenin iç işlerini alâkadar ediyordu. Onların muhatapları delegelerdi. Fakat beynelmilel meselelere de sıra gelince, o toplantıda bulunan gazeteciler kulak kesildiler. Anthony Eden, o pürüzsüz İngilizcesiyle :

«— Dokuzların Londra'da vardıkları anlaşma da tasdik edilmediği takdirde, bütün alâkalıların karşılıklı menfaatine uygun bir şekilde Almanyanın içine alınabileceği başka bir sistemi yaratmak için ben çare bilmiyorum» dedi.

Sonra, aynı ağır tonda devam etti:

«— Bunda da muvaffak olamazsak Avrupanın vahdeti tehlikeye girmiş olacaktır. Hür dünyanın savunması zayıflayacak ve Amerikan dostlarımız da kurtuluşları için başka metodlar aramaya teşvik edilmiş olacaktır ki o takdirde onları kim haksız görebilir?»

Bu ihtar, dinleyiciler üzerinde derin bir tesir bıraktı. Anlaşılıyordu ki, Amerikalı Devlet adamları —yâni Dulles— İngiliz meslekdaşlarına bu son çare de Avrupalıları yola getirmediği takdirde kendilerinin başka bir metod arayacaklarını açıkça beyan etmişler ve ihtarda bulunmuşlardı. Şimdi aynı ihtarı Eden Avrupalılara tekrarlıyordu.

Bunun neticesi midir, değil midir pek bilinmez ama, alman Meclisi tasarıyı heyacanla bir celse sonunda, sosyalistlerin muhalefetine rağmen tasdik etti. Fakat doğrusu isteniliyorsa, korkulan Meclis, Alman Meclisi değildi. Adenauer, Avrupa Savunma Camiasına ait andlaşmayı da kendi parlâmentosundan geçirebilmişti. Asıl mesele, Fransızlardaydı. Gerçi Mendes - France Dokuzların kararının mutlaka tasdiki için ısrar edeceğini, aksi halde istifadan çekinmiyeceğini bildirmişti ama, Fransız Meclisinin bir kabine buhranı daha yaratmaktan çekineceğini kim temin edebilirdi?

İşte bu sırada, Rus Dışişleri Vekili Molotof birden bire Doğu Berime geldi ve oradan dünyaya hitap etti. Sovyetler, Alman silâhlanmasına kati surette karar verilmeden iki Almanyanın, yâni Batı ve Doğu Almanya'nın birleştirilmesi hususunda Dörtlü konuşmalar teklif ediyorlardı. Rusya, Batılıların vardıkları andlaşmayı geciktirmek, hattâ sabote etmek için elinden gelen her şeyi yapmaya karar vermişti.

Anthony Eden
Son ihtarı verdi

Dörtler, daha pek kısa bir zaman evvel toplanmışlar, aynı mevzuu görüşmüşler, fakat hiç bir anlaşmaya varamaksızın ayrılıp memleketlerine dönmüşlerdi. Bu sefer daha iyi bir netice alınacağı nasıl iddia edilebilirdi? Ortada, iki taraftan hiç birinin menfaati değişmemişti. Amerika, her zaman yaptığı gibi, Molotofun teklifini sert bir eda ile karşıladı ve reddini istedi. Yapacak, konuşacak bir şey yoktu. Rusların maksadı açıktı. Batılıları oyalamak istiyorlar, aralarına nifak tohumları ekmeye çalışıyorlardı. Toplantı yapılsa, diğer toplantılardan başka bir netice elde edilecek değildi ki...

Fakat Fransa'da, Molotofun teklifi başka türlü karşılandı. Bir çok Fransız çevresi, Sovyetlerle aynı masaya oturulup görüşülmesinin aleyhinde değillerdi. Bunu son bir ümit sayıyor ve onun da denemesini temenni ediyorlardı. Ne kaybedilecekti? Belki de Ruslar, bu sefer yumuşarlar, Almanya'nın birleşmesi hususunda makul teklifler yaparlardı. Bu suretle dünyanın ikiye bölünmesi hâdisesi de önlenmiş olurdu. Zira Almanya meselesi halledilirse Batı ile Doğu arasında en büyük ihtilâf ortadan kalkmış olacaktı. Evet, konuşmakla ne kaybedilirdi? Hiç! Konuşmalar müsbet netice vermediği takdirde, Londra'da varılan ve Almanya'nın silâhlanmasını derpiş eden anlaşmalar derhal meriyete konabilir, bu suretle de günah Batılılardan giderdi.

Bu fikri yaymak hususunda Fransız komünistleri büyük gayretler sarfediyorlar. Almanya'nın silâhlanması geciktiği müddetçe batılıların arasını açmak ihtimali ortadan tamamiyle kalkmış olmıyacaktır.

Bakalım Amerikalıların ihtarı mı, yoksa Molotofun attığı yem mi Fransızlar üzerinde daha büyük bir tesir yapacak?

Şehirlerde bayram var

Sinyor Scelba, göğsünü kabarttı ve pencereden dışarıya baktı. İtalyan parlâmentosunun büyük, beyaz binası önünde halk nümayiş yapıyordu. Sinyor Scelba bu neviden pek çok nümayiş görmüştü. Ancak, bu defakinden hususi bir memnunluk duyuyordu. Bir defa nümayiş, kendi lehindeydi ve sinyor Scelba uzun zamandır buna hasretti. Bundan daha pek kısa bir müddet evvel de aynı binanın önünde gösteriler olmuştu, ama o zaman toplanan halk Scelbanın istifasını istiyordu. Anlaşılıyor ki dünyanın hiç *bir* yerinde devlet adamları, iktidarı bırakmaları hususunda vâki talepleri kızmadan karşılıyamıyorlar. Halk, —gerçi komünistlerin tahrikiyle ama,—, Wilma Montesi meselesinden dolayı kızgındı. Bugün ise memnundu: İtalyanın seneler senesi sürüp giden bir dâvası nihayet halledilmişti. Trieste meselesinde Yugoslavlarla vardan anlaşma, bir bayrama vesile vermişti.

Sinyor Scelba'yı bekleyen sürpriz bundan ibaret kalmadı. Başvekil, Meclis salonuna girdiğinde de coşkun alkışlarla karşılandı. Kürsüye geldi ve izahatına başladı. Bütün mebuslar ayağa kalktılar. Başvekilin sözlerini öyle dinliyorlar ve hemen her cümlesini, o İtalyanlara has ateş ve heyecanla kesiyorlar, alkışlıyorlar, «viva» diye bağırıyorlardı. Bir ara tezahürat son haddine vardı ve Sinyor Scelba'nın sözleri işitilmez hale geldi. Sanki Meclis yerinden oynamıştı. Sükûnet güçlükle temin edilebildi. Fakat buna, Sinyor Scelba dünden razıydı. Dışarıya çıktığında, halk kendisini yeniden alkışlarla karşıladı. Zaten bu sırada memleketin muh-

telif yerlerinde bayramlar, eğlenceler tertiplenmişti, her tarafta millet bir eğlence vesilesi bulmuş olmaktan dolayı pek ziyade memnundu.

İtalyada bunlar olup biterken Yugoslavya'da da belki daha ciddi, ama aynı memnuniyet havası esiyordu. Mareşal Tito milletine meselenin halledilmiş olduğu müjdesini verdi. Yugoslav devlet reisi kendisini ağırdan almayı pek ziyade sevdiğinden anlaşmaya varmanın Yugoslavya için bir fedakârlık olduğunu söylemeyi de unutmadı —Yugoslavya Triestenin tamamını istiyordu—, fakat «sulh aşkı uğrunda buna rıza gösterdiklerini bildirdi ve ayrıca duyduğu sevinci de ifade etti. Mareşal Tito'nun söylediğine göre Batı savunmasındaki açık bir gedik bu suretle kapanmış oluyordu. Yugoslavya'da da muhtelif törenler yapıldı.

Fakat en ziyade memnunluk duyan, bilhassa iki kişiydi. Bunlar derhal biri İtalyan Reisicumhuru Einaudi, diğeri Yugoslav Reisicumhuru Mareşal Titoya hitaben iki telgraf kaleme aldılar. Telgrafların altındaki imzalar şuydu : Eisenhower - Churchill...

Zira Trieste meselesinin halledilmesi suretiyle, hakikaten Batının savunma sisteminde mevcut bir gedik kapanmış oluyordu. Trieste meselesi İtalyayı, en yakın komşusundan aynan bir çıbandı. Şimdi, iki memleket hiç olmazsa aynı masa etrafında oturup müzakere edebileceklerdi» Amerika Devlet Reisiyle İngiltere hükümet reisi bir zorluğun daha bertaraf edilmesi karşısında sevinçlerini bu çifte telgraflarla izhar etmişlerdi.

Halbuki eğer iyin aslına bakılırsa, hal yolu yeni bir buluş değildi. Trieste uzun zamandanberi A ve B bölgeleri adı altında iki kısma ayrılmıştı ve A bölgesinde İtalyanlar, B bölgesinde Yugoslavlar hâkimdi. Yalnız iki komşunun hiç biri bu hali bir olupbitti olarak tanımaya yanaşmıyor, mızmızlık ediyorlardı. Halbuki vaziyetin değişmesine imkân yoktu. Her hareket, batılıların birliğini bozmaktan ve işleri güçleştirmekten başka şeye yaramıyacaktı.

İnat eden bilhassa Yugoslavlardı ve müttefiklerin hal çaresi olarak yaptıkları teklifler karşısında şiddetli reaksiyonlar gösteriyorlardı. Meselâ bundan bir müddet evvel İngiliz ve Amerikalılar A bölgesini İtalyaya vermeyi niyet ettiklerinde Mareşal Titonun hükümeti bunun harbe kadar gideceğini ifadeden sakınmamıştı. Hattâ Yugoslav kuvvetlerinin Triesteye doğru yürüyüşe geçtikleri bildirilmiş, İtalyada da mukabil tedbirler almak zarureti kendini hissettirmişti. Durum, hiç de parlak ve ferah görünmüyordu.

Ama, işte şimdi aynı Mareşal Tito hükümeti, eften püften bazı değişikliklerle Anglo - Amerikan plânını mükemmelen kabul etmişti. Bu, eften püf. ten değişiklikler neydi? A bölgesinden, Slovenlerle meskûn bir kaç kilometrelik saha Yugoslavlara geçiyordu. Buna mukabil Trieste serbest bölgesi İtalyan oluyor, Trieste limanı ise serbest liman halini alıyordu. Yâni esasta bir değişiklik yoktu. Triesteyi iki, komşu aralarında paylaşıyorlardı. Aynı basireti bundan senelerce evvel de gösterebilirlerdi ve karışıklığa, üzüntüye, anlaşmazlığa hiç lüzum kalmazdı. Anlaşılıyor ki «ne koparırsan yanında kalır» tezi, siyaset adamlarına hâkim olmuştur.

Maamafih, «geç olsun da güç olmasın» bir Türk sözüdür —başka dillerde de karşılığı vardır ya...— ve Türk hükümeti anlaşmanın akabinde Başvekil Muavini Fatin Rüştü Zorlunun ağzıyla memnuniyetini bildiriyordu.

Şimdi, İtalyanın Balkan Paktına dahil olma imtihanından artık kuvvetli bir şekilde bahsedilebilirdi. Bu ise, Balkan Paktını N.A.T.O.' ya bir adım daha yaklaştıracaktır.

Mareşal Tito
Ağır ol ki...

Fransa

Mesele!

Şimdi aradan seneler, usun seneler geçmiş bulunuyor. On dokuzuncu asrın son senelerine doğru bütün Fransa «Mesele» den bahsediyordu. O zamanlar kelime ya büyük harfle, ya da tırnak içinde yazılıyordu ve herkes aynı şeyi anlıyordu : Dreyfüs meselesi!

Sonra Seine nehrinin köprüleri altından sular aktı, aktı ve yirminci asrın ilk yarısında yine Fransa'da «Mesele» den bahsedilmeye başlanıldı. O zamanlar da kelime ya büyük harfle, ya tırnak içinde yazılıyordu ve herkes aynı şeyi anlıyordu : Staviski meselesi!

Şimdi aynı asrın ikinci yarısında bulunuyoruz ve aynı Fransa yine «Mesele» den bahsediyor. Kelime hâlâ büyük harfle veya tırnak içinde yazılıyor ve herkes aynı şeyi anlıyor : Baranes meselesi!

Her üç meselenin bir çok müşterek vasfı var. Evvelâ her biri bir rezalet. Ama, kelimenin resmî mânasiyle bir rezalet. Ondan sonra, her biri bir polis hâdisesi olarak başlamış. Nihayet her biri, memleket çapında siyasî bir veçhe almakta gecikmemiş.

Fransa.. Ezeli Fransa!..

Baranda kimdir?

Andre Baranes ismi, AKİS okuyucuları için meçhul değildir. Geçen sayımızda hâdisenin nasıl patlak verdiğini etraflı şekilde anlatmıştık. Andre Baranes bir gazetecidir. Ama şu son günlere kadar Fransa'da böyle bir gazetecinin mevcudiyetinden pek çok kimsenin haberi yoktu. Öyle tanınmış, ismi bilinen bir gazeteci olmaktan pek uzaktı. Daha ziyade Parlâmento haberlerini takip ediyor, siyasî çevrelerle temasta bulunuyor... ve casusluk ediyordu. İşte şöhreti, bu son vasfı meydana çılanca parladı.

Günün birinde Fransız Milli Emniyeti, Dahiliye Vekili Mitterand'ın emriyle bir polis komiserinin üstünü aradı. Komiserin adı Dides idi ve kendisi eski emniyet müdürü Baylot'nun en emin adamlarından biriydi. Tarih 18 Eylül idi. Ele, bazı mahrem evrak geçti. Evrak, Milli Savunma Konseyinin müzakerelerine dairdi. Komisere bunların kendisinde ne aradığı soruldu. Dides, Baranes adında biri tarafından getirildiğini bildirdi. Milli Emniyet mensupları derhal Barane'in evini bastılar, aynı derecede mühim bir çok başka evrak buldular. Bunların Milli Savunma Konseyi Genel Sekreteri Mons'un hususi kalem müdürü Turpin ile memurlardan Labrusse tarafından Baranes'e verildiği anlaşılıyordu. Milli Emniyet, büyük ve son derece mühim bir şebeke ile karşı karşıya bulunduğunu anladı.

Komiser Dides'in ifadesi alındı. Dides, pek saf bir adama benziyordu. Baranes'in getirdiği evrak muhteviyatının kendisine Millî Savunma Konseyi memurları tarafından verildiğini öğrenince, aklı başından gider gibi oldu. Baranes bunları «Fransız Komünist Partisi İdare Kurulunun müzakere zabıtları» diye veriyor ve yaptığı hizmetten dolayı da komiserden para alıyordu. Yâni Baranes, Dides'in bir casusu idi ve komünistlerin aleyhine çalışıyordu. Dides gelen malûmatın hakikî mahrecinin Turpin ve Labrusse olduğundan zerrece haberdar değildi. Saf komiser tevkif edilmişti, serbest bırakıldı. Baranes ise serbest bırakılmıştı, tevkifi için karar çıktı. Her şey Arap saçma dönmüştü ve Baranes yakalanmadan meselenin aydınlanmasına imkân ve ihtimal yoktu.

Karışık bir durum

Baranes kaçmıştı. Dides, üzerinde bulunan evrakın «Fransız komünist partisi idare kurulunun müzakere zabıtları» olarak kendisine Baranes tarafından verildiğim bildirdiği zaman Milli

Andre Baranes
Gündüz insan, gece kurt

Emniyet gazeteciyi isticvap etmiş ve gazeteci, Dides'in iddiasını teyid etmiş, Mili Emniyet de tevkifine lüzum görmemişti. Ancak Baranes'in evi araştırılıp ta evrak muhteviyatının hakiki mahreci öğrenildiğinde vaziyet anlaşıldı. Ortada, evet bir casusluk hâdisesi vardı. Ama, saf komiserin zannettiği gibi Baranes polis hesabına casusluk etmiyordu. Olsa olsa, komünistler hesabına polisi aldatıyordu.

Fakat niçin aldatsın? Yâni, Millî Savunmayı ilgilendiren en mahrem malûmattan Komünist partinin haberdar olduğunu ve İdare kurulunda bu malûmat üzerinde müzakerelerin cereyan ettiğini niçin polise haber versin? Komünist partinin, bundan ne menfaati olurdu? Yoksa Baranes, iki taraflı bir ajan mıydı? Hem polisten, hem komünist partiden para mı alıyordu? Zira Labrusse ve Turpin gizli malûmatı gazeteciye verdiklerini itiraf etmişlerdi. Gazetecinin bu malûmatı Komünist partiye bildirdiği de anlaşılıyordu. Peki arkadan, komiser Dides'e parti idare kurulunda bu mevzuda cereyan eden müzakerelerin gizli zabıtlarını neden veriyor, daha doğrusu satıyordu? Acaba komünist partisi bu malûmata sahip bulunduğunu hükümete ihsas mı etmek istiyordu? Ama neden yarabbi, neden?

İşte, meselenin Arap saçı mahiyeti alması bu yüzdendi ve mutlaka Baranes'in bulunmasına lüzum vardı. Fransız polisi seferber oldu.

Baranes'in anlattıkları

Gazeteci, ufak bir kasabada nihayet ele geçirildi. Takip kolay olmamıştı, polisler Baranes'in izini bulmuşlardı ama, adam mütemadiyen kaçıyordu. Bir yerde durduğu yoktu. Son olarak Pierre - qui - vire kasabasına sığınmıştı. Orada yakalandı. Derhal, ifadesi alınmak üzere Reuilly kışlasına getirildi. İfadesi alındı ama, işler büsbütün karıştı. Baranes her şeyi, bülbül gibi itiraf etti.

Anlattıkları şuydu : Labrusse ve Turpin Milli Savunma Konseyine ait bütün sırları veriyorlardı. Labrusse ya evine geliyordu, ya lokantada buluşuyorlardı. Getirdiği evrakı bizzat okuyor, Baranes yazıyordu. Söylediğine göre, bu işler için Labrusse beş para almış değildi. Verdiği malûmatın nereye gittiğini biliyor ve bundan dolayı büyük bir memnunluk duyuyordu. Zira komünizme inanıyordu. Turpin'e gelince, gazetecinin onunla doğru bir teması olmamıştı. Fakat o da sırların komünist partisine gittiğinden haberdardı. Bir itirazı yoktu. O da para almıyordu.

Baranes elde ettiği malûmatı doğruca Fransız komünist partisine götürüyordu. Daha doğrusu bu işi ya komünist, ya da komünist temayüllü mebuslar vasıtasiyle yapıyordu. Kendilerini ekseriya Mecliste görüyor ve evrakı tevdi ediyordu. Buna mukabil komünistler kendisine «Genel İdare Kurulunun müzakere zabıtlarını» veriyorlardı. Tabii bunlar, sahte zabıtlardı. Partide uydurma birşeyler hazırlanıyor, meselâ komünist liderlerin sözleri imiş gibi bir takım lâflar yazılıyor ve müzakere mevzuunun o mahrem malûmat olduğu hissi uyandırılıyordu. Yâni polis, zabıtlardan anlıyordu ki Milli Savunma Konseyinin görüşmeleri, dışarıya sızmaktadır ve ihanet edenler vardır.

Baranes bu «zabıt» ları komiser Dides'e veriyordu. Komiser Dides ile temasını da «Mösyö Charles» adı ile anılan bir adam temin ediyordu. Tahkikat neticesi anlaşıldı ki bu «Mösyö Charles» Almanlarla işbirliği yaptığından dolayı hapse mahkum olmuş, sonra hapishaneden firar etmiş bir eski polistir. Aranınca o da bulunamadı. Kaçmıştı.

Baranes işte, komünist partisi tarafından hazırlanıp kendisine verilen bu sahte zabıtları, hem de mükemmel bir ücret karşılığında komiser Dides'e satıyordu. Komiserin, ajanına müthiş emniyeti vardı. Hem zabıtlarda bahis mevzuu edilen meselelerin hakikaten gizli sırlar olması bu itimadı arttırıyordu. Dides raporunu Emniyet müdürü Baylot'ya veriyor, o da Dahiliye vekiline tevdi ediyordu. O zamanlar Dahiliye Vekili Charles Brune ve onu takiben M artınaud - Daplat idi.

Sebep ne?

Vaziyet aydınlanmış, şebekenin çalıştığı anlaşılmıştı. Ama, Komünist partinin Millî Savunma Konseyinden, haberlerin sızdığını hükümete göstermek istemesindeki maksat neydi? Bunlardan niçin, sessiz sedasız istifade etmiyordu?

İşin burasında, casusluk hâdisesi bir siyasî mesele halini aldı.

Milli Savunma Konseyi' müzakerelerinin sızdığı, bilinmiyor değildi. İhanet eden biri vardı. Geçen Temmuz ayında, oldukça açık şekilde bir de isim ortaya atılmıştı: Dahiliye Vekili Mitterand! Bu sıralarda, Cenevre konferansı vardı. Mitterand'ı itham edenler, politikacılardı. Haber eski polis müdürü Baylot'nun adamları ve bazı mebuslar tarafından etrafa yayılmıştı. Hattâ radikal ve mutedil çevrelerde Dahiliye Vekilinin ihanetine delil olarak bir de «Vesika» dolaştırılmıştı.

Aynı rivayet Eylül Başlarında gazetelere de, o mahut «delil» ile beraber intikal etti. Eylül başında Londrada konferans vardı. Bu mealde bazı makaleler de neşredilmişti. Komiser Dides —ki Baylot ile beraber o da başka vazifeye nakledilmişti ve Mendes - France kabinesinden memnun değildi— bu «delil» i eski Dahiliye Vekili Brun'e verdi. Hattâ bir mebus bunu Reisicumhura kadar götürdü. Halbuki evrak Eylülde ve Temmuzda Andre Baranes tarafından Komiser Dides'e verilmişti.

Şimdi, Baranes itiraflarda bulunduktan ve «şebeke» meydana çıktıktan sonra meselenin şeytani tarafı anlaşılıyordu.

Komünist parti, Millî Savunma Konseyinden malûmat sızdığım yayarken bu malûmatın hükümete mensup bir şahıs tarafından verildiği dedikodusunu da beraber yayıyordu. Baranes bunu Dides'e söylemiş, aptal Dides de hiç bir tahkike lüzum görmeksizin eski dostlarına nakletmiş, bu suretle rivayet ortaya çıkmıştı. Komiserin eski dostları ise yeni vekilin siyasi rakipleriydi. Gerçi bir kısmı, omuz silkip geçmişlerdi

ama başkaları bunu istismardan çekinmemişlerdi..

Kızıların plânı

Komünist Parti, ne gibi bir istifade kummuştu? Basit Hükümetin veya hükümetin nüfuslu bir azasının komünist partiye müzahir olmakla kalmayıp onun hesabına memlekete ihanet ettiği şüphesini uyandırmak zaten emniyet hislerine dayanmıyan Fransız - Amerikan münasebetlerine kati bir darbe indirebilirdi. Komünist parti sadece Pariste değil, diğer başkentlerde de kulaktan kulağa dolaşan bir şayianın dedillerini vermiş oluyordu. Hele bunun Cenevre veya Londra konferanslarına tesadüf ettirilmesi işleri bütün bütün kolaylaştıracaktı. Hükümetin bu konferanslarda Amerikanın müzaheretine şiddetle ihtiyacı vardı. Komünistlerin bütün gayeleri Fransanın Amerika ile arasını açmak ve Almanyanın silâhlanmasına mâni olmaktı. Senelerden beri partinin faaliyeti — Moskovadan gelen emirler üzerine— bu yola teksif edilmişti.

İtiraf etmeli ki, eğer Dides hâdisesi olmasaydı,kızıllar muratlarına erecеklerdi. Zira Fransız Milli Savunma Konseyinde görüşülen meselelerin dışarıya sızdığından Amerikan gizli teşkilâtı ve dolayısiyle Amerikan hükümeti de tamamiyle haberdardı. Askeri sırların komünistlerin eline geçtiğini biliyorlardı. Zaten Baranes, ifadesinde bir noktayı açıklamıştı : Yalnız Fransız emniyet makamlariyle değil, Amerikan gizli teşkilâtiyle de temasa geçmek üzere komünistlerden emir almıştı. Sahte Genel İdare Kurulu zabıtlarını Amerikalılara verirken onlara da sızıntının hükümetten geldiğini söyliyecekti. Buna inanmamanın imkânı yoktu. İşte Mitterand Dides'i yakalatmakla sadece kendisini büyük bir ithamdan değil, memleketini de bir dertten, hattâ felâketten kurtarmıştı.

Şimdi, en ziyade hayret uyandıran komünist veya terakkiperver denilen kızıl temayüllü mebusların bu dalavereye âlet olmaları değildir. Nihayet onların istediği bu idi. Fakat bazı radikal ve mutedillerin siyasî hasımlarına zarar verebilmek için gözleri kapalı, komünist oyununa gelmeleri karşısında bütün Fransa lanet etmektedir.

Baranes, sırları veren kaynak olarak M. Mirterand'ı ilk kimin itham ettiğini bilmektedir. Eğer bu, komünist parti değil de Dahiliye Vekilinin siyasi rakipleri ise mesele daha ziyade vahim bir hal alacaktır. Zira komünist partinin her hangi bir vekil adı söylemeyip, şüpheyi herkes üzerine yaymayı tercih etmesi kuvvetle muhtemeldir. Her halde anlaşılıyor ki, tıpkı Dreyfüs meselesinde olduğu gibi, tıpkı Staviski meselesinde olduğu gibi Baranes meselesinde de ipler kötü, aşağılık politikacıların elindedir. Onlar, şahsi menfaatlerini, ihtiraslarını tatmin için bir defa daha Fransanın mukaderatı ile oynamaktan çekinmemişlerdir.

Fransa Dördüncü Cumhuriyet'ini yaşıyor. Dreyfüs hâdisesi İkinci Cumhuriyete ağır bir darbe olmuştu. Staviski hâdisesi Üçüncü Cumhuriyeti ta temelinden sarsmıştı. Baranes hâdisesinin ise Dördüncü Cumhuriyete, bilhassa prestij bakımından aynı derecede zarar vereceğinden hiç kimsenin şüphesi olmasın.

İngiltere

Meslek tesanüdü

Dünyanın en fazla gazete okuyan şehiri Londra'dır. Fakat, bu cümlenin doğrusu şu son bir kaç gün için böyledir : Dünyanın en fazla gazete okuyan şehri, Londra idi. Zira İngilterenin başkenti gazetesiz kalmış bulunuyor. Sebep? İki tane Mürettipler Sendikası grev ilân etmiştir.

Londra'da 13 sabah ve akşam gazetesi çıkmakta, bunların mecmuu satışı 20 milyonu bulmaktadır. İhtilâf Daily Sketch gazetesinde başlamış ve o gazete sabahleyin çıkmamıştır. Bunun üzerine, diğer gazeteler de derhal baskılarını durdurmuşlardır. Zira İngiliz gazete sahipleri arasında bir anlaşma vardır: Günlük gazetelerden biri sendika ihtilâfı yüzünden intişar edemiyecek olursa, diğerleri de çıkmamaktadırlar.

İngiliz basınının durumu her yerde gıpta uyandırır, İngilteredeki basın hürriyeti misal diye gösterilir.

Sebebini şimdi anlıyabiliyor musunuz?

TIB SAHASINDA

Hekimler'i Okurken

Andre Soubiran'ın «Les homme sen blanc» adlı üç ciltlik kitabı Nasuhi Baydar tarafından kısaltılarak «Hekimler» adiyle dilimize çevrildi. Kitabın Sn sözünde üstad, daha çok hekimleri ilgilendirmesi gereken bir kaç eserin tercümesinin kendisine nasip olduğundan söz açmakta, «nasib» kelimesinin altını çizerek «Erbabına bırakılmış olsaydı bilmem bu bir kaç eserin tercümesi şimdiye kadar intişar etmiş olur mıydı?» şeklinde bir cümle ile meslektaşlarımızın burnuna bir fiske savurmaktadır. Maarif Vekâletinin yayınladığı Balzac'ın «Le medecin de campagne» adlı romanından bhasederken de Malatya, Diyarbakır, Urfa, ve Anteb'in trahomlu köylerinde : «Ah!. Birkaç doktor Benassis'imiz olsaydı» diye içinin sızladığını söylemekte ve köylerimizin bir çoğunun hâlâ doktor Benassis'ler beklediğinden dem vurmaktadır. Üstadın kıymetli kaleminden çıkan tercümeler hepsini tekrar tekrar okumuş, büyük zevk duymuş ve çok faydalanmış bir hekimim. Fakat ben bu tarizlerde maalesef kendilerini haldi görmüyorum ve yurdumuzda pek çok doktor Benassis'lerin yaşamakta olduğuna inanmış bulunuyorum.

Bundan sekiz yıl kadar önce sisli ve soğuk bir Eylül günü Erzurum istasyonunda trenden indim. Çakmak hastahanesine dahiliye mütehassısı olarak tayin edilmiştim. O sıralarda şarkın bu hudut ilinin görünüşte sakin, fakat içinden kaynayan bir hali vardı. Tarihimizin güvesi bizden saksısına funda toprağı satın alır gibi Kars'ı, Sarıkamış'ı Ardahan'ı istiyordu. Halbuki buralarda toprak yoktu. Toprak kan olmuştu. Yerden tarih ve insan eti tütüyordu. Kara toprağı ellerken insan sevgili bir vücudu okşamış gibi ürperiyordu.

İzinler kısılmış, tayinler durmuştu. Birliklerin yelleri değiştiriliyordu. Hastahane de çok kalabalıktaşmıştı. İklim sert, kış âmansızdı. Zatürrie, plörezi, romatizma, donuk vakaları çoktu. Koğuşta bir müddettenberi tedavi ettiğimiz bir eri kaybettik. Karlı ve yağışlı bir gündü. İçimde tuhaf bir istek belirdi: Bu erlerin gömüldüğü mezarlığı görmek.. Hastahanenin imamiyle beraber, iki adı cenaze arabasının önüne oturdum. Arkadaki sutlarda bir şehitlik vardı. Başhekim tecrübeli bir adamdı. Kışın, karların altında toprağın donacağını önceden hesaplamış, daha yazdan ekipler göndererek 300 - 400 kadar mezar kazdırmıştı. Meçhul sahiplerini yutmağa hazırlanmış bu beyaz çukurlar, hiç bir filozofun yazamıyacağı kadar korkunç mânalar taşıyan birer kitap sahifesine benziyordu.

Baş hekimin odasında kalın bir defter görmüştüm. Bu defterin her sahifesinde, önümüzdeki çukurlardan birini gösteren numaralı bir dörtgen vardı. Bu defterin meşum sayfalarını çevirdikçe içim burkulur, koğuşta ağırlaşan hastalara utanarak ve içim sızlayarak bakardım. Bunlardan her birinin bu defterde bir numarası ve şimdi önümde uzanan bu çukurlardan birinde yatacağı bir yeri vardı.

İmam efendi üç, dört erle birlikte insan tarihi kadar eski olan acıklı ödevini yapıyordu. Ben derin bir düşünceye dalmıştım. Bu çukurların dolmaması lâzımdı. Üstü örtülen her çukurla beraber, bir evin söndüğünü, bir köyün karardığını, bir vatan parçasının yıkıldığını his ediyordum. Bütün yük omuzlarımda idi. Hastahanedeki beş yüz yataktan 250 si, hattâ 350 si dahiliyenindi. Röntgenci, gözcü, cildiyeci arkadaşlarıma gıpta ediyor, onları kıskanıyordum. Onlar, bir hastanın, koğuşun bir köşesinde nasıl günden güne eridiğini hissetmiyorlar, ölümün soluk rengini görmüyorlar, hekimle göz göze gelmekten çekinen, kendi alın yazısına terk edilmiş hastalarla karşılaşmıyorlardı. Ağırlaşan her hasta, günler uzadıkça, ailemizden, yakınlarımızdan bir kimse oluyordu. Onun bütün hususiyetlerini hastalığının bütün inceliklerini, vücudunun bütün mahremiyetlerini öğreniyor, çektiklerini kendisi kadar biliyorduk. Sonra, bir gün, nemli ve buruşuk göz kapaklarını ellerimizle kapıyor, onu bir sedye üzerinde ve yatak arkadaşlarının boş, ürkek, mânâsız bakışları arasında başka koğuşlardaki hastalara göstermekten çekinerek, hareketsiz, cansız, bir et ve kemik yığını halinde, bilmediğimiz bir seyahate yalnız gönderiyorduk. Artık nefes almadığı, etrafı görmesine lüzum kalmadığı ve boğulmasından korkulmadığı için sedyenin üzerinde başına kadar bir battaniye ile örtülü giden bu insan artığının arkasında anası, babası, karısı, çocukları ve yakınları yoktu. Belki onlar yurdun uzak bir köyünde şu anda korkunç rüyalar görüyorlar, bir iç sıkıntısı ile köylerinden kilometrelerce uzaktaki bu hastahane koğuşunu düşünüyorlar, ellerini göğe kaldırarak tanımadıkları bir hekimin şefkat ve merhametine sığınıyorlardı. Bu sedyenin üstünde giden kimsesiz, sessiz, hekime inanmış, imanlı, şikâyet bilmiyen, vakur ve hazin bir ölüydü. Yurdumun bütün yirmi yaşım doldurmamış kahramanları Niğbolu önlerinde, Kosova'da, Çaldran'da, Mısır kapılarında, Viyana'da, Pilevne'de, Sakarya ve Dumlupınar'da böyle ölmüşlerdi. Cenaze arabasının adan bizi, başlan öne eğilmiş, yaptıkları işin hüznünü anlamış gibi düşük omuzlar ve yorgun adımlarla hastahaneye ulaştırırlarken içimde yalnız bir arzu vardı: Bu çukurların dolmaması lâzımdı. Bu istekle üç senede üç gün dinlenmeden, hasta başında yorgunluktan bayılarak çalıştım. Bu çukurların hiç olmazsa büyük bir kısmı boş kaldı. Yine bir soğuk gece yansı Erzurum istasyonundan trene eşyalarımı yüklerken bir çok yeni dost gözlerinde yaşlar donarak beni uğurluyorlardı.

Balanız, «Hekimler» beni nerelere getirdi. Hiç istemediğim halde, zaruri olarak kendimden ve kendi hatıralarımdan söz açtım. Ama V. Hügo'nun «Les contemplations» adlı eserinin ön sözünde yazdıklarını hatırlamanızı rica ederim: «Bu kitapta bir insana mevud olan şeyler günü gününe yazılmıştır. Bu kitap bir insanın hayatı mıdır? Evet. Fakat burada diğer bütün insanlar da var.

Ben de kendimden söz açarken, bütün meslekdaşlarımın ve hattâ bu arada meslekten olmıyanların hekimlik ve hekimler hakkındaki düşüncelerine tercüman olduğuma inanıyorum. Her memlekette aleladeler, güdükler, bodurlar ve cüceler bulunabilir. Külah ticareti revaçta olabilir. Her memlekette ilmin Papaları vardır. Bunlar «endüljans» dağıtabilir, cennette arsa satabilirler. Her zaman riyakârlar, imansızlar, ödevini unutmuşlar, altın küpü, cüzdan, kasa biçiminde hekimler, etek öpenler, bu yüzden dudakları aşınanlar ve eğzema olanlar bulunacaktır. İnsanda bunlara bir penisilin pomadı yazıvermek arzusu da uyanabilir. Ama emin otunuz ki arkadaşlarımın çoğu sürmenaj halinde adam, uykuları yarım adam, vakitsiz ölüme mahkûm adamdır. İki üniversite mütemadiyen hekim yetiştirdiği halde kadrolar dolmamakta, iller, ilçeler, hastahaneler, taburlar, alaylar ve halk hekim kıtlığı çekmektedir. Özel bir istatistik yapılıp yapılmadığını bilmiyorum, fakat öyle zannediyorum ki, hu kıtlık bekimin yetişmesinden değil, çabuk ölmesindendir.

Türk hekimleri arasında sayısız Doktor Benassisler vardır. Bunlar yurdun her tarafında, en ücra köşelerde ödevlerini, büyük sıkıntılar, mahrumiyetler ve ıstıraplar içinde başarmağa çalışmaktadırlar. Onların bizden istedikleri sadece bir güler yüz ve tatil dildir. Bunu onlardan esirgemiyelim ve onlara inanalım..

Dr. Esat EĞİLMEZ

ASKERLİK

Avrupa

Almanya silahlanırken

Avrupa Müdafaa Birliği Projesi iflâs ettikten sonra Almanyanın silahlandırılması meselesini doğrudan doğruya ele almak icap etmiştir. Zaten müdafaa birliği projesi de Almanyanın silahlandırılmasını organize etmek için bulunmuş bir çareden başka bir şey değildi. Böyle bir teşebbüsün akamete uğrayacağını daha bidayetten haber verenler çok olmuştur. Bu kadar kayıtlı ve şartlı bir ittifakın tahakkuk etmesine zaten imkân görülmüyordu; bu bir kompromiden başka bir şey olamazdı. Churchill ilk defa bu fikri ortaya atmış, Fransız devlet adamları, hususiyle Pleven bunu ele alarak kâğıt üzerinde projeyi hazırlamıştı. Altı Benelux devleti kabul etmiş, Almanya ve İtalya da taraftar olmuşlardı. Fakat asıl fikri ortaya atan İngiltere tatbikatta ortada yoktu. İşçi Partisi bu fikri benimsememiş ve bizzat Churchill de iktidara gelince kendi fikrine sahip çıkmamıştı. Zaten böyle bir teşebbüse taraftar olmıyan bir çok Fransızlar da bunu vesile tutarak muhalefete geçmişler, komünist propagandası da bu cereyanı körüklemiş ve nihayet teşebbüs resmen suya düşmüştü. Böyle olunca, meselenin tekrar esasına dönmek ve doğrudan doğruya Almanyanın silahlandırılmasını ele almak icap ediyordu. Batı müdafaasında Alman yardımının elzem olduğu kanaatine varıldıktan sonra bu kadar dolambaçlı yollardan yürünmiyerek realist bir görüşle mesele ele alınsaydı şimdiye kadar hayli mesafe katedilmiş olurdu. Fakat milletlerarası diplomasideki yollar pek makbul değildir ve ekseriya da mümkün görülmez.

Diplomatlar bir hayli dönüp dolaştıktan soma tekrar başladıkları yere geldikleri zaman ümitsizliğe düşmezler ve hiç bir şey olmamış gibi yeni baştan işe koyulurlar,

Askeri meselelerin politik hal tarzlarına bağlanması onları hiç bir zaman radikal olarak halletmez. Askerler, hususiyle Alman Erkânıharbiyesi siyasî anlaşmaların üzerinden atlamağı her zaman bilmiş ve becermiştir. Ne Versay muahedesinin hükümleri, ne İkinci Dünya Harbi sonundaki baskı Alman Erkânıharbiyesinin faaliyetini durduramamış ve onun istikbal için hazırlıklarına mâni olamamıştır.

Dokuzların kararlarına bakılacak olursa diplomatların ve devlet adamlarının hâlâ nazariyat ile meşgul olduklarına hükmetmemek elden gelmez. Evvelâ Almanyanın ordu kuvvetini tahdit meselesi konuşulmuş ve 12 tümen olarak tesbit edilmiş. Böyle bir anlaşmanın kâğıt üzerinde kalacağından hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Bir defa bir memlekette ordu teşekkül etti mi artık onun gelişmesini kendi hükümetlerinden başka hiç bir kuvvet ciddi olarak kontrol edemez. Almanlar, isterlerse 12 tümeni hiç kimsenin gözüne batmadan 24 tümene çıkarabilirler. 12 tümenin idamesi ve eğitimi için öyle müesseseler kurulur, öyle teşkilât yapılır ki bütün bu parçaların, fırsat düşünce, büyük birlikleri kısa bir zamanda meydana getirmesi kolaylıkla mümkün olur.

Montgomery geldi
Bari kafalar aynı mı?

nıflandırılması imiş. Merhum Milletler Cemiyetinin silâhlanma konferansları yıllarca silâhlan sınıflandırmağa çalıştı ve muvaffak olamadı. Böyle bir teşebbüs için verilecek emeklerin boşa gideceğine şimdiden hükmedebiliriz. Bir de silâh imalinin kontrol altına alınacağından bahsolunuyor. İki dünya harbi arasındaki zaman içinde böyle bir kontrolün tatbikatta bir değeri olmadığını bugünün politikacıları öğrenmemiş iseler kâğıt üzerinde kalacağından hiç şüphe edilmiyen anlaşmaları yapmağa çalışabilirler. Silâh imali işlerinin esası ve en mühimi yeni silâhın konselesiyonu, imalâtın planlanması ve programlanmasıdır. Sanayi ve teknik kudreti yüksek ve hele organizasyon kabiliyeti pek gelişmiş memleketlerde silâh imali hazırlıklarının fiiliyata dökülmesi gayet kolay ve kısa zamanda istihsale başlamak da mümkündür. Realite böyle olunca hâlâ nazari ve manasız tahdit ve kontrol usulleri peşinde koşmak cidden gariptir. Şüphesiz bu meselelerle uğraşan bugünün adamları da bu hakikatleri bilirler. Fakat diplomasi bir nevi turizm gibi bir şeydir, dolaşık yollan, zaman geçirmeyi daha doğrusu zaman öldürmeyi isteyerek tercih eder.

Batının müdafaası yıllardır hâlâ siyasî konferans salonlarından realiteye intikal etmiş değildir. Her geçen zamanın tecavüz kuvvetleri için çalıştığından şüphe edilemez. Mademki Almanyanın silâhlanmasında prensip bakımından anlaşma vardır. Artık bunu daha fazla uzatmayıp kısa yoldan halletmek gerektir. Bu iş nasıl olsa olacaktır. Tatbiki kabil olmıyan nazariyat ile, manasızlıktan mükerreren tecrübe edilmiş palyatif tedbirlerle vakit kaybedilmemelidir. Çünkü garplılar konuşmağa devam ettiği müddetçe perdenin öte tarafındakiler silâhlanmalarına hızla devam ediyorlar. Onlar ne konuşuyor, ne müzakere, ne de kavga ediyorlar. Onlar hazırlanıyorlar... Hazırlanıyorlar..

*

Ekim ayının başında Atlantik Paktının Avrupa'daki karargâhından bir tebliğ yayınlanıyordu. Bu tebliğde bildirildiğine göre Atlantik kuvvetlerinin bir kısmı olarak teşkil edilecek olan Alman ordusuna Field Mareşal Montgomery komuta edecekti. Bu suretle, Feld Mareşallere pek düşkün olan Alman askerleri kendilerine —İngilizce ismiyle de olsa— bir Field Mareşal bulacaklardı. Doğrusu istenirse Montgomery'nin bir Prusya Mareşali kadar «aktör» olduğu herkes tarafından biliniyordu.

Montgomery, bu tebliğin neşrinden bir kaç gün sonra Ankara'ya geldi ve yaptığı bir basın toplantısında tecavüz vukubulduğu takdirde müttefiklerin atom ve hidrojen bombalanın kullanmaktan asla çekinmiyeceklerini beyan etti.

Mareşal Montgomery'nin Alman kuvvetlerine komuta için vazifelendirilmesi, şaşılacak bir hâdise değildir. Mareşal, zaten Avrupa Müttefik Yüksek Komutan yardımcısı, yâni General Gruenther'in muavinidir. Bu sıfatla, bütün N.A.T.O. kuvvetlerinin eğitiminden mesuldür. Alman ordusu ise, Lon-

dra'da varılan anlaşma gereğince N.A. T.O.' nun murakabesi alanda bulunacaktır.

Siyasi şahsiyetler kendi aralarında henüz bütün meseleleri halletmiş olmaktan çok uzakken, askerler teferruatı bile düşünmüşlerdir. Haber verildiğine, göre yeni Alman askerleri Mareşal Rommel'in Afrika ordusunda giyilen zirveli kep giyeceklerdir. Elbiseleri ise, İngiliz usulünde hâki savaş elbisesi olacaktır.

Yeni Alman ordusunun «Prusya kışla talimi» diye anılan talimi görmemesi ve eğitiminin İngiliz ve Amerikan usulüne göre yapılması da kararlaştırılmıştır. Erlerin kaz adımı ile yürümeleri yasaktır. Çizme de giymiyeceklerdir. Ordunun içinde disiplin, sadece vazife bakmamdan bir mâna taşıyacak, yoksa ruhlara sinmiyecektir. Alman subay ve erleri arasında aşılmaz setlerin kurulmasına mâni olunacak, bir arkadaşlık havasının estirilmesine çalışılacaktır.

Tâbir caizse yeni Alman ordusunun, mümkün olduğu kadar az militarist bir ordu olmasına çalışılacaktır.

Havacılık

Yeni harp tayyareleri

Büyük sanayie malik bütün devletlerde yeni harp tayyareleri yapılmasına ve tayyarelerin muharebe kabiliyetlerinin arttırılmasına çalışılmaktadır. Silâhlanma yarışı, silâhların miktarından önce kaliteleri üzerinde cereyan ediyor. Gayet geniş araştırma ve geliştirme müesseseleri içinde, lâboratuvarlarda, ve üniversitelerde istikbalin yeni silâhları için ilim ve fen adamları ve mütehassıslar kesif bir çalışma halindedirler. Bütün bu çalışmalar gizli tutulmakta ve ancak artık saklanması mümkün olmıyan bir vaziyet hasıl olduktan sonra yeni buluşlar ortaya konulmaktadır. Yeni silâhlar ve tayyareler hakkında dünya efkârına ilk verilen bilgiler gayet mahduttur. İşte bunlar arasında Rusların kara kuvvetleri muharebelerine katılmak için yaptıkları yeni bir tayyare ile Amerikanın yeni bir keşif - bombardıman tayyaresi vardır. Yeni Rus tayyaresi 560 - 590 mil süratinde bir jet tayyaresidir. İki adet 23 milimetrelik, iki tane de 37 milimetrelik dört topu vardır ve iki kişiliktir.

Keşif - Bombardıman uçağı
Hedef neresi ?

Yeni Amerikan tayyaresi ise iki motorlu RB. 66. A tayyaresidir. Henüz vasıfları hakkında bilgi yayınlanmamıştır.

Ordularda Helikopterler

Helikopterlerin askeri maksatlarla kullanılmaları gittikçe artmakta ve tekâmül etmektedir. Mütemadiyen tecrübeler yapılmakta ve yeni modeller muhtelif askeri hizmetler için kıtalara dağıtılmaktadır.

Helikopterler, iniş ve kalkış için hususi meydana ihtiyaç göstermediklerinden ve tayyarelerin kullanılamayacağı dar boğazlar, ârızalı, dağlık ye ormanlık arazi kısımlarında çok ise yaradıklarından ordular teşkilâtında gittikçe daha mühim yer almaktadır.

Helikopterler tekâmül ettikçe taktik harekât üzerinde de tesirleri artmakta, hattâ muharebe metodlarında değişikliklere yol açmaktadır. Bunların kullanılma yerleri çoktur : Ağır yaralıların muharebe hatları gerisinden

Fransız helikopteri
Bir Parisli kadar şık

hastahanelere naklinde, kazaya uğrayanları kurtarmakta çok faydaları görülmüştür. Amerikalılar Helikopterlerden nakliye bölükleri teşkil ederek tümenlere vermişlerdir. 21 Helikopterlik olan bölükler bütün silâh ve techizatiyle birlikte bir piyade bölüğünü bir defada nakledecek kapasiteye maliktir. Muharebe mıntakasında ve hususiyle pek arızalı arazide piyade kıtalinsin havadan süratle yer değiştirebilmeleri yeni bir çok taktik imkânlara yol açmıştır.

Helikopterler keşif, tarassut, tetkik, irtibat ve harita almak, harekât arazisi üzerinde haşarat ile mücadele etmek gibi vazifelerde kullanılmağa çok elverişlidir. Muhtelif vazife ve maksatlar için Helikopterlerin çeşitleri de artmaktadır.

NATO Manevraları

Mutad manevra mevsimi olan Ağustos - Ekim aylarında NATO devletlerin milli kuvvetlerle yaptıkları manevra ve tatbikatlardan başka NATO kumandanlıkları da manevralar yapmışlardır. Son iki manevradan birisi 23 Eylülde başlıyan ve «Sabah Sisleri» adı verilen manevradır ki Kuzey Doğu At-

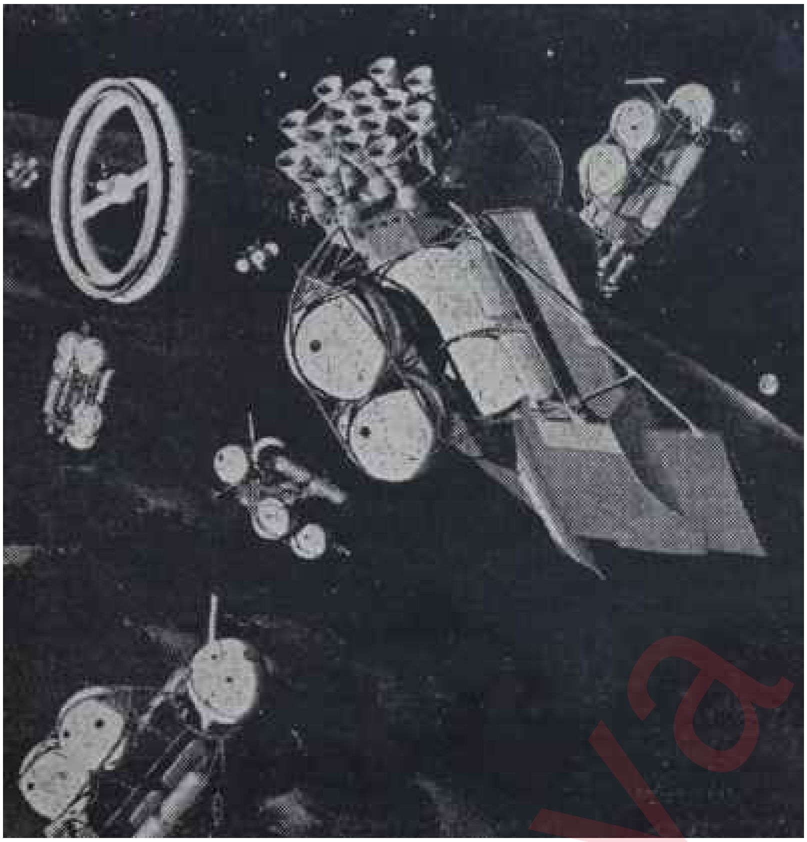
Amerikan helikopteri
Taksimetre ne yazdı?

lantik, Norveç denizi, Manşın güney batısı ile Biscay bölgesi ve Danimarka ile Norveç topraklarında yapılmış ve üç ekime kadar sürmüştür.

Manevra bölgesi her iki dünya harbinde ve hususiyle sonuncusunda mühim rol oynamış. Stratejik bir sahadır. Batı Avrupanın emniyeti, hususiyle Britanya Adalarının emniyet ve irtibatı ve İskandinavya yarım adasının korunması bakımından bu saha muhtelif Stratejik meselelerin etüd ve tetkiki için çok elverişlidir. Bu manevra sahasının bir hususiyeti de Batı Avrupadaki müdafaanın Amerikadan desteklenmesi için yapılacak devamlı ve gayet kesif deniz nakliyatının en çok korunmaya muhtaç olduğu bir bölge olmasındadır. Bu sebeple manevralar daha çok deniz - hava kuvvetleri ile yapılmıştır. Hava kuvvetleri deniz harekâtından başka, Norveç ve Danimarkanın hava müdafaasını da denemişlerdir.

İkinci manevra Kuzey Batı Almanyada yine ayni tarihte başlamış ve altı gün sürmüştür. Bu manevralara Amerika, Belçika, Hollanda, İngiliz ve Kanada kuvvetlerinden İbaret 137 bin kişilik bir kuvvet iştirak etmiştir. Bu manevralarda atom topçusiyle takviye edilmiş bir kuvvetin, atom silâhlan mahdut fakat sayıca üstün bir kuvvete karşı müdafaası tetkik edilmiştir. Hatırlardadır ki Amerikalıların yeni atom topçusu Avrupadaki kıtalara da gönderilmişti. Atom silâhlariyle takviye edilmiş kıtaların diğer silâh ve malzemesinden tasarruf edilebileceği ve kuvvetmiktarlarının azaltılabileceği hakkında atomun icadından beri ileri sürülmekte olalı fikirler henüz kati olarak ne reddedilmiş ne de kabul edilmiştir. Bu manevralar bu husustaki doktrin ihtilâflarını halle yaramıyacağı için bilhassa ehemmiyeti haizdir.

Yalnız şunu da kaydedelim ki, atom taktik silâhları ve güdümlü mermileri mahdut bir mütecaviz kuvvete karşı atom silâhlariyle takviyeli kuvvetlerin müdafaasını deneyen bu manevralar yapıldığı sıralarda Londradan yayılan bazı haberler Rusların da atom topçusunu yaptıklarını ve hattâ bunu Şarki Almanyaya doğru ileri sürdüklerini ve bu topçunun menzil itibariyle Amerikan atom topçusuna da üstün olduğunu bildirmektedir.

İşte Merihe götürecek gemi

Demokrasiyi orada mı bulacağız?

Astronomi

Merih sizi bekliyor

Bundan üç ay kadar önce, 2 Temmuzda, bütün dünya astronomları çok heyecanlı bir gece geçirdiler. Gökteki en yalan komşularımızdan Merih seyyaresi o gece dünyaya 65 milyon Km. sokulmuştu. Komşumuz 1941 den beri ilk defa bu kadar yalana geliyordu; aradaki mesafenin 400 milyon km. ye çıktığı da olmuştu. Şüphesiz, 66 milyon km. astronomları heyecanlandıracak kadar yalan ise de her şeyi açıkça görmek istiyen bizler için gene çok uzaktır. En kuvvetli teleskoplarda bile Merih bir fincan tabağından daha büyük görünmemiştir. Ama bu, astronomların seyyarenin yüzünde bir çok şey görmeleri, göremedikleri başka bir çok şeyi de tahmin etmeleri için yeter. Dünyanın dört bucağındaki rasathanelerde teleskoplar haziran, temmuz ayları içinde hemen her gece Merihe çevrildi; en modern teknikler kullanılarak seyyarenin sayısız fotoğrafı alındı. Bu fotoğrafların incelenmesi daha bitmediği için ilim adamlarının yeni neler öğrendiklerini bilmiyoruz. **Fakat** her halde Merihin büyüklüğü, yüzey şartlan ve atmosferi hakkında çok faydalı bilgiler kazanılmıştır.

Merih hakkında zaten bir çok şey biliyoruz. Merih, Arzın yansı büyüklüğünde bir küredir. Arz gibi hem kendi etrafında, hem de güneş etrafında döner. Merihte bir gün bizimkinden biraz daha fazla, 24 saat 37 dakika sürer; fakat senesi bizimkinin iki katma yalandır, 670 Merih günüdür. İklimi çok serttir; gündüz ile gece arasında muazzam sıcaklık farkı vardır. Gündüz güneş tepedeyken 30 dereceye yükselen termometre gece 150 ye kadar düşebilir. Merih, ince ve mavi bir atmosfer tabakasıyla sanlıdır. Fakat bu atmosfer bizim havaya pek benzemez. Meselâ hiç oksijeni yoktur, sonra basıncı çok düşüktür; özel (basınçlı) elbiseler giymeden Merihte dolaşılamaz. Teleskopla bakıldığı zaman Merih üzerinde dünyayı andıran manzaralar görülür; kırmızımtrak çöller, mavi bulutlar, kutupları kaplıyan kâr tabakaları farkedilir. Kışın kar tabakası kutuplarda çok geniş bir sahaya yayılır, fakat baharda karlar eriyince kutuplara doğru çekilir; aynı zamanda kenarlarında mavi, yeşil lekeler belirir. Aylar geçtikçe bu lekeler büyürler ve renkleri koyulaşır, kışın koyu kahverengi görünürler. Mevsimlere göre bu renk değişmelerini doğuran şeyin bitki örtüsü olduğunu, her bahar yeşeren bitkilerle beraber seyyarenin rengi değiştiğini iddia eden ilim adamları çoktur. Gerçekten böyle midir, yoksa değişmelerin daha basit fiziksel sebepleri var mıdır, bunu yeni fotoğraflardan belki anlıyacağız.

Kanalların esrarı ve hayat

Çözülmesi merakla beklenen başka bir muamma «kanallar» meselesidir. İlk defa 1877 de bir İtalyan astronomu, Giovanni Schiaparelli, Merih üzerinde geniş bölgeleri kafes gibi örten ince çizgiler gördüğünü söylemiş ve su yollarına benzeterek bunlara kanallar demişti. O zamandan beri bir çok astronom bu kanalların varlığım tasdik ettiler, başka bir çok astronom da senelerce Merihi seyrettikleri halde kanala benzer bir şey görmediklerini söylediler. Kanallar gerçekten mevcut mu? Bu sorunun cevabını da yalanda vermek mümkün olabilir.

Elde edilen sonuçların bir araya getirilmesiyle, Merihte hayat olup olmadığı meselesi de bir dereceye kadar aydınlanacaktır. Şimdiden muhakkak olan şudur: dünyada gördüğümüz yüksek hayat çeşitlerinin, ağaçların, hayvanların, insanların oksijeni olmıyan bulunmasına imkân yoktur. Merihte ancak bakteriler ve bazı yosunlar gibi, oksijene ihtiyacı olmıyan veya kendi oksijenlerini kendileri yapan canlılar yaşıyabilir. Yosunlar seyyarenin mevsimlere göre niçin renk değiştirdiğini de izah eder. Şüphesiz bir ihtimal daha vardır. Bizim tahminlerimiz hep dünyada tanıdığımız hayat şekillerini esas alıyorlar. Daha bu hayatın mahiyetini anlamamış olduğumuzdan, bundan tamamiyle başka şekilde bir hayatında mevcut olup olamıyacağını bilemeyiz. Belki Merihte böyle bambaşka bir hayat çeşidi bulunur. Ancak bu ihtimal gerçekleşebilir mi, gerçekleşemez mi, anlamanın bir tek yolu vardır; Merihe gitmek!

Uzayda yolculuk mümkün mü?

İkinci dünya harbinden önce uzayda gezmek, aya, seyyarelere gitmek, sadece bir iki ilim adamı ile ilmi roman yazarlarını ilgilendiren konular, daha doğrusu rüyalardı. Fakat harbin sebep olduğu teknik ilerlemeler, bilhassa radarda, güdümlü mermilerde, yüksek irtifa roketlerindeki gelişmeler bu durumu temelinden değiştirdi. Bu gün başta «üç büyükler» olmak üzere bir çok memlekette ilim adamları ve mühendisler uzay yolculuğu işini ciddi olarak ele almışlardır; böyle bir yolculuğun ortaya çıkardığı çok çeşidi problemleri çözmiye uğraşıyorlar. Doğru, bildiğimiz kadar, hiç bir devlette bu çalışmaları bir araya getirecek ve idare edecek bar. teşkilât meselâ, atom enerjisi komisyonuna benziyen bir «uzay yolculuğu komisyonu» kurulmadı; bilhassa bu iş için bütçelerinden tahsisat ayrılmadı. Çalışmalar ya güdümlü mermiler ve roketler gibi

yeni silâhları geliştiren enstitülerde gene dünya üzerinde muharebeye faydalan düşünülerek veya uzayda yolculuk heveslileri tarafından üniversitelerde ve başka yerlerde ilmi ve teknik araştırmalar olarak yapılıyor. Fakat neticede uzay yolculuğuna gitikçe yaklaşmış oluyoruz.

Tahsisat yokluğu sadece doğrudan doğruya uzay yolculuğu ile ilgili bazı tecrübelerin yapılmasını geciktiriyor. Yoksa nazariyeleri kurmak, icap eden hesaplan yapmak için kimseden teşvik bekliyen yoktur. Hedefin görünür hale gelmiş olması muhayyileleri öylesine kamçıladı ki, bu gün aya veya Merihe bir seyahat için ne çeşit uçaklar kullanılacağı, ne kadar akar yakıt ve yük taşınacağı, hangi yollardan gidileceği, hepsi en küçük teferruata kadar hesaplanmıştır.

Von *Braun ne diyor?*

Bu sırada uzayda yolculuk heveslilerinin en tanınmışlarından biri, roket mütehassısı Dr. Wernher Von Braun, Merihe ilk yolculuğun nasıl yapılacağını anlattı. Von Braun, 25 seneden beri roketlerle uğraşan bir Alman fizikçisidir. 18 yaşında iken bir dergide aya hayali bir seyahati anlatan bir hikâye okumuş ve o zamandanberi kendini uzay yolculuğunun cazibesine kaptırmıştır. Bir gün aya gitmek gayesiyle yaptığı roketler, başka sebeplerle Almazı Genel Kurmayının dikkatini çekmiş ve 1937 de Alman Ordusunun Baltık sahilinde Peenemünde'de kurduğu güdümlü mermi deneme merkezine teknik müdür tâyin edilmiştir. Harp içinde burada çeşitli roketler yapmış ve bu arada meşhur ve mahut V - 2 roketini icat etmiştir. 1045 de harp ganimeti olarak Amerikalıların eline geçen Von Braun gene roketlerinden ayrılmamış, bu sefer de Amerikan Ordusu hesabına yeni roketler yapmıya koyulmuştur. Şimdi Amerikan ordusunun Alabama'daki güdümlü mermi istasyonunda araştırma ve geliştirme şefidir. Fakat hâlâ en büyük gayesi uzay yolculuğudur.. Her fırsatta konferanslarla, yazılarla, kitaplarla bir taraftan Amerikalılara uzay yolculuğu hastalığını aşılamıya çalışıyor, diğer taraftan da uzay hâkimiyetinin askeri önemini belirterek hükümetin ilgisini çekmiye gayret ediyor. Bilhassa, atom enerjisi gibi yeni kuvvet kaynaklarına el atmadan da, sadece mevcut imkânları son hadlerine kadar kullanmak suretiyle Merihe gidilebileceğini anlatmak istiyor,

Von Brauna göre, Merihe ilk seyahat yüz küsur sene sonra yapılacaktır. Bu seyahati görmiye ömrümüz vefa etmiyecekse de, seyahat hazırlıklarına, ilk merhalelere şahit olmamız mümkündür. Uzay yolculuğu için ilk yapılacak şey, Arzın etrafında bir peyk istasyon kurmaktır. Bu, Arzın etrafında durmadan dönen büyük bir uzay gemisidir; atmosferin dışında (meselâ 1600 km. uzakta), fakat yer çekiminin tesir alanı içindedir. Bu yüzden başını alıp gidemez, diğer taraftan etrafımızda büyük bir hızla (saatte 25000 km. ile) döndüğü için üzerimize de düşmez. Peyk istasyonunun başlıca vazifesi uzay yolculuğu için bir sıçrama tahtası teşkil etmektir. Yerden atılan bir roketin yer çekimi tesirinden kurtulup uzaya açılabilmesi için, taşıyamıyacağı kadar fazla akar yakıta ihtiyacı vardır. Halbuki peyk istasyondan atılırsa, nisbeten az akar yakıtla yer çekiminden sıyrılabilir. Çünkü bir defa peyk istasyon dünyanın epey uzağındadır, sonra zaten kendisi büyük bir hızla hareket etmektedir; bu hıza küçük bîr ilâve uzay gemisini boşluğa fırlatmağa yeter. Önümüzdeki 25 - 50 sene, içinde böyle bir peyk istasyonun kurulması ve 50-100 sene içinde aya ilk seferlerin yapılması beklenebilir.

Merih yolculuğu

Bundan yüz küsur sene sonra bir gün bir peyk istasyonda toplanmış 70 kadar ilim adamı ve teknisyen 10 kadar uzay gemisiyle Merihe doğru yola çıkacaklardır. Uzayın boşluklarında seyredecek bu gemiler, alıştığımız aerodinamik şekillere biç benzemiyen acayip görünüşlü vasıtalar olacaktır (Her gemide tonlarca akar yakıt, teçhizat, yiyecek oksijen ve başka gerekli malzeme bulunacağından geminin toplam ağırlığı 4000 tonu geçecektir. Bu kadar malzeme götürmeye lüzum vardır, çünkü gemilerin onbinlerce kilometrelik korkunç hızlarına rağmen gidiş, geliş bütün sayahat 2,5 sene sürecektir. Yola çıktıktan biraz sonra, dünyadan 9000 km. uzaklaşınca, motorlar söndürülecek ve bundan sonra gemiler aldıkları hızla, hiç enerji sarfetmeden, Merihe doğru ilerliyeceklerdır. 8 ay bu şekilde yol aldıktan sonra Merihe ancak 1000 km. kalacak e zaman gemiler istikametlerini değiştirip bu sefer Merihin etrafında dönmiye başlıyacaklar ve bir müddet Merih yakından incelenecektir. Sonra gemilerden birinin ilâve parçaları çıkarılarak gemiye aerodinamik bir şekil verilecek ve bu gemi, motorunu da çalıştırarak Merihe inecektir. İniş için en uygun yer arazisi düzgün olan kutuplardır. Gemiden- çıkan insanlar beraberlerinde getirdikleri traktörlere atlıyacak ve kutuptan ekvatöre kadar etraflarını keşfederek ilerliyeceklerdir. Ekvatörde bir yere iniş meydanı hazırlayacaklar ve buraya iki uzay gemisi daha inecektir. Dönüş için akar yakıt sınırlı olduğundan bütün gemilerin inmesi doğru değildir. Esas kamp ekvatörde kurulmuş olacak, buraya yerleşen kâşifler 15 ay Merihte incelemeler yapacaklardır. Bu müddetin sonunda Merih ile Arz gökte tekrar birbirlerine yaklaşmıya başladıklarında dönüş zamanı gelmiş olacak, dünyalı kâşifler ekvatördeki iki gemiye binecek, roket motörlerini çalıştırarak havalanacaklar ve 1000 km. yüksekte Merihin peykleri halinde kendilerini bekliyen öteki gemilerle birleşerek dünyaya doğru dönüş yolculuğuna başlıyacaklardır.

Tehlikeler

Gidiş ve dönüş esnasında Merih yolcuları birçok fiziksel, fizyolojik ve psikolojik güçlükler ve tehlikelerle karşılaşacaklardır. Fiziksel tehlikelerin başlıcaları meteorlarla kozmik ışınlarıdır. Meteorlar, çok yüksek hızlarla (saatte 200,000 km. gibi) uzayda uçuşan çoğu kum tanesi büyüklüğünde madeni parçacıklardır. Bunlar mütemadiyen uzay gemilerimizi bombardıman edeceklerdir. Geminin hassas noktalarına tamponlar koyarak küçük meteorların içeri girmesi önlenebilir, fakat daha büyükleri gemiyi bir baştan öbür başa geçeceklerdir. Astronomlar 16 aylık bir seyahat esnasında 10 gemiden birinin iyice hasara uğraması muhtemel olduğunu hesap etmişlerdir. Şu var ki, bir geminin terkolunması icap edecek kadar hasara uğraması içindekiler için pek felâketli bir şey değildir. Bu takdirde gemidekiler hiç telâş etmeden - çünkü uzayda gemiyi düşürecek bir kuvvet olmadığından, düşmek diye bir şey de yoktur - basınçlı elbiselerini giyecekler kapıyı açıp dışarı çıkacaklar ve uzayda ellerindeki raket tabancalarını kullanarak kolayca bir komşu gemiye gideceklerdir. Yollarını kesecek hava gibi bir şey olmadığından ve bütün gemilerle gemilerin içindekiler uzayda aynı hızla, seyretmekte olduklarından bir gemiden ötekine geçmek gayet kolaydır.

Yolculara başka bir tehlike kozmik ışınlardan gelebilir. Bunlar uzayda her istikamette hareket eden yüksek enerjili atom parçacıklarıdır. Şiddetleri fazla olursa insan vücudunda bir çok hücreleri öldürebilir ve kanser doğurabilirler. Atmosfer içindeki şiddetlerin insana zarar vermiyecek kadar küçük olduğunu biliyoruz ama Merih yolu üzerinde her hangi bir yerde şiddetlerin yüksek olmadığı temin edilemez. Merih yolculuğuna çıkmadan önce uzay gemilerini kozmik ışınlara karşı muhafaza altına almak gerekecektir.

Bu fiziksel tehlikelerden başka, tesirlerinin lâyıkiyle takdir edilmesi daha güç olan bir çok fizyolojik ve psikolojik güçlükler de ortaya çıkacaktır. Meselâ 16 aylık yolculuk esnasında yolcular Arz veya Merih çekiminin tesirinden uzak kalacaklar, dolayısıyla tamamiyle ağırlıksız olacaklardır. Bu hale vücudun iç organları uzun zaman dayanabilecek midir?!; Adaleler aylarca çalıştırılmayınca, büzülüp bir daha çalışmaz hale gelmiyecekler midir? Nihayet 8 aylık devamlı yolculuğa tayfaların sinirleri dayanabilecek midir? Bütün meseleler Merih seferi için uzaya atılmadan önce çözülmüş olmalıdır. Von Braun iyimserdir, önümüzdeki 100 sene içinde bütün pürüzlerin giderilmiş olacağını tahmin ediyor. «Merihe varacak ilk kâşiflerin neler göreceklerini bilmiyorum, bu gün yaşıyan hiç kimse de bunu bilemiyecektir, ama, diyor, şuna eminim: Merihe gitmek mümkündür ve bu seyahat bir gün yapılacaktır!»

KİTAPLAR

HAFIZ

(Hayatı, Sanatı, Eteri)

(Hazırlıyan : Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul Eylül 1954 Yeni M. 128 S. 100 kurut. Varitle *Yayınları, Sayı 290. Dünya Klâsikleri : 12.)*

Dünya Klâsikleri içinde şimdiye kadar «Hayyam», «M evlâna», ve «Sadi» ile Şark Klâsikleri de tanıtıldı. Hâfız'ın yaşadığı devir, kendisi, tesirleri üzerinde 29 sayfa kadar duran A. Gölpınarlı kısa bir bibliyografya da veriyor. Kitabın geri kalan yüz sayfası Hâfız'dan çevrilmiş örneklere ayrılmıştır: Gazel, tercii bent, Mesnevi, Sâkiname, kıta, rubai olmak üzere 107 parça ile Hafız genç okuyuculara sunuluyor. Millî Eğitim Bakanlığı Klâsikleri içinde Hâfız'ın divanı da çıktı. (Çeviren: A. Gölpınarlı. 1944). Hâfız'ı bu küçük kitaptan tanıyan, seven okuyucu kendisini büyük kitapla duyurabilecektir.

RECAİZADE EKREM

(Hayatı - Sanatı - Eserleri)

*(Hazırlıyan : Şükrü Kurgan, İstanbul Eylül 1*954. Yeni M. *128 S.* 8° *100 kuruş. Varlık Yayınları* ; 289. *Türk Klâsikleri : 37)*

Türk edebiyatının batılılaşma hareketleri başında ilk öğretmenlerinden olan Recaizade Mahmut Ekrem de Türk Klâsikleri içinde yer almıştır. Ş. Kurgan onun hayatını kısaca anlattıktan sonra yaşadığı devri canlandırıyor, «Şiiri, ve nefesi, dil anlayışı, mevzuları, tercümeleri, münakaşaları üzerinde duruyor, eserlerini tanıtıyor, bibliyografya veriyor. Kitaba şiirlerinden, roman ve hikâyelerinden, edebiyat - sanat ve tenkid hakkındaki fikirlerini belirten yazılarından örnekler alınmış, roman ve piyeslerinin konuları özetlenmiştir.

ÇİMEN TÜRKÜSÜ

(Grass harp)

(Truman Capote'un romanı. *Çeviren : Filiz Karabey. İstanbul Eylül 1954 Yeni M. 128 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı : 288. Varlık Cep Kitapları : 110)*

Truman Capote, Türkiye'de yeni tanınan bir Amerikan romancısıdır. Son yıllarda modern Amerikan edebiyatına karşı bir sempati duyulduğu, Amerikan edebiyatının tesir alanının bize kadar genişlediği görülüyor. Bu edebiyatın dinamikliği çağımızın ruhuna uygun olduğu için yeni nesli haklı olarak sarmaktadır. «Çimen Türküsü» Bir romandır. Kitap: «Çimen türküsü'nde hayalin ve gerçeğin sınırları birbirine karışmakta, bir rüya havası insanı kavrayıp sürüklemektedir.» cümlesiyle sunulmuştur.

ERDOĞAN ÇAPLI'NIN ŞARKILARI

(İstanbul 1954 Cumhuriyet M. Büyük boy 29 S. Resim, nota 100 kuruş)

Çocuklarımız, çoğunluk mandolinle müziğe başlar. Bu küçük âlet onları hiç değilse müzikle biraz daha yakından tanıştırır. Erdoğan Çaplı'nın sevimli çocuk şarkıları gerçi piyano için yapılmış, Fakat piyano herkesin evinde bulunamıyacak kadar pahalı bir enstrümandır. Bu bakımdan kitabı görünce aklımıza önce mandolin geldi. Kitaba bir önsöz yazan Şahap Sıtkı İlter, «... Erdoğan Çaplı, bu ruhu büyük sanatın çocuklar için çekici, öğretici bir tarafları olan şarkılarından bazılarını toplıyarak sunuyor.» diyor. Çocuklar bunlara yabancı değildir; çünkü hemen hepsini Radyo Çocuk Saati'nden öğrenmişlerdir. Bu ucuz kitabı çocuklarımıza armağan edelim. Müzik devrimi, en geç ve güç gerçekleşecek devrimlerden olduğu için çocuklarımızdan ise başlamak şart.. Her şeyden önce çift porteyi görmeğe alışsınlar..

ŞARKILARLA MÜZİK EĞİTİMİ I.

(Hazırlıyanlar : Ziya Aydıntan - Saip Egüz. Ankara 1954 Doğuş M. 32+8 S. 85 kuruş)

Bu kitap yalnız bir şarla dergisi değil, aynı zamanda memleketimizin bünyesine göre düzenlenmiş bir metoddur. Bugünkü pedagojinin (yalan çevreden uzağa) ilkesini uygulamaktadır. Çocuklar, önce tekerlemeler, sonra halk türküleri, en sonra da batı müziği ile tanıştırılmaktadır. Çekici bir kapak içinde resimlendirilmiş notaları ihtiva eden kitabın öteki ciltleri de sırasiyle çıkarılacaktır. Yalnız öğretmenlere gönderilen 8 sayfalık ekte, izlenen metodun açıklaması yapılmış; ayrıca, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Şefi Ed. Zuckmayer'in bu metodu ve kitabı tanıtan «Okul müzik eğitimine dair» başlıklı bir yazısı konulmuştur. Kitap, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokulların ikinci devresi ile orta dereceli okulların birinci devresi için yardımcı kitap olarak tavsiye edilmiştir.

İNDUSTRİ ÇAĞI

(Yazan : Hans Freyer. İstanbul 1954 İstanbul M. 104 S. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferansları : 3).

Bölümleri : 1. İndustri çağının dünya tarihi bakımından anlamı; 2. İndustri tekniğinin tarihi; 3. 19. yüzyılın da sosyal tabakaların yer değiştirmesi; 4. İndustri toplumunun gelişmiş sistemi; 5. İndustri toplumunun mânevi problemleri; 6. Sosyologi'nin konusu ve görevi. Kitabın geri kalan kısmı Almanca metni içine almaktadır. Sonunda Prof. Freyer'in biyografyası da bulunmaktadır.

VAROLUŞ FELSEFESİ ÜZERİNE

Zum Problem der Ezistenzphilosophie

(Yazan : Joachim Ritter. İstanbul 1954 İstanbul M. 55 S. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferanslar : 4)

Kitabı Türkçeye Dr. Hüseyin Batuhan çevirmiştir. Üç bölümdür: 1. Varoluş - felsefesi ve bu felsefenin günümüzün geçirdiği bunalımdan çıkışı; 2. Özsüz varoluş; 3. Birey ve metafizik meselesi: Kitabın ikinci yansı konferansların Almanca metnini içine almaktadır.

YEŞEREN OTLAR

(Cahit Külebi'nin şiirleri. İstanbul 1954 Yeni M. 79 S. 100 Kurut. Varlık Yayınları, Sayı: 293. Yeni Türk Şiiri Serisi : 18).

Cahit Külebi'nin «Rüzgâr» adlı şiir kitabının ikinci baskısı daha geçen ay içinde çıkmıştı. «Yeşeren otlar» pek çabuk yetişti. Cahit Külebi bu kitabında da açık, arı duru.. Kitabın kapağındaki açık yeşil, ışıklı renk içine de yayılmış.. Şair, bu kitabında ölümü sık sık anıyor; ama onun andığı ölüm bile kara, karanlık değil.. Sevişmekten nasıl söz açarsa ölümü de öyle anlatıyor. Bu ikisi birbirinin tabiî birer izleyicisi.. Ölüm, nedense, ömrün yansından sonra sık sık, hattâ marazı bir tadla hatırlanıyor. Bu çağ, aşkın da daha derin bir anlam kazandığı çağdır. «Yeşeren otlar» bu iki duygunun ortasında yeşerip büyüyor.

GİZLİ EL

(Reşat Nuri Güntekinin romanı. İstanbul 1964 Şehir M. 142 S. 100 kuruş. Çağlayan Yayınları Serisi : *28).*

R. N. Güntekin'in bu ilk romanı, çekici kapakları ile gazete satıcılarında sık sık rastladığımız yeni tip cep kitapları arasında çıkmıştır. Romancı, kitabın başında «İlk romanımın romanı» başlığı altında, "Gizli eb" i nasıl yazdığını, Mütarekenin ilk yılında Sedat Simavi'nin çıkardığı «Dersadet» gazetesinde tefrika edilirken başlarına gelen sansür olayım anlatmaktadır.

Kitabın arka kapağını çevirdiğiniz zaman yeni bir kitapla karşılaşıyorsunuz. Bu yanda da 112 sayfalık bir eser var. Charlie Chaplin'in «Şehir ışıkları».. Yapışık kardeşlere benziyen bu iki kitabı kütüphaneciler nasıl kataloga geçirecek acaba?

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

(53. Fasikül. — Yayımlıyan : Maarif Vekâleti).

Türk ansiklopedisi bir süredir hızlanmış bulunuyor. On yıldan beri yayımlandığı halde henüz (B) harfinin ortalarına varabilmiş olması ne zaman biteceği üzerinde kaygılar uyandırıyor. Elimizde Türkçe başka bir ansiklopedi bulunmadığı için (olanları yetersizdir) bu kaygıyı yerinde bulmamak imkânsızdır. Bazı maddeler lüzumundan fazla uzatılıyor. Bilhassa «Briç», «Bilardo» gibi oyunlara sayfalarca yer veriliyor. Uç satırla geçiştirilmesi gerekli «blue jeans» gibi moda eşyasına yarım sayfa ayrılmasına ne lüzum var? Son yıllara kadar yaşamış bazı ediplerimizin fotoğraflarını göremediğimiz ansiklopedide «Blue Jeans'in kocaman resmi fazla görülmez mi? Ölçüyü biraz dar tutmak her bakımdan faydalıdır. Yoksa, (B) harfi tamamlandığı gün (A) harfi için bir ek çıkarmak gerekecek.. 8. cilde ait olan bu 53. fasikül (Borel) maddesiyle bitiyor.

RADYO

İstanbul

Keşmekeş No. 2

Münir Nurettin Selçuk, İstanbul radyosuna müşavir tâyin edilir edilmez, bir tamim hazırladı ve bütün ses sanatkârlarına gönderdi:

«Radyonun selâmeti bakımından her ses sanatkârının tarafımdan tâyin edilecek saat ve günlerde benim direktifim ve hocalığım altında (usul) dersi almaları lüzumlu görülmüştür. Bu balamdan her ses sanatkârının tâyin edilen gün ve saatlerde...»

Bu tamim bir bomba tesiri yaptı, dedikodular başladı ve her meslekte olduğu gibi — maalesef Türkiye'de pek çok meslekte pek çok misâlleri vardır — gruplar ortaya çıktı, Münir Nurettin Selçuk'un aleyhinde ve lehinde şiddetli çatışmalar başladı. Nasıl olmasındı? İstanbul gibi garbın bitişiğinde, şark ile garbın iki yakasını bir araya getirmeğe çalışan bir büyük kentte, şarkın bütün özelliklerini bilhassa musiki şubesinde sinesinde toplamış olan böyle bir şehirde, hele o şehrin radyosunda böyle bir tamim neşredilir de hâdise büyümez miydi? O tamim gene bir ses sanatkârı tara-ından kaleme alınır, hepinizden iyi bildiğim için, radyoda yanlışlıklar yaptığınız için kurs yapıyorum, sizi tâbi tutuyorum gibi bir eda taşırsa, münakaşa değil, kavga bile çıkabilirdi.

İstanbul radyosunda, şark musikimizin halk tarafından devleri olarak tanınan isimler şarkı söylüyordu: Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses, Perihan Altındağ, Radife Ertan, Sabite Tur. Ve ve.... Zeki Müren. Bunların yanında ortanca olanları vardı, Alâaddin Yavaşça, Ahmet Üstün v. s.

İkinci sınıfın bu davada pek ısrarı olamazdı. Tamimi kabul edebilirlerdi. Halbuki, o birinciler, o her gece alkışlan sineye basanlar, fazlaca şımaranlar grubu buna tahammül edemezdi. Kimdi bu Münir Nurettin? Bir Safiye Ayla'ya, bir Hamiyet Yüceses'e ders mi verecekti? Birincisi Atatürkün takdirini kazanmış, ikincisi bir «bakmıyor çeşmi siyah» ile, gazel ile, mikrofonsuz sesini uzaklara duyurabilmek ile şöhret yapmıştı. Bu isimlere usul öğretilebilir mi, bunlara kurs teklifi yapılabilir mi?

Münir Nurettin de kendileri gibi bir ses sanatkârı değil mi idi?

Protestoların yazılı hale dökülmesi gecikmedi. Bu arada gazetelere bir haber uçuruldu: Safiye Ayla , radyo, idaresine bir mektup gönderdi, bu (usul) öğretmek istiyen kurs usulüne son verilmedikçe radyoda «konser» vermiyecek, devamda israr olunursa, kontratını feshedecekti. Diğerlerinden bazıları da şifahen ayni teklifi, daha doğrusu tehdidi radyo idaresine bildirdiler.

Radyo idaresi müşkil, içinden çıkılması güç bir durumda kalmıştı. Bu sanatkârların radyo idaresinden uzaklaşmaları, dinleyici arzusuna bir gem vuracak, alınan tenkid mektupları günde bin tane ise, beş bin adedine yükselmesi işten bile olmıyacaktı. Radyo idaresinin isimler üzerindeki «otorite sarsılmaz» iddiası iki kutup arasına düşmüş, meseleyi karışık, karmakarışık bir şekle dökmüştü. Tamimin geri alınması, Münir Nurettin Selçuk'un otoritesini, prestijini kıracak, karar değiştirilmediği takdirde, radyonun muhtaç olduğu elemanlar uzaklaşacak çekilip gideceklerdi.

Bu hale gelinmesinin sebebi neydi? Meseleyi ortaya çıkaran bir tamimdi, ve bu tamim bir ses sanatkârı tarafından kaleme alınmıştı. Bu tamim «müşavir Münir Nurettin Selçuk» tarafından kaleme alınmamış olsa idi, bir başka makamca yazılsa idi, belkide aksülameli bu kadar yıpratıcı ve münakaşalara yol açacak kadar büyük ve derin olamazdı.

Zeki Müren

Kızdı!

Bir netice :

Bu hâdiseden, İstanbul radyosunda patlak veren, Ankara radyosunda görülen arızalardan, — iki tip musikiyi idare eden şefler arasındaki geçimsizlik — anlaşılmaktadır ki, sanatkârlar arasında bir «ben» davası vardır. Sevilen, tutulan, yüksek meziyetlerde, bu pek sevdiğimiz, alkışladığımız sanatkârlarda haklı olarak «ben» dâvası bulunabilir, fakat ihtisasının üzerinde bir talebe bir sanatkâr, kendisine verilen işten ayrı olarak girişirse, o zaman bu mesele «ben» dâvasından çıkar, garip bir şekle girer ve o sanatkâra sevimsiz bir sıfat verilmesine kadar sürüklenir gider. Garp musikisinde ihtisasını, şöhretini yapmış birisinin, şark musikisinde ehliyetini ispat ederek, bir radyonun bu musiki şubesini tedvirle vazifelendirilmesinden sonra, bunu da anlarım, bilirim, demesi makûl ve müspet bir yol değildir. Ve hesap ediniz ki, Chopin'in yanında bir Dede Efendi'yi de tedvire iddialı birisi radyoya ne kadar faydalı olabiliri Hele o kişinin ihtisas sahası sadece garp veya şark musikisi olursa..

İstanbul radyosunda patlak veren ve «ben» lik ölçüsünün bir şubesi olan hâdise, Ankara'da iki nevi müzik yayını şefleri arasındaki mücadelenin bir benzeridir. Radyolarda bu arızadan kurtulmalıyız. Çok kullanılmış bir sözdür, ama bizim ölçülerimiz için her zaman yerinde bir hakikat olarak ortada durmaktadır: Herkes evinin önünü süpürsün, kafidir...

Memnuniyetimizi ifade edelim, Ankara'nın garp ve şark musikisini tedvir eden iki şahıs arasındaki anlaşmazlık giderilmiş, «iş'âr-ı ahireye» kadar olmamasını temenni edelim, barışa varılmış.

Bir müdürün dedikleri :

Ankara radyosu müdürü Münir Müeyyet Bekman ile bir gazeteci telefonda görüşüyodu. AKİS'in geçen sayısında çıkan ve geniş akisler uyandıran yazıdan bahsediliyordu. Münir Müeyyet aynen şunları söyledi:

«— Yazıyı objektif bulmadım. Tenkitleri severim, ancak bu yazıda şahıslarla uğraşılmıştır. Programlar üzerinde iyi ve kötü taraflar gösterilsin, ıslahı cihetine gidelim.»

Münir Müeyyet, şahıslardan bahsettiğimizi ileri sürüyor, müzik, hareket ve canlılık kabul eden bir müessesede, şahıs karakter ve inançlarının hâkim unsur olabileceğini hesaba katmıyordu. Bir Erdoğan Çaplı, gençlik, dinamizim ve bilgisi ile radyonun kendi branşına taalluk eden kısımlarına yenilik getirebilirdi. Beklenir de.. Bu yeniliği Erdoğan Çaplı getirirken, benliğinden kendisinden birşeyler katarak getirecektir. Ama bir Erdoğan Çaplı misalleri ile yukarıda izah ettiğimiz gibi — hakikî şahsiyetinden sıyrılıp, tamamen zıddı olan bir ihtisas şubesini de tedvir etmek isterse, o zaman aksaklıklar kargaşalık halini alır, alacaktır.

Bu barışmanın olduğu, hattâ radyonun şu geçen hafta hatasız neşriyata giriştiği bize resmen ifade edilirken çalıştıkları şubelere değerlerini koyanların, bir anlayış, — hani o meşhur sözle, rasyonel — çalıştıkları ifade

edilmiş değil midir? Bizim istediğimizde anlayış idi, anlayış içindeki bir mesai idi. Bu barışmanın müspet neticeleri oldu ise, hâdiseyi tacil etmek bahtiyarlığına erişen AKİS, memnuniyetim izhârı bir borç bilir.

Yeni elemanlara doğru

Nihayet Ankara radyosu eleman kifayetsizliğini anladı. Yalanda imtihan açılacağı ilgili makamlar tarafından bildiriliyordu. Bilhassa rağbeti şark musikisinde bulan radyolarımız için eleman bulamamak, düşüncelerin üstünde olmalı idi.

Bu anlayış içinde yepyeni imkânlar bulunacağından şüphe edilemezdi. Edilmemelidir. İmtihanların, yetiştirme imkânları da hesaba katılarak, iyi elemanları radyoya kazandıracağı şüphesizdir.

Bir de şu yerli caz orkestralarımızı çekidüzene sokabilseniz. Spiker derdini halledebilseniz.

Neden bir radyonun iyi bir caz orkestrasına, iyi spikerlere, iyi elemanlara ihtiyacı vardır. Spiker demek, radyonun ruhu demektir. Bu hakikati **biz** radyo idaresine her spiker alışında, her yeni spikeri hiç bir kursa tâbi tutmadan halkın huzuruna çıkarışında hatırlatacak değiliz. Geçen defada söylediğimiz gibi, Ankara Radyosunun spikerleri kıraat dersine yeni baştan tâbi tutulmalı, mikrofon karşısına çıkarılmadan önce, yeni bir şeyler öğrenmeli idiler. Burada bir haksızlık olmamasını temin etmek için, Sunu da ilâve edebiliriz ki, bizim yeni spikerlerimizin o türkçe edaları arasında, ingilizce isimleri ve terimleri, tam bir Amerikan edası ve yayvanlığı **ile** söylemekte birbirleriyle yarış etmektedirler. Tabii bu alkışlanacak büyük bir marifettir! Türkçenin eski günlerde olduğu gibi gayet fasih ve temiz bir şekilde radyodan işitilmemesi yayanında İnçilizcenin bu kadar taklid kokması dikkati çeker, hattâ üzüntü yaratır bir hâdisedir.

Gelgelelim radyomuzun caz kısmına; Ankara radyosunda yerli bir caz ekibi yoktur. Orhan Sezener ve arkadaşlarının şehrimiz gazinolarından bazı artisleri de aralarına alarak kurdukları —alaturkada olduğu gibi bunda da gazinoların elemanlarından faydalanıyoruz— bir caz orkestrası faaliyet halindedir. İyiye gitmek için elden olanı bütün imkânları ile kullanan Orhan Sezener ve arkadaşları muhakkak ki, tatminkâr değildir. Her hafta bir yarım saat veya bir kırk dakikalık yerli bir caz orkestrasını dinlemek istiyenler, her hafta bazen iki veya üç parçanın tekrarlandığını işitmektedirler ki, bu durum karşısında radyoyu kapamaktan başka çareleri kalmamaktadır. Bazan de, bir gazinonun havasına uyar hareketlerin radyonun yerli, caz orkestrasına intikâl ettiği bağrışmalı, çağrışmalı - buna cenubi Amerikan muzildsi denilmektedir -bir gürültünün kulakları tıkadığı görülmektedir. Orhan Sezener ve arkadaşları kabiliyettir fakat kendilerine imkânlar verilmelidir. O zaman belki işler biraz düzelir.

SANAT

Kuliste kahve falı

"Bol alkış görünüyor!"

Tiyatro

Keçiler Adası'nda

Büyük Tiyatro'da ilk gece... Giyim kuşamlarına itina etmiş meraklılar uzun bir ayrılıktan sonra aynı fuayyede aynı mevzuu tekrarlamanın memnuniyeti içinde son zili bekliyorlar. Zille beraber herkes sessiz bir hareketle salona geçiyor. Tiyatro dolu, fakat «nüfuzlu muhibler» den hemen hiç birisi yok. Şimdi tiyatro sanatkârları ile memurlarının doldurdukları localarda bir zamanlar, tiyatro ile alâkalı görülen vekiller yer alırlardı. Tiyatronun etrafında münasebetsiz bir karakedinin dolaştığı muhakkak. Temenni edelim de seyirci ile tiyatronun arasına da girmesin.

Salonda; bilinenlerden başka bir fevkalâdelik yok. Sahneye geçelim. Henüz perde açılmış değildir. Bir köşede, tahta bir sura üzerinde üç hanım, biri sigara ve kahve, ikisi de çay içerek konuşuyorlar : «Yüz lira değer doğrusu» diye yeni aldığı bir kumaşı methediyor bir tanesi. «Beyaz», diyor ve «sim gibi bir şeyle işlemeleri var, görsen çok beğeneceksin. Kelepir doğrusu» diye kendisini aklanmadığına inandırmaya çalışıyor.

İkinci hanım soruyor : «Habille olacak değil mi? İyi bir model seçmelisin.» «Habille tabii... Başka şeye gitmez ki... Neyse bu yaz birkaç kilo verdim, pek sakil olmıyacağım..», «Estağfurullah canım, terzin kim?» «Yaa bir de o dert var. Bilmem ki...» «Benimki fena değil» «Kaça dikiyor» «Seksene.» «Gayet iyi».. Bu sırada üçüncü hanım ters çevrilmiş fincanın dibine parmağını sürdü ve soğuduğuna kanaat getirdikten sonra arkadaşına uzattı :

«Lütfen..» «Ah şekerim.. Kalbin öyle ferah ki....» Kahve falına devama imkân kalmadı. Zira perde açılıyordu. Şu çay içen ve fal bakan sakin ve tabii iki hanımdan birisi yaslı görünüşlü,küskün ruhlu fakat büyük bir cinsi ihtirasın esiri olarak cinayet işleyen bir ana, öbürü de erkek karşısında saçının teline kadar titreyen, mariz ruhlu, isterik bir görümce rolünü oynıyacaklardır.

*

İnsan cinsî arzularının ağma düşünce, cemiyetimizin ayıp dediği, günah bildiği ve hattâ kanunların en ağır şekilde cezalandırdığı fiilleri bile icra etmekte tereddüt etmiyor. İtalyalı yazar Ugo Betti «Keçiler Adası» isimli dramında bunu iddia ediyor.

Ugo Betti, harp sonrası Avrupasının hamleci yazarlarından birisidir. Keçiler adası dramı 1950 tarihini taşıyor. Eser dumanı üzerinde bir ultra - modern'dir.

Hakiki hayatta Keçiler Adası'ndaki gibi hâdiseler olur mu? Kocası esir kampında ölen bir kadının, kızı ye görümcesi ile birlikte yaşadığı dağ başındaki evlerine günün birinde bir adam çıkagelir ve ölen adamın kamp arkadaşı olduğunu, arkadaşının vasiyeti üzerine, kendisinden boşalan yeri doldurmaya geldiğini ve o yerin de herşeyden evvel dul kadının, koynu olduğunu iddia edebilir mi? Hadi iddia etti diyelim; bu maksadına hemen o akşam nail olabilir, üstelik arkadaşının kardeşini de ikinci bir metre olarak kullanabilir mi? Hadi bunu da yaptığını farzedelim; arkadaşının kızını da iğfal edebilir mi? Ve bir adamın bellimi kudretine bu derecede birbirine yakın üç kadın nasıl esir olabilir?

Macide - Mediha - Melek

Muvaffak bir trio

Peki ama neden olmasın? Müellif hâdiseleri tabiî imiş gibi göstermeye muktedir olduktan ve, sanatkârlar da mümkün olan tabiilikte temsil edebildikten sonra neden olmasın? Şöyle bir kıyıyı bucağı karıştırınız, gazetelere bakınız, dünyanın şu veya bu köşesinde bu hâdiselerin türlü çeşidine tesadüf edersiniz. Kaldı ki yazar, —tiyatro yazan— böyle bir hâdisenin hakiki hayatta vukubulup bulmaması ile kayıtlı değildir. Onun için hedef: Fikrini ve maksadım seyirciye kabul ettirmektir. İtalyanın mevhum bir yerinde üç kadının serseri bir yanaşmaya esir olup olmadıklarını araştırmak ne yazarın, ne de bizim vazifemizdir. Yazar sadece düşündüklerini ortaya koyar ve biz de sadece kabul veya red ederiz. Bu sebeple biz; Ugo Betti'nin Keçiler Adası' ndaki cinayetinin fikir tarafı ile, bir de tiyatromuzda temsil edilişi ile alâkalıyız.

Fikrin mihveri : Cinsî arzuların kadın ve erkek üzerindeki tesirlerinin müşahedesi neticesinde varılan hakikattir. Bunu Angelo eserin bir yerinde kabaca, fakat tok ve doğruya en yakın bir cümle ile ifade ediyor. «Siz» diyor, «üç kadın, küçücük bir sürü idiniz, size bir çoban lâzımdı, başınıza ben geldim...» Müellif iddiasını hem fiil, hem de sözlerle ispata çalışıyor : Kadınlar üçünün de birbirine rakip olduklarını anladıkları anda dahi, erkeğin emirlerine mutavaatla, kuzu gibi hareket ediyorlar ve yer yer eserde, hayvanlarla —keçilerle— insanların müşterek vasıfları söyleniyor.

Gerçi Ugo Betti bazı yerlerde lüzumsuz ukalâlıklarla konuşmaları uzatıyor ama, dramatik aksiyona öyle bir yol veriyor ki, ister istemez tesiri altında kalıyoruz. Eserin harp sonu hususiyeti burasındadır. Hareketteki sür'atli tempo ve psikolojik değişikliklerin seyircileri manyetize etmesinde...

Vak'a, kazaen kuyuya düşen adamın ana tarafından kasten boğulması ve aldatılmış genç kızla erkeksiz yaşayamıyacağını ilân eden halasının artık erkek kalmıyan evi terkedişleri ile bitiyor. Olmıyacak bir vak'a değil, sadece itiraf edilmesi ayıp sayılan bir gidiş.

Eseri Cüneyt Gökçer sahneye koymuştur. Geçen sene. Emile Zola'nın Therese Raquin'ini muvaffakiyetle temsil ettiren genç sanatkârın bu eser üzerinde çalışmak için yetecek zaman bulamadığım, tiyatronun keşmekeşi için de çok sıkıntı çektiğini biliyoruz. Bununla beraber anlayış bakımından büyük hataya düştüğünü görmedik. Işık ve mizansendeki küçük yanlışların telâfisi kabildir. Belki düzelmiştir de.

Melek Gün, mükemmel bir «kadın» numunesi gösterdi. Sessiz, kapalı fakat için için kaynıyan bir volkan. Hasmına tam zamanında darbeyi indirmesini bilen bir hasım.

Macide Birmeç, şurası da fazla idi veya bu tarafı ihmal edilmişti, diyemiyeceğimiz bir kadın olmuştu. Nefesi bile cinsî arzu kokan, isterik bir dişi'yi her hali ile ifade edebilmek kudretini, gösterdi. Nuri Altınok umumiyetle Angelo'nun kendisi idi, fakat bazan, bil-

İNGİLTERE'DEN ÇİZGİLER

Sanatın da mevsimi olur mu ki?

Türkan BAYDAR

Burada konser ve tiyatro için mevsim yoktur. Senenin her ayında İngiltere'nin her köşesinde festivaller olur, yeni yeni piyesler temsil edilir. Halk aylarca evvel biletlerini, otellerde yerlerini ayırtır, akın akın o şehirlere koşar. Eğer festival zamanları oralarda işiniz varsa, yandınız. Ne trenlerde ne de otellerde yer bulabilirsiniz. Zira Kasım ayında tatillerini geçirmeği tasarlayan İngilizler Nisanda bütün hazırlıklarını tamamlarlar. Hattâ ve hattâ otobüs veya tren biletlerini bile alırlar desem, mübalâğa etmemiş olurum.

İngilizler san'at hayatında «sezon» diye bir şey bilmiyorlar. Onlar için senenin herhangi bir ayında yeni bir piyesin başlaması veya resim sergisinin açılması o kadar tabii hâdise ki... Başka türlü, yâni sanatın mevsimlere bağlı olması anormal karşılanıyor.. Bizde ise gazeteler bir hafta evvel ilân ederler, sokaklara adam boyunca afişler asılır, tiyatrolar kapılarına senenin piyeslerini ve ilk açılış gününü yazarlar. Halk da üç, dört aydır hasretini çektiği tiyatroya kavuşmanın sevinci içinde o günü bekler. Tıpkı yeni okula başlayan yedi yaşındaki çocuk gibi! Neden bilmem, bizde tiyatrolar senelik programlarını ders programı gibi kapılarının önüne asmak ihtiyacını hissederler? İngiltere'de ise gerek gazetelerden, gerekse «tiyatro programları» ndan sadece o haftaki piyeslerin isimlerini ve artistlerini öğrenebilirsiniz.

Bizde yazın konser vermek sanki günahtır. Müziğin de meyva, sebze gibi mevsimi vardır. Konserler sadece kış aylarında olur. Gidenlerin yüzde doksanı da müzik için değil kendini göstermek için gider. Tabii ki, kendinizi defilede zannedersiniz. Konserlerin programını belki bilmezler ama filânca hanımın giydiği şapkanın renginden tutun da paltosunun biçimine kadar her şeyi hatırlarlar. Konserin mahiyetinin ve muhteviyatının ehemmiyeti yoktur. Size sordukları sual «geçen kış kaç konsere gittiniz?» dir. Konsere gidin de ne dinlerseniz dinleyin; fakat sadece gidin.

Londrada İngilterenin meşhur «Promenade Concert» leri yaz aylarında başlar, Ekime kadar sürer. Bunlar, meşhur konser salonlarından birinde Albert Hall'de olur. İngilterenin en iyi şeflerinin idaresinde en gözde orkestraları en meşhur solistlerin iştirakiyle nefis müzik ziyafetleri verir. Tabii yer bulmak meseledir. Hele popüler bir program olursa! Mahdut miktarda bilet de aynı gün sabahı satışa çıkardır. Fakat gişeler sabah onda açılacaksa halk bir gece evvelinden battaniyelerini, portatif sandalyelerini, yiyecek ve termoslarım alıp binanın önünde kuyruk olmağa başlar.

Bu seneki «Promenade Concert» lerde en muvaffak olan BBC Senfoni Orchestrası idi. Tabii böyle güzel konserler BBC den naklen bütün dünyaya veriliyordu.

Edinburgh Beynelmilel Festivalinde ise «National Youth Orchestra of Great Britain» (Büyük Britanya Millî Gençlik Orkestrası) nın 28 Ağustos akşamı verdiği konser çok beğenildi. Programda Motzartın Piano ve orkestra için G, K. 453 konsertosu, Çaykovski'nin 5 numaralı Senfonisi E Minör, Op. 64 ü vardı. Teni yeni kendine gelen ve kısa zamanda beynelmilel bir festivalde çalabilecek duruma erişen bu orkestranın azalarını genç üniversite talebeleri teşkil ediyordu. Derslerinin o kadar yüklü olmasına rağmen müzik te çalışacak zaman bulmuşlardı.

Gönül arzu ediyor ki, günün birinde, ama yakın bir günde, bizde de böyle şeyler görelim ve işitelim.

hassa başlangıçta bu tipi biraz aptal gibi gösterdi. Halbuki öyle olmadığını yine kendisi ispat etti. Konuşmasında da bazı yerlerde, bilhassa yapılan bir acaiplik vardı. Fakat neden? Güzel bir ses rengine sahip bulunan bu değerli aktörün, sesinin nazalleşmesine hiç lüzum yoktu. Mediha Gökçer'in hareketleri mübalâğalı, Ali Algın'ın küçük kompozisyonu da başarılı idi.

İlk ıslahat!

«— Nora kalkmış!»

İkinci hanım :

"- Ne?" dedi.

Üçüncüsü tamamladı :

«— Haberin yok mu şekerim, ben daha ziyade senin hesabına sevindim!.»

Birinci hanım devam etti : «Yaa... Tebrik ederim şekerim.»

Bu konuşma Büyük Tiyatro'nun, belki banyo dairesi olarak yapılan, duvarı yarıya kadar beyaz fayans kaplı bir bölgesinde derme çatma kurulmuş kahve ocağında tiyatronun üç hanım sanatkârı arasında cereyan ediyordu. Kapı dibindeki peykede oturan iki yabancı daha vardı ama, hanımların onlara aldırış ettikleri yoktu; yabancılardan birisi elindeki kitaba dalmış görünüyor, öteki de kurumuş bir simidi geveliyordu.

Hanımlar bir araya gelince, konuşmayıp ne yapacaklardı; hem de iki değil, üçü bir arada...

«— Demek Nora kalkmış, şimdi ne var?»

«— Gılgameş!»

«— Klâsik mi?»

«— Yok, değil,»

«— Modern demek»

«— Tarihi... Belki de klâsiktir.»

«— Yok şekerim, telif eser, klâsik olur mu?»

«— Telif ama efsane, neden olmasın?....»

KAPAKTAKİ SANATKAR

Nur Sabuncuoğlu

Amerikan kız koleji birinci sınıfından son sınıfına kadar bir haşarı kızın kabrini çekmeye mecbur kaldı. Bu sarışın afacan dertlerinde başardı olduktan başka; mektebin sosyal hareketlerinde de ise yaramıyor değildi.

Bilhassa son sınıflara doğru, kolej müsamerelerinde Nurinisa mektebin yüzünü güldürenler arasında idi. 1947 senesinde mezun olan Nur sanata karşı hususi bir alâka duyuyor, sanat yazıları okuyor, sanat hareketlerini takip ediyordu. Nitekim ilk izdivacı da bir sanatkârla oldu. Ressam Fuat İzerle evlendi. Fakat bu izdivaç netice vermedi ve ayrıldılar. Genç kadın kendi hayatını insanın kendisinin kazanması prensibine bağlı idi. Nitekim çalışıyordu. Muhtelif müesseselerde vazife gördü. Maddi kazancı yetiyordu, fakat eksik kalan bir taraf vardı, bunu anlamakta gecikmedi :

Tiyatro!

Mânevi huzuru bulacağını ümit ettiği tiyatroya biran evvel kavuşmak için Küçük Sahne'ye başvurdu. O sene giremedi, fakat ertesi yıl yani bu mevsim başında tiyatro severler kendisini sahnede seyrettiler. Nur Sabuncuoğlu İstanbul seyircisi ile ilk defa bir erkek rolünde karşılaşmaktan memnun oldu mu bilinmez, fakat muhakkak olan bir şey var ki bu şaka seyircilerin pek hoşuna gitmedi.

Nur Sabuncuoğlu sahnede mutlaka muvaffak olabilecek kabiliyetlere sahiptir ve kısa zamanda, başarılı rollerde alkışlanması mümkün olacaktır.

Şu var ki; Küçük Sahne'nin büyük rejisörü kendisine fena bir oyun oynadı ve Nur sanat sevgisi ile heyecanının tesirinde kalarak bu tuşa gelişin tehlikesini önceden hissedemedi.

Bir kazancı oldu : İsmini duymayan kalmadı. Bir anda şöhrete kavuştu.

Konuşmalar bu minval üzere devam ederken kapıda bir zat belirdi ve yabancıyı dışarıya çağırdı, yavaş sesle birşeyler söyledi, özür dilediği halinden belli idi.

Yabancı : «Ne beis var efendim, zarar yok, yarın akşam görürüz, biz, daha faydalı olabiliriz diye düşünmüştük te...» dedi.

Yabancıyı dışarıya çağırıp bir şey söyliyen zat hakikaten çok üzülmüştü.

«— Biliyorsunuz, alınan müsaade eski umum müdür tarafından verilmişti, halbuki şimdi Muhsin Ertuğrul geldi» dedi.

Devlet Tiyatrosuna Muhsin Ertuğrulun gelmiş olduğu biraz evvel kahve ocağında hanımlar arasında konuşulan sözlerden apaçık anlaşılıyordu. Çünkü orada, daha bir kaç gün evvel ilân edilen repertuvarda yer almış bir eserin programdan çıkarıldığı söylenmişti. Dört ayda güçbelâ seçilen ve afişlerle ilân edilen bir eseri biz kalemde silivermek yetkisi bizim memlekette yalnız Muhsin Ertuğrul'a tanınmış bir haktır. Bilindiği üzere Devlet Tiyatrosunun repertuvarını usulen ve kanuna, nizama göre Devlet Tiyatrosu edebi heyeti seçer. Muhsin Ertuğrul'un gelişinin ikinci günü Nora'nın repertuvardan kaldırılması edebî heyetin kararı ile olamaz. Hattâ bu sırada İdare heyeti de toplanmış değildir.

Hüküm doğrudan doğruya Muhsin Ertuğrul tarafından verilmiştir. Formalite bilâhare bu hükme göze uydurulur.

Pekâlâ; diyelim ki Nora'nın temsili doğru değildi de ondan kaldırıldı, fakat doğru olmıyan nedir? Bunu nasıl izah etmeli?

Nora'nın bir şimal eseri olması, devrini geçirmiş bulunması iddiaları Muhsin Ertuğrul'un önünde boştur, zira kendisi yakın zamana kadar Manakyanvari melodramların hayranı idi Strindberg'e meftundu. (Baba'nın tercümesini de kendisi yapmıştır). İbsen, Strindberg'ten daha mı geri?

Burada rol oynayan faktör: «Nora» tercümesinin halefine ait bulunmasıdır. Yâni Cevat Memduhun tercümesidir.

İşte böylece hemen ayağının tozu ile Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatrosunda ıslahata girişmiş bulunuyor.

Tanrıdağ ziyafeti

Tiyatro bir mekteptir

SPOR

Futbol

Yugoslavlarla bundan evvelki maçlarımız

Toplandı, toplanmadı, filân sakatlandı falanın sakatlığı geçti derken milli maç tarihi de geldi çatta. AKİS'in intişar ettiği tarihte Sarajero yolcuları memleketimizden ayrılmış ve muhtemelen misafir topraklarda bir de antreman yapmış olacaklardır. 17 Ekim pazar günü Yugoslavya ile yapacağımız millî maçımız bu dost milletle 7 nci karşılaşmamız olacaktır. Türk milli takımı 68 inci karşılaşmasında, 2 - 2 beraberlikle neticelenen İstanbul'daki son maçın revanşını, 3 aydır çalışmalara başlıyan ve yaptığı milli karşılaşmalarında Gal'i (3 - 1), Saarı (5 - 2) mağlup etmiş ve en son Avusturya ile yaptığı karşılaşmada da 2- 2 berabere kalmış bulunan, Avrupa muhtelitine 3 oyuncu veren, Bearaların, Mihelerin, Horvatların, Çaykovskilerin takımı ile yapacaktır.

Yazımızın başında bu dost milletle 7 inci karşılaşmamızın arefesinde olduğunu bildirmiştik. Şu halde bundan evvelki karşılaşmaların kısa bir tarihçesini yapmak faydalı olacaktır.

Türkiye - Yugoslavya milli takımları ilk karşılaşmalarım 8/4/1928 tarihinde Yugoslavya'nın Zağrep şehrinin Gradianski stadında yapmışlardır. Macar hakem İvançiç'in idaresinde yapılan ve (2 - 1) mağlûbiyetimizle neticelenen maça Türk milli takımı şu kadro ile çıkmıştır.

Ulvi (G.S) Kadri (F.B) Burhan (G.S) Cevat (F.B) Nihat (G.S) Hüsnü (B.J.K) L. Mehmet (G.S) Alâettin (F.B) Kemal Faruki (G.S) Murtık (G.S) Bedri (F.B)

Oyun mütevazin geçmiş ve Yugoslavlar iki golle maçı kazanırlarken son dakikalarda sakatlanan Muslih'in yerine oyuna giren Lâtif milli takımımızın şeref golünü atmış, maç 2 - 1 aleyhimize neticelenmiştir.

İkinci karşılaşmamız Bulgaristanın Sofya şehrinde yapılan Balkan oyunlarında olmuştur. 1. 10. 931 tarihinde yapılan bu maçta Ayyıldızlı takım Yugoslavlara karşı ilk galibiyetini (2 - 0) şu kadro ile kazanmıştır.

Hüsamettin (Vefa) Burhan (G.S) Hüsnü (B.J.K) Sami (Vefa) Nihat (G.S) Mithat (G.S) Niyazi (F.B) Selâhattin (İ.S) Fikret (F.B) Eşref (B.J.K) Rebii (G.S)

Galatasaraylı Arslan Nihadın takım kaptanlığını yaptığı maçta gollerimizi sırayla Rebii ve Fikret yapmışlardır.

Üçüncü maçımız İstanbul'un emektar Taksim Stadında 12. 7. 936 tarihinde yapılarak 3 - 3 beraberlikle neticelenmiştir. Türk ve Yugoslav milli takımlarının bundan evvel yaptıkları iki karşılaşmada elde ettikleri birer galibiyetten sonra alman beraberlik müsavi durumu temin etmiştir. Bu maçın son dakikalarında mağlubiyetten kurtulan milli takımımız büyük Fikretin şahane bir golü ve çıkardığı harika oyunu ile kıymetli bir beraberlik kazanmıştır.

Cihat -Yaşar - Hüsnü, M.Reşat Hakkı (İzmir) İbrahim, Niyazi, Sait, Gündüz, *Şeref, Fikret*
tertibindeki takımımızın gollerini Şeref, Niyazi ve Fikret atmışlar ve bir tesadüf eseri Yugoslavlarla yaptığımız bu ikinci karşılaşmamızda da maçı bir Macar hakemi idare etmiştir. Bu maçtan hemen bir sene sonra 1. 8. 937 tarihinde bu sefer Belgratta yapılan 4 üncü Türk . Yugoslav maçında milli takımımız 3 - 1 mağlup olmuştur. İtalyan hakem Borlassino'nun idaresinde yapılan maç sert bir hava içinde cereyan etmiş, ikinci devrenin ortalarında o ana kadar muvaffak bir oyun çıkaran Hasan Polat ve Niyazinin sakatlanması üzerine hâkimiyeti lehlerine çeviren Yugoslavlar üst üste kaydettikleri gollerle maçı 3-1 kazanmışlardır. Şeref golümüzü Güneşli Rasih'in attığı bu maça takımımız:

Cihat - Faruk, Hüsnü, M. Reşat Hasan, Fikret - Niyazi - Sait - Rasih Niyazi - Rebii
tertibinde çıkmıştır.

Yugoslavlarla 5 inci milli temasımız, 948 Londra Olimpiyatlarında İlford stadında Fransız hakem C. Dez in idaresinde yapılmış ve gene 3-1 mağlubiyetimizle neticelenmişti.

Cihat, Murat, Vedii, Naci, Bülent Hüseyin, Fikret. Erol, Gündüz, Lefter Şükrü
tertibindeki onbirimizin tek golünü Beşiktaşlı Şükrü yapmış ve takım kaptanlığını Cihat deruhte etmişti.

Nihayet Avrupa sporunun mümtaz mümessilleri Yugoslavlarla yaptığımız 6 ncı ve son maçımız geçen sene Haziran ayında İstanbulda olmuş ve sırf şansızlık yüzünden oyunun bitmesine 1 dakika kala yediğimiz bir golle Yugoslav futbolunu dize getirmek üzere olduğumuz bir sırada berabere olarak sahadan ayrılmıştık. 5. 6. 953 tarihinde İstanbul Mithatpaşa stadında oynanan bu maçı Yunan hakemi Cicis idare etmiş ve takım kaptanlığını Fenerbahçeli K. Fikret yapmıştı.

Yarınki Milli Maç

Tevfik ÜNSİ

Yarın Sarajero'da Milli Futbol takımımız en fazla maç yaptığı rakibi Yugoslavya ile bir daha karşılaşıyor. Dünya kupasından sonra, bu şampiyonadan her millet ne dersi aldığını gösterirken, biz de mütevazi takımımızla Yugoslavların karşısına çıkıyoruz. Yugoslavlar bu mevsim dördüncü maçlarını, biz de ilk karşılaşmamızı yapıyoruz. Müsabaka kabiliyeti ve maç alışkanlığı balonundan peşinen Yugoslavlara mağlûp vaziyetteyiz. Maçın kimin mağlûbiyeti ile biteceğini de Allah bilir. Bu sözlere teknik bir üstünlük iddiası ile bir galibiyet ümidinde bulunmıyoruz. Bugüne kadar Yugoslavlarla oynadığımız altı maçta yalnız bir galibiyet kazandık. Bu, yedinci maçı da kaybedeceğimize bir sebep olamaz. Galibiyet olarak teknik bakımdan olmasa bile, kendimize göre sebeplerle bazı ümitlerimiz de vardır. Biz millî müsabakalardaki galibiyetlerimizi şöyle bir düşünürsek, başarılarımızda teknik üstünlükten ziyade ruhi sebeplerin mevcudiyetinin rolünü de görürüz. Millî takım rolü ile ve bir millî maç oynadıklarını idrâk ederek çalışan çocuklar, en ümitsiz günlerde bile başarı göstermişlerdir. Her şeyden, idmandan, takımın en iyi teşkilinden de mühim olan budur. Bu maçta da biz bu ruh ile oynayabilirsek, pek yüzümüz kızarmaz, mağlûp bile olsak yine de vazifemizi yapmış olarak sahadan ayrılırız.

İşin teknik mütalâası ise başka bir veçhe arzetmektedir. Yugoslavlar teknik bakımdan ve her cepheden muhakkak ki bizden üstündürler. Avrupa futbol piyasasına sokulmuş, senelerden beri en çetin rakiplerle oynaya oynaya yoğrulmuş, Avrupanın en iyi futbolunun tesirini hazmetmiş, iyi bocalar elinde yetişmiş Yugoslav futbolu bugün Avrupada kendine iyi bir mevki edinmiştir. Biz son senelerdeki hamlelerimizle ancak Avrupa futbolunun kıyısına sokulmuş bulunuyoruz. Yugoslavlar son zamanlarda ilerlerken, bizim futbolumuz üstelik bu sıralarda muhakkak ki en iyi günlerini yaşamaktadır. Bu defaki mevsim başındaki bu maça da ne derecede güç şartlar içinde ve ne derecede hazırlandığımız ortadadır. Biz henüz ligde ilk duruşumuzu yapmamış iken rakiplerimiz üç millî maç ile kuvvetlerini tartmış, hazırlıklarını tamamlamış, hattâ dünya kupasının verdiği dersi ile, genç, dinamik oyunculardan genç bir takım kurmuş ve bu takımı üç maçta da tecrübe edip mütecanis bir takım kurmuştur.

Teknik bakımdan şartlar tamamiyle bizim aleyhimize gözükmektedir. Futbolcularımızı bu maça uğurlarken son idman maçlarındaki kötü oyunlarından bir numuneyi Sarajero'da ortaya koymamalarını temenni ediyor ve hepsine «Allah yardım etsin» demekten başka bir şey yapamıyoruz.

Şükrü Rıdvan, Basri, Mustafa, A.İhsan, Rober, Fikret, M.Ali, Garbis, Burhan, İsmet (Vefa)
tertibinde oynıyan milli takımımız enerjik ve istekli oyunu ile rakibim daima baskısı altında tutmuş ve ikinci devrenin başında K. Fikretin frikiği ile galip duruma geçmiş, bunu son dakikaya kadar muhafaza etmiş olduğu halde neticede 2 - 2 berabere kalmıştır.

Netice olarak Yugoslavya - Türkiye arasında 17 Ekim tarihinde yapılacak olan maçtan evvel tam 6 defa karşı karşıya gelen takımlar birbirlerine 23 gol atmışlar, bunlardan 10 tanesi Yugoslav 13 tanesi de Türk ağlarına takılmıştır. Altı maçtan üçünü Yugoslavlar bir tanesini de milli takımımız kazanmış, iki maçta beraberlikle neticelenmiştir.

Türk - Yugoslav milli maçlarının bir diğer hususiyeti de Takımımızın 7 maçla en çok karşılaşma yaptığı takımın Yugoslavya oluşudur. 17 Ekim akşamı, bu günkü istatistikin rakamlarını bakalım ne şekilde değiştirecek.

N.A

Teşkilat

Asker - sivil mücadelesi

Hemen hemen her toplantısı sonunda böyle olur demiyelim ama, bizim spor işlerimizi sınırlandıran ve en yüksek merci olan merkez istişare heyetinin ekseri, toplantıları sonunda fırtınalar kopar ve muhakkak bir hadise çıkar. İşte bu sefer de öyle oldu. içinde bulunduğumuz Ekim ayının bir günü başlayıp ertesi günü maarif vekâleti toplantı salonunda nihayete eren celse, sözüm ona çalışmaların huzuru kalp ile yaptı ve basma kalıp bir kaç cümle ile toparladığı kararlarını da sanki bir şey imiş gibi hemen o akşam basına bildiriverdi.

Bu mahut heyet toplantısında 956 Melbourn Olimpiyatlarından, bütçe aktarmalarına kadar neler konuşulmadı neler! Hattâ gündemde bulunan bazı konuların konuşulmadan kabul edildiği rivayet edildi. İki seneden beri hazırlandığı bildirilen fakat bir türlü, yanlan zincirli Meclis kapısından içeri girmiyen B. Terbiyesi kanununun yerine kaim olması, düşüncesiyle ihdas edilmiş bulunan, Merkez İstişare Heyetinin, alacağı veya şimdiye kadar almış olduğu kararların, kimler tarafından onaylandığım, teklif edildiğini veyahutta red edildiğini bilir misiniz?

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti temsilcisi, İç İşleri ve Milli müdafaa Vekâleti mümessilleri. Genel kurmay spor bürosu başkam ve ancak bir kaç spor kolunun selâhiyetli şahıslan tarafından şuraya hemen dikkat etmelidir ki, ekseriyet belki de spor sözünü ancak toplantıdan toplantıya işiten, meselâ futbol topunu ancak oturduğu evin arka balkonunda bulunduğu sırada gürültülü sesler çıkaran mahalle çocuklarının ayaklarında gören, atletizme her sene 19 Mayısında yapılan Gençlik ve Spor bayramında istemiyerek şahit olan azalardadır. Bu yüzden azalar hasıl bir cereyana kapılarak gelirlerse gelsinler istişare heyetinin gündemine alman davalar bütün manâ ve ehemmiyetinden uzaklaşılarak bir yan mahmurluk içinde ve oldu bitti haline getiriliverir. İstişare heyetinin son toplantısında alman kararlara bir göz atılırsa sporumuzun inkişafı için bazı hamleler olduğu kadar bilhassa sivil kulüplerimizin faaliyet» lerini köstekliyen kararların da maalesef çıkarılmış olduğu nazarlarımızdan kaçmıyacaktır. 955 yılında Borselonada yapılacak ikinci Akdeniz ve 956 Melbourn Olimpiyadına iştirakimiz ile bisiklet federasyonunun teklifi üzerine 955 Ocak ayında yapılacak elan Mısır bisiklet turuna bisikletlilerimizin katılmalarının prensip olarak kabul edilmesi, istişare heyetinin müsbet kararlan içinde yer alırken, bilhassa Ankara gibi sivil ve askeri güçlerin ayni lig içinde bulundukları yerlerde askerî Güçler tek bir mer'i imtiyaz mahiyetini taşıyan bir kararında bulunması büyük bir hata olmuştur.

Bunun en basit adalet kaideleri ile bağdaşmasına imkân yoktur. Hatırlarda olduğu üzere mahut heyetin geçen sene yaptığı son toplantılarından birinde memlekette amatör sporculuğu öldürmek için düşünülüp düşünülüp te en münasibi olduğu için üzerinde durulan amatör sporcuların her kulüp değiştirmede bir veya birkaç sene müsabakadan men edilmesi karan daha o zamandan itibaren tartışmalara yol açmış, üzerinde büyük münakaşalar yapılmıştı. Bilhassa Askeri Güçler, biraz da haklı olarak silâh altına alman o sivil sporcuların bu bekleme müddetine tâbi olmaları takdirinde terhislerine kadar hiç bir spor yapmamaları icap ettiğini ileri sürerek devamlı itirazlarda bulunmuşlar ve zaman zaman bizlerden ayrılmak tehdidini kuru sıkı patlatmışlardı. Bu sefer ayni istişare heyetinin Askeri Güçlerin itirazlarını kabul ederek, asker sporcular için bekleme müddetini kaldırması, fakat sivil sporcular için baki bırakması' yeni tartışmalara yol açmış bulunmaktadır. Şimdiye kadar Askerî makamlardan duyulan şikâyetlere bundan böyle sivil kulüplerinde iştiraki kaptansız geminin dümenini de bozmuştur. Ama Ankara'nın sivil kulüplerine mensup temsilciler sözü lâfla bırakmayıp fiiliyat sahasına da dökmek azim ve kararında görünüyorlar.. Bunu tatbik edebilecekler mi? İşte orası bilinmez. Şimdiye kadar Askerlerin ayrı bir lig tertip edecekleri zannedilir bu işe teşebbüs etmeleri artık kangren olmuş yaranın Ankara sporunu mustarip etmekte olduğuna en büyük delildir.

Uzağı gören İstanbul kulüpleri Profesyonel olmakla şimdilik mevzuat ve kanun yaylım ateşinden korunmuşa benzerler. Buna mukabil Türkiyede hemen hemen Askerlerle sivillerin müştereken teşkil ettikleri tek bir Ankara bölgesine ait olduğuna göre bu davanında yılan hikâyesi misali uzayıp gitmesini önlemek kabil değildir.

Bakalım Merkez istişare heyetinin aldığı bu kararın akisleri ne zamana kadar devam edecek sivil kulüplerin askerlerle ayni lig içinde karşılaşmaları hakkında verdikleri kararlar hakikat olabilecek mi? İşte bunların hepsini en geç bu hafta göreceğiz. Tahakkuk ettiği takdirde, istişare heyetinin gözü kapalı aldığı kararlar tatbikattaki imkânsızlığı kabul edilecek, aksi halde bütün feryat ve itirazların balon olduğunu bir kere daha, evet, evet bir kere daha, şahit olacağız.

Güreş

Yabancı antrenör — Yerli antrenör

Spor hocalığı sahasında memleketin yetiştirdiği en kıymetli sima olan Nuri Boytoron'u da yabancı diyarlara uçurttuk. Nuri Hoca Dünya Greko - Romen Şampiyonası için İtalyan Milli Güreş Takımı namzetlerini hazırlamak' üzere İtalyaya gitti.

Bu haberi duyan bizden yabancı kimseler kendi kendilerine hayretle şu sualleri sorar : Bu Nuri Boytoron Türkiyeye Olimpiyad Şampiyonluğunu, Dünya birinciliklerini kazandıran adam değil midir? Dünya Greko - Romen Şampiyonası Nisanda yapılmıyor mu? Türkler bu dünya şampiyonasına girmiyecekler mi? İtalyanlar son Greko - Romen Şampiyonasında Türkiyeyi geride bırakan rakip güreşçiler değil mi? Türkiye'de Nuri Hoca'dan daha yüksek antrenörler mi var? Şu halde Nuri Boytoron gibi bir hocayı Türkler acaba neden vazifeden uzak tutuyorlar, İtalyaya bırakıyorlar?

Başkaları bunun sebeplerini anlayamazlar. Halbuki mesele gayet basittir: Bizim memlekette revaçta olan antrenörler yabancı antrenörlerdir. Bir yerli antrenör ağzı ile kuş tutsa yine de kadri bilinmez. Bir yabancı antrenör hem istediği geniş salâhiyetleri elde eder, hem de ücreti ayda bin liradan aşağı asla inmez. Buna mukabil bir yerli antrenörün işine herkes burnunu sokar ve eline lütfen tutuşturulan aylık ancak 500 lirayı bulur. Teşkilâtta da bu böyledir. Kulüplerde de... Bugün yerli güreş antrenörlerimizin aldığı ücret 15 sene evvel Finlandiyalı Pellinen' in aldığı parayı geçemez. 500 lirayı aşan ücretli yerli antrenör bulmak güçtür.

Genç Millî Takımımızı iki defa Dünya Şampiyonasında dereceye sokan genç takım antrenörü Cihat Arman bu müddet içinde sadece 13,7 lira aylık almıştır; yanlış okumayın yazı ile tasrih edeyim: Yüz otuz yedi Türk lirası.

Bu antrenöre Federasyon 400 liralık bir kadro vermek istiyor da umum müdürlük kadrosunu bulamıyor, onayını çıkaramıyor. Bir aylık mukabili değil de, hediye ile Millî Takım çalıştıran yerli antrenörlerimiz var.

Nuri Hoca'ya gelince, Nuri Hoca da diğer yerli antrenörlerden pek farklı bir muameleye tâbi tutulmamıştır. Göze çok görünen sadece Olimpiyadlardan sonra, güreşçiler gibi aldığı 15 bin lira kadar bir para var. Bir kaç yüz liraya çalıştırılmak istenen Nuri Hoca belki de buna da razı olacaktı; fakat güreşe girmiş olan spor politikacılığı onu bir müddet minderden uzak bıraktı. Netice malûm. Güreşimiz 1951 ile 1953 arası büyük bir duralama, şöhretine yakışmıyan bir buhran geçirdi. Hayatım geçinemiyecek bir seviyede kazanmağa mecbur olan bu antrenör mecburen senelerce güreşten başka sahalarda hayatını kazandı. Son defa millî kadroyu götürü bir ücretle çalıştırdı, şampiyonluk vaadetti ve vadettiğini tekrar yaptı. Böyle bir adamın kıymetini yine bilmedik. Mevzuat çerçeveleri içinde yine ona birkaç yüz lira vererek çalıştırmak istiyoruz. Yabancılar onun kıymetini bizden fazla takdir ediyorlar. Fransa, İsveç, Finlandiya, Yugoslavya ve şimdi de İtalya onu baş tacı ediyorlar.

Ne yapalım, Nuri Hoca bir yerli antrenördür.

Luffeur

Reisicumhur koşusunun favorisi

At yarışları

Şampiyon haftası

Reisicumhur koşusu ilk defa Ankara'da tertip edildiği zaman, bu koşunun ikramiyesinden ziyade, mahiyeti üzerinde dikkatler toplandı. O zamanlar bizde at neslinin himayesi ve geliştirilmesi cereyanı kuvvetlenmişti, fakat esaslı bir mesele halini almamıştı. Reisicumhur koşusunun tertibi sadece ve sadece yukarılara yaranma ismini aldı ve bu şekilde karşılandı.

Reisicumhur koşularının en gürültü koparanını Salih Temel adında şimdi koşu sahalarından çekilmiş bir zat kazandı. O zamanlar, bu kazanma bir sürpriz olarak kabul edilmişti. Favori atlar başka idi; Salih Temel iyi bir koşu ile hem ikramiyeyi, hem de Reisicumhur koşusunun galibi unvanını aldı.

Daha somaları Reisicumhur koşusu at yarışlarının en mühim koşularından birisi halini aldı, ikramiyesi yükseltildi, —bugün galibe 25 bin lira verilmektedir— hem de bir kupa ortaya konuldu. Reisicumhur koşusunun galibi olan at sahibi koşunun bitişinden sonra, Reisicumhur ile karşılıklı şampanya kadehi kaldırıyorlardı.

Bu hafta da —önümüzdeki pazar— hipodromda Reisicumhur koşusu vardır, altı at bu büyük ve 2400 metrelik koşuya iştirak edecektir. İleriye sürülen tek isim vardır, koşunun tabii galibi olarak Lutteur kabul edilmektedir. Bugüne kadar çıkardığı koşular bu güzel hayvanın Reisicumhur gibi bir koşuyu da rahatlıkla kazanacağını tahmin ettirmektedir. Fakat hu gibi büyük koşularda, bir sürpriz ihtimali üzerinde durmak lâzımdır. Bazen birden en büyük ihtimalin kaybettiği ve yerini umulmadık, veya ikinci plânda kabul edilmiş bir diğerinin aldığı görülmektedir.

İşte böyle bir hal karşısında, Reisicumhur koşunun muhtemel galibi hem kupadan hem de ikramiyeden mahrum olacaktır. Ancak Lutteur'in sahibi W. Giraud bu galibiyetin maddi tarafını dikkate alacak insan değildir, o sadece atın galibiyetini manevi tarafın ağır basması için arzu etmektedir.

OKUYUCULARDAN MEKTUP

Memleketten uzakta olmam hasebi ile mecmuanızı tetkik etmek fırsatı ancak şimdi elime geçti. Herhalde kuruluşunuzdan yirminci sayınızı çıkarıncaya kadar geçen zaman farzında binbir türlü methiye mektubu aldınız. Vaziyet böyle olduğu halde yine de bu mektubu yazmaktan kendimi alamadım.

Memleketimizde bu derece itina ve intizam ile basılan, günlük partizan politikasına âlet olmak hevesine kendisini kaptırmıyan, hâdiseleri ağır başlı ve objektif bir şekilde tefsir edebilsin bir mecmua daha çıkmış olduğunu hatırlıyamıyorum.

Uzun zamandan beri acınacak derecede kısır olan İstanbul ve Ankara gazetelerini, sarf memleketle olan fikri münasebetimi muhafaza etmek maksadı ile, kendimi zorlıyarak okuyorum. Bu arada daha olgun fikirler bulmak ümidi ile kendilerine fikir ve sanat mecmuası adını veren bazı dergilerimizi de tetkik ettim. Bu dergilerde memleketin aydınları ve sanatkârlarının eserleri 3e karşılaşacağımı umarken, gramer bakımından hatalı, son derece zevksiz, başaşağı, kelime terkiplerinden meydana gelmiş cümleleri havi, fındık kabuğunu doldurmıyacak kadar çocukça fikirleri ifade eden yazılar; ve, mânasını uzun araştırma ve didinmelere resmen kestiremediğim «Modern» şiirlerle(?) karşılaştım.

Tam bu arada mecmuanızı okumak saadetine nail oldum; ve, şunu söyliyeyim ki, bu uzun zaman arayıp bulamadığım olgun fikirleri neden sonra makaleleriniz arasında serpilmiş buldum. Memleketimizde bu derece bir boşluğun varlığını Garbin New York Times gibi hür fikirli, büyük gazete ve mecmualarını tanıyıp onlara âşık olanlar pekâlâ takdir ederler. Böyle bir boşluğu kısmen de olsa doldurmuş olduğunuz için sizleri candan tebrik eder, yüksek standardlarınızdan şaşmıyarak memlekete bu şekilde hizmet edeceğinizi umarak size başarılar temenni ederim.

Ali *Suphi Argon*
Boston, Massachusetts

Mecmuanızın, Ekim 1954 sayısının 14 üncü sahifesinde (değişen plân) başlıklı yazı gerçeklere aykırıdır. Hakikat şudur :

Maltepe camii yeri olarak daha önce, Maltepe sokağının müntehasında Anıt Kabre karşı gelen tepe düşünülmüş, orada bir şantiye binası dahi kurularak ihzarata geçilmişti. Fakat bunun imar plânını bozacağını nazara alan Belediye başka bir yer tahsis etmek üzere inşaat ruhsata talebini reddetmişti. Derneğimiz İdare Heyeti, mecmuanızda söylendiği gibi «Belediyeden daha kuvvetli kimseler» bulunabileceğini ve bu karara «boyun eğilmiyeceği» ni hatırından bile geçirmemiş ve yeni bir yer gösterilmesini beklemiştir. İmar Yönetim Kurulundan vaki davet üzerine Demek beni ve azasından Muzaffer Tunç'u görüşmek üzere memur etmiştir. Komisyonda büyük şehir plânı üzerinde yüksek mimar Orhan Alsaç, men edilen yerde niçin cami yapılamıyacağını izahtan sonra, mecmuanıza fotoğrafı alman inşaatın yapılmakta bulunduğu bu günkü yeri irae eylemiş ve gerek bu izahat ve gerekse İmar Komisyonunun bu tensibi Cemiyetçe tam bir anlayış ve Şükranla karşılanarak, şantiye ve ihzarat yeni yere nakledilmiş ve gerekli ruhsat muameleleri bundan sonra tamamlanarak işe başlanmıştır.

Görülüyor ki, hâdisede ne imar plânına ve mevzuatına müteveccih bir karşı geliş ve ne de ortada «Belediyeden daha kuvvetli kimseler» mevzuu bahistir.

Yine yazınızda sözü geçen Ankara mebusu Ömer Bilen'in değil bir tesiri ve müdahalesi, bu cami işleriyle iptidadan bu güne kadar bir alâkası bile olmamıştır.

Maltepe Cami Taptırma
Derneği Murakıplarından
Mazlum Kayalar

(Baş tarafı 16 ncı sayfada)

Sermaye meselesi :

Türk envestisman programının tahakkukuna Alman endüstrisinin iştiraki ve Alman hükümetinin bunu desteklemesi hakkındaki 26 Mayıs 1954 tarihli anlaşmaların hızlandırılmasına ve gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Hususiyle Federal Almanya Hükümeti yapılmış ve yapılacak siparişlerin yerme getirilmesi için büyük garantilerin ve finansmanların sağlanmasına ihtimam edecektir.

İki taraf, aynı zamanda, yalanda Ankara'da yapılacak olan ticaret müzakereleri sırasında iki memleket arasında daha sıkı bir iktisadî işbirliğinin prensiplerinin tesbiti ve hususiyle Alman sanayiinin Türkiyenin istikbale matuf envestisman programının tahakkukuna gerek doğrudan doğruya gerek Türk sermayesiyle birlikte iştiraki imkânlarının ihzarı hususunda da mutabakata varmışlardır.

Resmi tebliğden aldığımız bu satırlar bize gösteriyor ki, sermaye ithalinin halli de Ankara görüşmelerine bırakılmıştır. Bu üç ana meseleden gayrı Almanya seyahatinde her iki memleket, deniz nakliyatı meselesinin Ankara görüşmelerinde yer almasını istemişler, Türkiyenin Almanya'ya yapacağı hububat ihracının 1953 Ağustos anlaşması çerçevesinde gelişmesini arzuladıklarını teyid etmişlerdir. Türk - Alman heyetlerinden mürekkep bir komisyonun kurulması da faydalı mülâhaza edilmiştir.

Yukardanberi söylediklerimizden anlaşılacağı veçhile Başbakanın Almanya seyahati iktisadi alanda ana dâvaların ele alınıp incelenmesine imkân vermiş, binnetice mezkur dâvalar üzerinde iki devlete mensup temsilcilerin noktai nazarlarını öğrenmek mümkün olmuştur. Bu seyahatin ekonomik alandaki değeri pek yalanda Ankara'da açılacak olan Türk - Alman müzakerelerinde belli olacaktır.

Almanyanın Brüksel ve NATO Paktlarına katılması, yeniden silâhlanması, tam mânada bağımsız bir hale gelmesi ve Türkiyenin Brüksel Paktına iltihakı gibi sebepler herhalde Türk - Alman münasebetlerinin iktisadî alanda da gelişmesi hususunda rol oynıyacaktır. Bu sebepler olmasa bile Türk - Alman iktisadî münasebetleri iki ekonomik bünyenin birbirini tamamlaması bakımından gelişecektir. Bu itibarla önümüzdeki Ankara müzakerelerinin müsmir neticeler vermesini beklemek herhalde aşırı bir iyimserlik değildir.

Desen Matbaası — ANKARA — 1954